

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

*Свидетельство
о государственной регистрации
печатного средства массовой информации
КВ № 20971-10771Р*

Сборник научных трудов

Выпуск 7

Киев 2015

Редакционная коллегия

Глава редакционной коллегии: **Тарасенко Ирина Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор
Заместитель главного редактора: **Коваленко Дмитрий Иванович** — кандидат экономических наук, доцент
Заместитель главного редактора: **Безверхий Константин Викторович** — кандидат экономических наук
Заместитель главного редактора: **Золковер Андрей Александрович** — кандидат экономических наук
Член редакционной коллегии: **Чабан Виталий Васильевич** — доктор технических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Румянцев Анатолий Александрович** — доктор технических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Сергейчук Олег Васильевич** — доктор технических наук, професор
Член редакционной коллегии: **Дегтярь Андрей Олегович** — доктор наук по государственному управлению, профессор
Член редакционной коллегии: **Дегтярь Олег Андреевич** — доктор наук по государственному управлению, доцент
Член редакционной коллегии: **Денисенко Николай Павлович** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Международной академии инвестиций и экономики строительства, академик Академии строительства Украины и Украинской технологической академии
Член редакционной коллегии: **Кухленко Олег Васильевич** — доктор экономических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Чубукова Ольга Юрьевна** — доктор экономических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Драган Елена Ивановна** — доктор экономических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Захарин Сергей Владимирович** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, профессор
Член редакционной коллегии: **Лойко Валерия Викторовна** — доктор экономических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Скрипник Маргарита Ивановна** — доктор экономических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Селиверстова Людмила Сергеевна** — доктор экономических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Ефименко Надежда Анатольевна** — доктор экономических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Гоблик Владимир Васильевич** — доктор экономических наук, кандидат философских наук, доцент, Заслуженный экономист Украины
Член редакционной коллегии: **Ниценко Виталий Сергеевич** — доктор экономических наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Задерей Петр Васильевич** — доктор физико-математических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Ильина Антонина Анатольевна** — доктор философских наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Сутужко Валерий Валериевич** — доктор философских наук, доцент (Российская Федерация)
Член редакционной коллегии: **Стеблюк Всеволод Владимирович** — доктор медицинских наук, профессор криминалистики и судебной медицины, Народный Герой Украины, Заслуженный врач Украины
Член редакционной коллегии: **Свиридов Николай Васильевич** — доктор медицинских наук, главный научный сотрудник отдела эндокринологичной хирургии, руководитель Центра диабетической стопы
Член редакционной коллегии: **Сопов Александр Валентинович** — доктор исторических наук, профессор (Российская Федерация)
Член редакционной коллегии: **Коньков Георгий Игоревич** — кандидат технических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Рамский Андрей Юрьевич** — кандидат экономических наук, професор
Член редакционной коллегии: **Чаленко Надежда Владимировна** — кандидат экономических наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Бугас Наталия Валериевна** — кандидат экономических наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Русина Юлия Александровна** — кандидат экономических наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Белялов Талят Энверович** — кандидат экономических наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Бадзым Александр Сергеевич** — кандидат экономических наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Саньков Петр Николаевич** — кандидат технических наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Баула Ольга Петровна** — кандидат химических наук, доцент
Член редакционной коллегии: **Вицентий Александр Владимирович** — кандидат математических наук, доцент (Российская Федерация)
Член редакционной коллегии: **Олейник Анатолий Ефимович** — кандидат юридических наук, профессор
Член редакционной коллегии: **Химич Ольга Николаевна** — кандидат юридических наук
Член редакционной коллегии: **Фархитдинова Ольга Михайловна** — кандидат философских наук

В журнале опубликованы научные статьи по актуальным проблемам современной науки.

Материалы публикуются на языке оригинала в авторской редакции.

Редакция не всегда разделяет мнения и взгляды авторов. Ответственность за достоверность фактов, имен, географических названий, цитат, цифр и других сведений несут авторы публикаций.

В соответствии с Законом Украины «Об авторском праве и смежных правах», при использовании научных идей и материалов этого сборника, ссылки на авторов и издания являются обязательными.

© Авторы статей, 2015

© Международный научный журнал, 2015

Полное библиографическое описание всех статей Международного научного журнала представлено в: НЭБ «КиберЛенинка», НЭБ Elibrary.ru, Polish Scholarly Bibliography.

Журнал зарегистрирован в международных каталогах научных изданий и наукометрических базах данных: РИНЦ; Open Academic Journals Index; ResearchBib; Scientific Indexing Services; Turkish Education Index; Electronic Journals Library; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky; RePEC; InfoBase Index; International Institute of Organized Research; CiteFactor; Open J-Gate, Cosmos Impact Factor.

CONTENTS

СОДЕРЖАНИЕ

АРХИТЕКТУРА

- Сырги Алина Валерьевна**
ТЕНДЕНЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СТРОИТЕЛЬСТВА..... 5

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

- Заскалкін Артем Сергійович**
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ 7
- Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна**
СТРАТЕГІЯ ЯК ЗАСІБ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..... 12

МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ

- В. В. Чаплик, Е. Е. Евстратъев**
НАРУШЕНИЯ ФУНКЦИЙ ПОЧЕК ПОСЛЕ ПРИМЕНЕНИЯ ДИКЛОБЕРЛА..... 16

ПАТОЛОГИЧЕСКАЯ АНАТОМИЯ

- Бондарева Валентина Олександрівна**
ДІАГНОСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЕКСПРЕСІЇ P53-ОНКОПРОТЕЇНУ ТА МАРКЕРУ
ПРОЛІФЕРАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ KI-67 У СЕРОЗНИХ ТА МУЦИНОЗНИХ ПУХЛИНАХ
ЯЄЧНИКІВ..... 20

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

- Бирка Маріан Філаретович**
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН..... 24
- Постригач Н. О.**
РОЗВИТОК НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІТАЛІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ..... 31

ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

- Златкін Артур Анатолійович, Харченко Олена Володимирівна**
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
СИСТЕМИ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ..... 36
- Івченко Юлія Володимирівна**
ПРОБЛЕМА СТІЙКОСТІ ВЕРТИКАЛЬНИХ ЦИЛІНДРИЧНИХ РЕЗЕРВУАРІВ
ПРИ ЗОВНІШНЬОМУ ТИСКУ 40

УПРАВЛЕНИЕ ИЗМЕНЕНИЯМИ

- Доронкіна Олена Олександрівна**
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА:
КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД..... 46

ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ И СПОРТ

- Мовшович Алек Давыдович, Воробец Светлана Владимировна**
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РАЗНОВИДНОСТЕЙ АТАК В УСЛОВИЯХ ВЕРЯТНОСТНОЙ
НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ У ЮНЫХ ФЕХТОВАЛЬЩИКОВ НА РАПИРАХ 49

ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ

- Рябинов Павел Александрович, Сырги Алина Валерьевна**
РОЛЬ ТЕХНИКИ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА 54

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

- Асылбек Аманбекович Батталханов**
ПЕРЕХОД НА АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ ТОПЛИВА – ГЛОБАЛЬНЫЙ ИМПЕРАТИВ 56

- Гоблик Володимир Васильович**
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СААТІ В ДОСЛІДЖЕННІ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ 58

- Гранкіна Анна Володимирівна**
КОНФЛІКТ НА ПІДПРИЄМСТВІ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.
МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ЙОГО ВИРІШЕННЯ..... 61

- Бонцевич Микола Васильович, Лобан Ростислав Сергійович**
СТРАТЕГІЯ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ
БЕЗПЕКИ В ЄВРАЗІЙСЬКОМ ЕКОНОМІЧНОМ СОЮЗЕ 65

- Лойко Валерія Вікторівна, Несенюк Євген Сергійович**
ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГУ ПРИБУТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ УПРАВЛІННЯ
ПРИБУТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ..... 68

- Приймич Галина Юрїївна**
ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕАКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ 72

- Рамський А. Ю.**
СУТНІСТЬ АСИМЕТРИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ МІСЦЕ У МІЖСЕКТОРАЛЬНИХ
ВІДНОСИНАХ..... 77

- Ремига Юлія Сергіївна**
ПРОЕКТУВАННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ ЯК ЕФЕКТИВНА СКЛАДОВА
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 86

- Сіренко Світлана Сергіївна**
ЗАХОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ
ВИРОБНИЦТВА КУЛЬТУРНИХ БЛАГ 91

Сырги Алина Валерьевна

студент

Поволжский государственный технологический университет

ТЕНДЕНЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

Аннотация. Экологическое строительство – один из самых актуальных мировых трендов, пришедших в архитектурно – строительную отрасль за последнее десятилетие. На сегодняшний день строительство является одним из основных видов деятельности, пагубно влияющим на окружающую среду, и уже сейчас надо говорить о крайней необходимости научного обоснования и практического внедрения экологических решений при строительстве.

Ключевые слова: экологическое строительство, зеленое строительство

Современное строительное производство и использование материалов для возведения зданий и сооружений невозможно без экологических знаний. На сегодняшний день все больше людей заинтересованы в сохранении природы и экономии ресурсов, благодаря чему экологические технологии в строительстве с каждым годом развиваются все быстрее. Внедрение стандартов экологического строительства в мировую практику – неизбежный путь спасения человечества от разрушительных процессов глобализации.

В настоящем, перед архитекторами стоят две важнейшие задачи: создать высокое качество жизни и одновременно обеспечить экологичность городов, снизить поступление загрязнений в среду и достичь экологического равновесия между городами и природой. Новая комплексная наука – экологическое строительство – должна помочь решить проблемы создания и поддержания среды высокого качества жилья.

Основным принципом зеленого строительства является энергосбережение. В последнее время во всем мире большое внимание уделяется энергосберегающим технологиям. Экологическое строительство позволяет не только экономить энергию, но также снизить негативное воздействие на окружающий мир. Речь может идти как об особенностях планировки зданий и определенных решениях в строительстве, которые дают возможность использовать природные источники света и тепла, так и о специальных материалах, интересных решениях. Германия является одной из стран-лидеров по развитию теории и практики строительства пассивных домов – зданий с нулевыми или очень низкими затратами на отопление.

Разработка и создание современных промышленных материалов является одним из важных разделов строительной экологии. В настоящее время крупные торговые сети располагают широкий ассортимент экологически безвредных строительных материалов. Также зеленое строительство предполагает повторное использование материалов. Качественный материал создаст микроклимат, который будет благоприятно воздействовать на человека.

Экологически безвредные строительные материалы:

- для постройки стен дома: дерево, кирпич, камень;
- утеплитель: эковата, пеностекло, бальзатовый утеплитель, утеплитель урса;
- кровельные материалы: керамическая черепица, металлочерепица, гибкая битумная черепица, битумный волнистый лист;
- натуральные краски (не содержат компоненты нефти);
- напольные покрытия: паркет (паркетная доска), пробковое покрытие, керамическая плитка.

Всё большее число зданий, возводимых в последнее время, имеет солнечные панели, установленные на крыше. Ожидается, что эта тенденция будет сохраняться, поскольку всё большему количеству собственников жилья требуются альтернативные источники энергии. Помимо того, что солнечная энергия менее вредна для экологии, установка солнечных панелей позволит также сократить затраты на электроэнергию.

Для экологического строительства применяют не только новые технологии, но и альтернативные

источники энергии. Зачастую на крышах зданий устанавливают солнечные батареи, так же применяют фотоэлектрические стекла, которые позволяют не только аккумулировать энергию солнца, но и сохранить тепло в помещении. Частичное энергоснабжение при помощи солнечных батарей, позволяет сократить ущерб для окружающей среды и сэкономить.

Каждый специалист — архитектор, инженер — строитель должен обладать знаниями, формирующими экологическое мышление, уметь применять их при проектировании и строительстве того или иного объекта, составлять правильную оценку экологической обстановки на площадке, дающая возможность строить в согласии с природой.

Литература

1. Экология строительства, жилья и быта: библиографический список литературы / Нац. б-ка Чуваш. Респ.; сост. П. Н. Логинова. — Вып. 8. — Чебоксары, 2012. — 13 с. — (Экология человека и социальные проблемы).
2. Главные тенденции экологического строительства на 2013 г. [Электронный ресурс] — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: http://www.stroitehnika.kz/library/stati_po_stroitelstvu_i_remontu/glavnye_tendencii_ekologicheskogo_stroitelstva_na_2013_g1373868558.html, свободный
3. Современные экологические технологии в строительстве и их особенности применения [Электронный ресурс] — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://bestdoska.ru/sovremennye-ekologicheskie-texnologii-v-stroitelstve-i-ix-osobennosti-primeneniya.html>, свободный.
4. Экологически чистые строительные материалы [Электронный ресурс] — Электрон. текстовые дан. — Режим доступа: <http://ksportal.ru/226-ekologicheski-chistye-stroitelnye-materialy.html>, свободный.

Заскалкін Артем Сергійович

*аспірант кафедри права та європейської інтеграції
ХарПІ НАДУ, м. Харків*

Заскалкин Артем Сергеевич

*аспірант кафедры права и европейской интеграции
ХарПИ НАГУ, м. Харьков*

Zaskalkin A. S.

*post-graduate student of the Department of law and
European integration of KRI NAPA, Kharkov*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОН-НОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАИНЕ

DIRECTIONS OF IMPROVING THE ORGANIZATIONAL COMPONENT OF THE STATE-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE

Анотація. В статті розглянуто особливості формування та розвитку державно-приватного партнерства в Україні, та обґрунтовано концептуальні основи організації ДПП в діяльності суб'єктів економіки України.

Ключові слова: держава, приватний бізнес, організація, державне управління, державно-приватне партнерство.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности формирования и развития государственно-частного партнерства в Украине, и обоснованы концептуальные основы организации ГЧП в деятельности субъектов экономики Украины.

Ключевые слова: государство, частный бизнес, организация, государственное управление, государственно-частное партнерство.

Summary. In the article the peculiarities of formation and development of public-private partnership in Ukraine, and justifies the conceptual framework of the PPP in the activity of subjects of economy of Ukraine.

Keywords: the state, private business, organization, public administration, public-private partnership.

I. Постановка проблеми

На сьогоднішній день в Україні розвиток партнерських відносин держави і бізнесу знаходиться на початковій стадії, зокрема не сформовані інститути та інституціональне середовище державно-приватного партнерства (ДПП). Це зумовлює необхідність наукового дослідження основ організації державно-приватного партнерства в діяльності суб'єктів економіки, розгляду розвитку інструментів, вітчизняного і зарубіжного досвіду реалізації проектів і встановлення проблем при організації ДПП в законодавчому та

економічному регулюванні, що дозволить розробити концептуальні основи організації ДПП в діяльності суб'єктів економіки України. Існує потреба в опрацюванні варіантів вирішення виявлених проблем в рамках реалізації проектів ДПП та розробки детального опису організаційної складової проектів ДПП в діяльності суб'єктів національної економіки нашої країни. Таким чином, дослідження природи та механізму ДПП, удосконалення його організаційної складової є надзвичайно актуальним в теоретичному і практичному відношеннях.

II. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми формування та поширення практики ДПП висвітлені в працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Вагомий внесок у дослідження особливостей реалізації різних форм ДПП зробили такі вчені, М. Авксентьев [1], О. Берданова [5], В. Вакуленко [6], М. Василенко [6], Б. Вінницький [2], Ю. Лебединський [5], М. Ленд'єл [2], Б. Оніщук [2], Н. Пап [3], П. Сегвари [6], О. Соловьева [6], та інші. Однак, незважаючи на численні дослідження, недостатньо висвітленими залишаються шляхи вирішення організаційних проблем формування та розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

III. Формулювання цілей статті

Ціллю даної статті є визначення особливостей формування та розвитку державно-приватного партнерства в Україні, та надання пропозицій з удосконалення організаційної складової управління даним процесом.

IV. Виклад основного матеріалу дослідження

Важливим компонентом становлення політики ДПП є прийнята система організації. Зважаючи на розмаїття форм організації, державі принципово важливо зрозуміти яку систему організації брати за основу. Від цього залежить формат взаємодії державного і приватного секторів.

На нашу думку, метою становлення ДПП в Україні є технологічна модернізація, перехід до інноваційного шляху розвитку та створення конкурентоспроможної економіки.

Для вирішення поставленої мети необхідне вирішення основних завдань. Завдання можливо визначити за трьома напрямками: організаційні, економічні та законодавчі.

Організаційні завдання:

1. Вибір форми взаємовідносин державного і приватного секторів економіки.

Шарінгер Л. визначив форми взаємовідносин між державою і приватним сектором в рамках ДПП [7, с. 24]. На нашу думку, найбільш оптимальними варіантами взаємин у рамках ДПП, є «модель», «модель концесії», «модель оренди/лізингу». Необхідно відзначити, що дані форми не можна трактувати в класичному їх розумінні, так як тоді втрачаються ознаки та принципи ДПП. Таким чином, «модель», «модель концесії», «модель оренди/лізингу» можна віднести до форм ДПП лише при дотриманні систематизованих певних ознак і принципів.

2. Вибір механізмів ДПП. Нерозвиненість механізмів ДПП в Україні частково обумовлена тим, що відсутні визначені державою правила їх використання.

Слід зазначити, що існуючі механізми — здебільшого стосуються створення виробництва, інфраструктури і управління. Так, якщо з питання створення об'єкта договору регулювання в тій чи іншій мірі налагоджено і продовжує вдосконалюватися, то, стосовно до умов організації взаємин, контролю виконання домовленостей, стимулювання партнерів і планування партнерства регулювання, або слабо розвинене, або відсутнє.

3. Визначення послідовності етапів організації ДПП. Важливою ланкою в організації ДПП є визначення алгоритму взаємовідносин між державою і бізнесом. Доцільно розглянути послідовність дій кожного із суб'єктів відносин у рамках запропонованої організаційної моделі.

4. Розмежування функціональних зон учасників проекту ДПП. В силу того, що ДПП — це особлива форма взаємовідносин, специфічність якої полягає в тому, що одним з партнерів є держава, то й функції, що виконуються партнерами в проекті повинні бути розподілені справедливо. Так як держава впливає на всі сфери життєдіяльності суспільства, то більшість функцій виконується державою, а бізнес лише виконує ті функції, які приносять прибуток. У зв'язку з цим необхідно класифікувати функції, виконувані державою і бізнесом, для більш чіткого розуміння ролі кожного із суб'єктів відносин у партнерстві.

Економічні завдання:

1. Побудова індивідуальних моделей фінансування проектів в залежності від домовленостей. Дослідження та систематизування досвіду організації ДПП в США, Великобританії і Японії дозволило виділити економічні інструменти, якими уряди країн користувалося при реалізації спільних з бізнесом проектів [3, с. 14]. На наш погляд, доцільно виділити економічні інструменти і для України. Особливе значення в становленні економічних інструментів має адресне регулювання проектів та індивідуальний підбір інструментів впливу на результати проекту [4, с. 5].

2. Проведення активної політики зайнятості в регіоні, в якому реалізується інноваційний проект ДПП. Важливим чинником успішності реалізації проекту є наявність кваліфікованих кадрів. В силу того, що в Україні система освіти формувалася під тиском регіональної промислової орієнтації, то необхідно враховувати цей фактор при проведенні кадрової політики.

3. В рамках стратегії розвитку ДПП потрібне створення органу управління проектами ДПП в діяльності економічних суб'єктів.

4. Проведення структурної політики. У рамках технологічної модернізації доцільно створювати нові ринкові сегменти і забезпечувати перелив капіталу сектору добувної та переробної промисловості у високотехнологічні сектори економіки.

Законодавчі завдання:

1. Розробити модельний закон про правовий статус учасників ДПП та теоретичні положення такого партнерства.

На наш погляд, особливої уваги заслуговує опрацювання прав і відповідальності інтересів ініціаторів процесу ДПП. Це пов'язано в першу чергу з тим, що сьогодні організації, які ініціюють процес ДПП, не мають гарантій того, що вони не будуть відсторонені надалі з проекту, тому бізнес не поспішає ділитися ідеями з державою.

2. Закріплення механізмів ДПП на законодавчому рівні. Особливе значення в регулюванні механізмів ДПП виступає створення рамкових домовленостей з питань глибини партнерства. Так як державні інтереси виходять далеко за рамки проекту, то доцільно законодавчо закріпити права на не профільні результати проекту за державою, з урахуванням інтересів бізнесу.

В існуючій науковій практиці склалося безліч принципів, які так чи інакше можна реалізувати в політиці ДПП. На наш погляд, організація ДПП в Україні повинна здійснюватися на основі ряду принципів. У процесі становлення ДПП в Україні необхідно керуватися загальними принципами та організаційними принципами.

Так, до загальних принципів належать: рівність перед законом державних та приватних партнерів; заборона будь-якої дискримінації прав державних чи приватних партнерів; узгодження інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди; незмінність протягом усього строку дії договору, укладеного в рамках ДПП, цільового призначення та форми власності об'єктів, що перебувають у державній або комунальній власності; визнання державними та приватними партнерами прав і обов'язків, передбачених законодавством України та визначених умовами договору, укладеного у рамках ДПП; справедливий розподіл між державним та приватним партнерами ризиків, пов'язаних з виконанням договорів, укладених у рамках ДПП; визначення приватного партнера на конкурсних засадах, крім випадків, встановлених законом [5].

До організаційних принципів належать принципи інформаційної кооперації; поділ сфер відповідальності між структурними ланками; принцип співробітництва і розподілу відповідальності державних службовців та працівників приватного сектора; використання науково обґрунтованих методик; структурної цілісності організації; динамічності управлінської структури; еволюції організаційних систем; поступального розвитку; циклічного розвитку [6, с. 31].

Особливе місце в становленні ДПП для сучасної української економіки є принцип пріоритетності державних інтересів. Тут можна говорити про те, що

політика повинна бути спрямована, в першу чергу, на модернізацію промислового потенціалу і розвиток високотехнологічних галузей.

При організації ДПП необхідно враховувати суперечності, наявні між результатом функціонування існуючих важелів впливу і запропонованими. Ці протиріччя виділені на основі зіставлення стратегій розвитку галузей в регіонах України.

В першу чергу протиріччя; виникають між рівнем довіри інвесторів і реально необхідним рівнем довіри профілізації проектів ДПП. Тут мова йде про метод «батога і пряника». Тобто клімат, що формується в регіонах має сприятливо позначатися на впевненості інвесторів у позитивному результаті інвестицій. При цьому, інвестори повинні розуміти, що з них спитають за пільги, якими вони будуть користуватися [1, с. 21].

По-друге, протиріччя, що виникають на рівні розуміння постановки задачі. Тобто існуючий штат державних управлінців дотримується думки про те, що кінцевий результат виділених асигнувань на розвиток інноваційної сфери полягає не в отриманні новацій, а у витрачання коштів, передбачених бюджетом, в той час як впровадження механізму ДПП, в кінцевому підсумку, переслідує мету отримання інноваційного продукту [6, с. 41]. І цю психологію необхідно змінювати на законодавчому рівні в частині бюджетного кодексу, так і на рівні прищеплення «культури» реалізації проектів.

По-третє, нерозвиненість системи страхування інвестиційних та інноваційних ризиків. Зважаючи на те, що ДПП передбачає суттєву державну підтримку реалізованих проектів, дуже важливо, щоб страхування проводилося централізовано через створений орган управління ДПП.

Власного досвіду способів організації механізмів ДПП в діяльності країни, як показала практика, недостатньо. Тому при розгляді цих питань доцільно спиратися на досягнення провідних країн у сфері ДПП з урахуванням вітчизняних особливостей.

Контрольні й регулюючі функції у сфері ДПП від імені держави можуть здійснюватися або профільними міністерствами та відомствами, або спеціально уповноваженими органами. При цьому спеціальні агентства можуть створюватися державою для кожної галузі економіки, в якій розвиваються партнерства. Держава може також створити свій єдиний агентський орган для всіх або для більшості секторів економіки. Наприклад, у Польщі створені відповідні інституційні структури окремо для залізниць, електроенергетики, лісового господарства та ін. У розвинених країнах державне регулювання партнерських відносин з бізнесом організовано за великим міжгалузевим комплексом, що включають групи взаємопов'язаних

галузей. В якості таких комплексів можуть виступати: паливно-енергетичний (електроенергетика, газопроводи), транспортний (залізничні та автомобільні дороги, морські та аеропорти), комунальне господарство (водо- і теплопостачання, житлово-комунальне господарство). При цьому не створюються спеціальні агентські структури з регулювання партнерських відносин. Специфічні функції регулювання і контролю виконуються відповідними профільними міністерствами і відомствами або створюваними ними структурами. У країнах Європейського союзу окремими аспектами ДПП відають міністерства економіки, фінансів, окремі інфраструктурні міністерства, міністерства регіонального розвитку, оборони, внутрішніх справ, освіти і охорони здоров'я. У США цими питаннями відають міністерства економіки, фінансів, оборони, у Канаді — міністерство фінансів, в Австралії — міністерство провінцій [2].

На нашу думку, застосування моделі організації ДПП «як окремого агентства» є найбільш ефективним в нашій країні. Створення органу управління проектами ДПП обумовлено рядом причин:

- централізація отриманих нововведень та їх ефективне використання і поширення.
- більш оперативне вирішення питань, ніж у моделях з розсіюванням органів управління по регіонах або створенням окремої юридичної особи. У випадку з розподілом органів управління по регіонах або міністерствам організатори стикаються з проблемою узгодження інтересів кількох регіональних органів управління, а це неминуче призведе до затягування процесу реалізації проектів.

У варіанті зі створенням окремої юридичної організації виникає питання про ступінь її контролю з боку державних органів, але, вирішивши це питання, все одно з'явиться щабель контролінгу, який можна уникнути, створивши окреме відомство.

- гнучка організаційна структура відомства дозволить змінювати напрямок і політику організаторів залежно від потреб розвитку суспільства, в той час як інші моделі управління обмежені регіональними та міністерськими рамками.
- динамічна структура, у свою чергу, дозволить готувати багатопрофільних фахівців, в результаті обміну досвідом по проектах. На наш погляд, створюване Агентство має прийняти наступну організаційну структуру: Центральне управління проектами ДПП, до якого входять Департамент аналізу інформації, Департамент моніторингу інноваційної діяльності підприємств, а також департаменти в залежності від галузі реалізації проекту.

Кожен Департамент створює свої робочі групи з реалізації поставлених завдань. Тут необхідно зазна-

чити, що робочі групи створюються на період реалізації проекту.

Запропонована схема організації з'явилася в результаті аналізу досвіду реалізації проектів ДПП розвинених країн.

При організації ДПП багато фахівців закладають в сутність організаційної моделі ряд функцій, які повинні виконувати створювана структура. Серед таких функцій:

- Функція централізації. У рамках цієї функції створюваний орган буде акумулювати отримані знання і прагнути до їх розширення з наукової точки зору.
- Функція контролю. Класична функція контролю, відноситься до будь-якої організаційної структури. Безумовно, у складі створюваного органу повинна бути структура з аналізу вхідних даних і контролю над виконанням досягнутих домовленостей.
- Функція нагляду. Здійснюється нагляд за існуючою інноваційною сферою. Нагляд сприяє формуванню вектора розвитку всієї структури в цілому.
- Функція стимулювання. Створювана структура повинна підштовхувати її співробітників до розвитку міжструктурних зв'язків і створенню нових напрямків розвитку.
- Індикаційна функція. Через наглядову функцію здійснюється розвиток зв'язків з суб'єктами економіки і відбувається «вбудовування» індикаторів в їх ланки, що здійснюють інноваційну діяльність. Таким чином, надходить постійна інформація про вектори розвитку ринкових суб'єктів. Це і буде сприяти формуванню загального тренду розвитку організаційної структури.
- Ініціативна функція. Створені ланки здійснюють ініціацію процесу ДПП на підприємствах.
- Функція оновлення. В основі цієї функції лежить положення про те, що створювана структура з плином часу вдається до вже отриманих інновацій з метою їх вдосконалення та отримання їх нового рівня розвитку.

Визначивши функції, які буде виконувати запропонована організаційна структура, необхідно розглянути вимоги, які пред'являються до неї. Спираючись на загальні методологічні основи, можна розробити вимоги до організаційної структури ДПП в Україні.

Перша вимога прозорість. Створювана структура повинна бути зрозумілою керівникам і співробітникам.

Друга вимога керованість. Тут мається на увазі те, що всі дії, законодавчі, економічні або адміністративні, здійснюються і аналізуються точно і своєчасно.

Третя вимога — гнучкість організаційної структури. Це необхідно для швидкого реагування на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Четверта вимога — рентабельність. Безумовно, що для інвестиційно-спрямованого бізнесу важливо компенсувати витрати на підтримку такої структури.

П'ята вимога — оптимальність. На всіх рівнях і щаблях структури зв'язку між ланками і ступенями структури управління встановлюються раціонально з найменшим числом ступенів управління.

Шоста вимога — оперативність. Суть цієї вимоги полягає в скороченні часу від ухвалення рішення до його виконання в керованій системі.

Сьома вимога — надійність. Створювана структура апарату управління повинна не допускати перекручень керуючих команд та інших переданих даних.

Восьма вимога — економічність. Потрібний ефект від управління повинен досягатися при мінімальних витратах.

Дев'ята вимога — стійкість структури управління. Суть вимоги в мінімальній зміні основних якостей і властивостей системи при різного роду зовнішніх впливах.

Розглянувши проблемні питання та визначивши напрями удосконалення організації ДПП в Україні, можливо визначити, що найбільш доцільно буде створення спеціального органу, який займається стимулюванням діяльності на підприємствах нефінансового сектора економіки через інструменти і механізми ДПП. Таким спеціальним органом може бути Агентство з нагляду за виконанням угод у сфері ДПП. На наш погляд, орган, який займається реалізацією державної політики у сфері ДПП, повинен перебувати у складі Міністерства економічного розвитку і торгівлі Украї-

ни та звітувати безпосередньо міністру. Однак у своїй роботі йому доцільно проводити консультації з іншими структурними ланками виконавчої влади держави.

V. Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок

Таким чином на основі врахування світових тенденцій управління процесом ДПП нами визначені основні напрями організації ДПП в Україні.

Перший напрям — формування сприятливого законодавчого середовища для активізації інструментів ДПП, що включають економічні, організаційні, адміністративні інструменти.

Другий напрямок — створення єдиного органу, відповідального за проведення ДПП. Створюваний орган без розпорошення повноважень повинен займатися централізацією всіх проектів ДПП та реалізацією їх на практиці.

На нашу думку сьогодні на державному та місцевому рівні необхідно забезпечити:

- оперативне надходження і централізацію інформації за станом всього майнового комплексу;
- запровадження «гнучкого» державного впливу на всі рівні бізнесу, тобто, забезпечення найбільшого податкового, законодавчого, ресурсного заділу для використання цих категорій при залученні приватного сектора в проекти ДПП;
- оперативне спостереження за проведенням проектних робіт і, в разі необхідності, корекцію законодавства з метою посилення інноваційних позицій у проекті.

Список використаних джерел

1. Авксентьев М. Ю. Державно-приватне партнерство як сучасний механізм залучення інвестицій в інфраструктурні галузі України [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / М. Ю. Авксентьев. — К., 2010. — 20 с.
2. Браїловський І. А. Мета і зміст державно-приватних партнерств / І. А. Браїловський // Технологічний аудит та резерви виробництва — 2014. — № 1/5(15). — С. 52–54.
3. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Б. Винницький, М. Лендьял, Б. Онищук, П. Сегварі. — К.: К.І.С., 2013. — 146 с.
4. Папш Н. В. Інструменти державно-приватного партнерства / Н. В. Папш // Сталий розвиток економіки. — 2015. — № 1. — С. 109–115.
5. Про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс]: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
6. Розвиток партнерства між місцевою владою та недержавним сектором у сфері надання громадських послуг: монограф. / О. В. Берданова, В. М. Вакулєнко, М. Д. Василенко та ін.; За ред. Ю. П. Лебединського. — Ужгород: Патент, 2013. — 192 с.
7. Шарингер Л. Новая модель инвестиционного партнерства государства и частного сектора / Л. Шарингер // Мир перемен. — 2004. № 2.

Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна

к.держ.упр., с.н.с. наукового відділу з проблем державної безпеки,

Національний університет цивільного захисту України

СТРАТЕГІЯ ЯК ЗАСІБ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

THE STRATEGY AS METHOD OF THE STABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Анотація. *Визначено переваги та недоліки Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», а також можливі наслідки її впровадження.*

Ключові слова: *стратегія, вектори, розвиток, безпека, відповідальність, гідність.*

Summary. *The advantages and disadvantages of the Strategy of stable development «Ukraine – 2020» and the consequences of its implementation are determinated.*

Key words: *strategy, vectors, development, security, responsibility, dignity.*

12 січня 2015 року Президент України Петро Порошенко схвалив надзвичайно важливий правовий документ – Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [5] (далі – Стратегія). Вона визначає дорожню карту досягнення головної мети, яка полягає в упровадженні в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі [там само, абз. 1 Розділу 2]. Разом із тим, неоднозначним є сприйняття закріпленої мети, зокрема, принципового виходу України на провідні позиції світу, який живе за стандартами Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ). Ця організація визначає якість життя як сприйняття людьми свого положення в житті залежно від культурних особливостей і системи цінностей та в зв'язку з їхніми цілями, очікуваннями, стандартами, турботами. ВООЗ пропонує оцінювати якість життя за такими параметрами:

- фізичні: енергійність, втома, фізичний дискомфорт, сон і відпочинок;
- психологічні: самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення;
- ступінь незалежності: повсякденна активність, працездатність, залежність від ліків і лікування;
- життя в суспільстві: повсякденна активність, соціальні зв'язки, дружні зв'язки, суспільна значущість, професіоналізм;
- навколишнє середовище: житло та побут, безпека, дозвілля, доступність інформації, екологія (клімат, забрудненість, густанаселеність);
- духовність і особисті переконання [7].

Відійшовши від класичного визначення «деревця ціль», Президент України у своєму указі зазначив,

що досягнення мети Стратегії має відбуватися шляхом «руху уперед», тобто за векторами:

- по-перше – розвитку;
- по-друге – безпеки;
- по-третє – відповідальності;
- по-четверте – гордості.

Перший вектор передбачає забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, насамперед, слід відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему [5, абз. 2 Розділу 2].

Варто відзначити, що термін «сталий» означає застиглість процесів (незмінюваність, збереження того самого складу, розміру, однакової форми, величини тощо [2, с. 1187]). Таке формулювання певною мірою суперечить природі розвитку, який, навпаки, охоплює якісні та кількісні зміни. Згідно із думкою І. Червякова розвиток, зокрема економічний, включає кількісні показники (економічне зростання) та якісні (рівень життя й якість життя) [6, с. 100]. Справедливим є твердження цього автора, що характер процесів, що відбуваються, поки не свідчить про формування в Україні соціально-економічної системи, здатної здійснити перехід до економічного зростання та забезпечити збалансоване вирішення проблем соціально-економічного розвитку, збереження природно-ресурсного потенціалу, задоволення потреб нинішнього

і майбутніх поколінь. Тому необхідна докорінна зміна самої суті державної політики, функцій організаційних структур, обслуговуючих такий процес, тобто приведення економіки до стану самоорганізації — точки біфуркації, за якої має відбутися стрибкоподібне якісне перетворення її структури (дет. про це див. у наших наукових розробках [4]). В Україні стратегічним пріоритетом має стати перехід до нової якості економічного зростання, який передбачає структурну збалансованість і стійкий, стабільний розвиток національної економіки. З огляду на викладене вважаємо, що по відношенню до розвитку України доречно по-слуговуватися терміном саме стабільний.

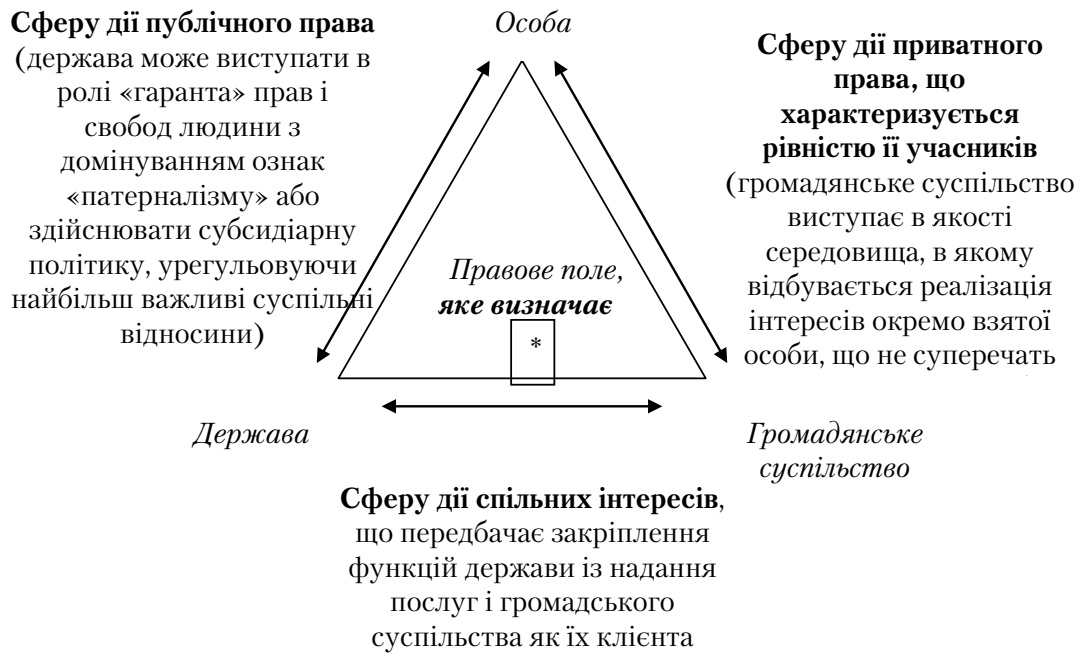
Цікавим виглядає визначення «підвищення стандартів життя», зокрема наслідком забезпечення сталого розвитку держави. На наше переконання, останній із самого початку включає в себе соціальний розвиток, тому існує необхідність у деталізації показників оцінювання проміжних і кінцевих результатів стабільного розвитку України, які стосуються забезпечення та підвищення стандартів життя. Більше того, серед першочергових пріоритетів Стратегії визнано вироблення та реалізацію цілісної державної політики, спрямованої на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики [5, абз. 1 п. 5 Розділу 3 «Дорожня карта та першочергові пріоритети реалізації Стратегії»].

Крім того, потребує конкретизації вектор гордості й українська ідея [5, абз. 1 Розділу 1 та абз. 6 Розділу 2]. На думку Президента, вона полягає в ідеї гідності, свободи та майбутнього [там само, абз. 1 Розділу 1]. В абзаці 2 Розділу 1 гідність визначається як базова складова характеру Українського народу. Дійсно, доцільно говорити, що настав час інтегрального розвитку, адже в спільності легше досягти бажаних результатів, а також те, що Український народ нівелювався як нація, спільнота, тому важливими є ідентифікація національної свідомості, надання пріоритетів національним особливостям. Проте має бути зроблено акцент, по-перше, на тому, що ці особливості позначаються на розвиткові держави та суспільства, а по-друге, на показниках такого розвитку. На підтвердження своїх думок можемо навести визначення ідеї, яке міститься у Великому тлумачному словнику сучасної української мови. Так, ідея — це поняття, уявлення, що відбивають дійсність у свідомості людини та виражають ставлення її до навколишнього світу; задум, план, намір, а «характер» — сукупність визначальних властивостей якого-небудь предмета, фізичного або психічного явища, його типові риси (саме в цьому значенні виживається терміносполука «національний характер») [2, с. 394, 1339].

Слід висловити певні зауваження й щодо інших положень Указу Президента України, за якими Стратегія

визначає індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних і політико-правових умов становлення та розвитку України [5, абз. 5 Розділу 1]. Аналізуючи цю тезу, можна прийти до висновку, що сфера дії Стратегії є набагато ширшою, і поширюється на коло відносин, які виникли до її прийняття. Крім того, вважаємо, що не варто ототожнювати індикатори умов розвитку України й індикатори реалізації Стратегії [5, абз. 5 Розділу 1 та Розділ 4]. Оскільки умови розвитку не є самоціллю, нею є упровадження в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі. Стосовно індикаторів реалізації Стратегії, то ними можна вважати ті, що визначають конкурентоспроможність територій. Як відомо, у Європейському звіті про конкурентоспроможність (2000 р.) дається таке визначення конкурентоспроможної території — це територія, населення якої має достатньо високий і зростаючий рівень життя та високий рівень зайнятості на стійкій основі. Рівень економічної активності не повинен викликати нестійкого зовнішнього платіжного балансу економіки і ставити під сумнів добробут майбутніх поколінь. Індикаторами конкурентоспроможності території є якість людського капіталу, діючі підприємства та їх мережі, наявні на території, участь підприємств у кластерних моделях, управління й інституційний потенціал, інфраструктура, типологія територій, інтернаціоналізація та характер прямих іноземних інвестицій, інвестиційна привабливість тощо.

На наш погляд, коригування вимагає також вектор відповідальності, зокрема його характеристика, яка дається в Розділі 2 Стратегії. Інакше можемо мати ситуацію сприйняття Стратегії як зависи (рис. 1). Власне, відповідальність не може визначатися як «забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах» [5]. Загальновідомо, що відповідальність — це загальносоціологічна категорія, яка означає усвідомлення суті та значення діяльності, її наслідків для суспільства та соціального розвитку, вчинків особи з погляду інтересів суспільства або певної групи. Інше питання, чому Розділ 5 «Засоби реалізації Стратегії (суспільний договір)» містить положення щодо відповідальності влади, бізнесу та громадянського суспільства [там само]. Більше того, сумніви викликають формулювання цих різновидів відповідальності, оскільки, наприклад, контроль влади з боку суспільства не є засобом впливу, а функцією, напрямком діяльності, який вказує на публічний характер державного управління.

* – за негативного сценарію Стратегія сприймається як завіса, за позитивного (найбільш бажаного) – як засіб забезпечення стабільного розвитку

Рис. 1. Місце та роль Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»
Джерело: розробка автора

Варто також зауважити, що Розділ 5 аналізованої Стратегії визначає суспільний договір в якості засобу її реалізації (дет. про такий засіб державного управління див. [3, с. 235]). Однак абзац 1 Розділу 5 закріплює, що такий договір є головною передумовою реалізації Стратегії. Уважаємо, що доцільно уточнити положення Розділу 5, а ті, які в ньому наявні та стосуються відповідальності, перенести до Розділу 2 Стратегії [5].

Одразу підкреслимо, що покладати відповідальність за розвиток всієї країни лише на територіальні громади не коректно [5, абз. 5 Розділу 2], оскільки є сфери суто державні (насамперед, оборонна). Слушним є твердження В. Белевцевої, що діяльність із забезпечення безпеки й оборони становить собою істотний елемент функціонування будь-яких органів адміністративно-політичної сфери. Це прямо впливає з концепції поділу державної влади, власне безпекова захисна (безпекова) функція виступає основним видом діяльності відповідних органів [1, с. 11]. Відтак, саме держава повинна нести повну відповідальність за виконання цієї функції.

Крім того, варто погодитися з В. Белевцевою, що забезпечення вектору безпеки належить до фундаментальних проблем теорії безпекових систем, вирішення якої залежить від розуміння чинників досконалості державного механізму [1, с. 1]. За сучасних умов така досконалість вимагає здійснення реформування

сектора безпеки, вимірювання якості функціонування існуючих інституцій державної влади, адміністрування безпекових правовідносин тощо. При цьому автор пропонує під державною безпекою розуміти цілеспрямований організуючий юрисдикційний вплив суб'єктів виконавчої влади спеціальної компетенції на внутрішні й зовнішні загрози (небезпеки), за якого державними інституціями створюються умови для ефективного функціонування системи національної безпеки [1, с. 6].

Правове формулювання вектора безпеки міститься в Розділі 2 аналізованої Стратегії, але, на наш погляд, воно є громіздким і складним для сприйняття. Пункт 1 Розділу 3 Стратегії «Дорожня карта та першочергові пріоритети реалізації Стратегії», навпаки, звучує зміст вектору безпеки та зводить його до проведення реформи системи національної безпеки й оборони [5]. Головною метою означеної реформи є підвищення обороноздатності держави, реформування Збройних Сил України та інших військових формувань України відповідно до сучасних вимог та з урахуванням досвіду, набутого у ході антитерористичної операції, а також розвиток оборонно-промислового комплексу для максимального задоволення потреб армії. Зважаючи на вказане, вважаємо, що доцільно дати як широке, так і вузьке визначення системи безпеки, її елементів та закріпити їх у Стратегії.

Отже, можемо зробити такий висновок: Президент України Петро Порошенко схвалив Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020», яка передбачає дуже важливий комплекс структурних змін. У ній наголошено, що ці зміни мають оцінюватися соціумом як позитивний крок на шляху комплексних реформ в Україні. Їхня реалізація повинна відповідати, насамперед, критеріям публічності (прозорості та відкри-

тості), природі Конституції як документу, що закріплює суспільний договір, а також векторам розвитку, безпеки, відповідальності та гордості. Зважаючи на проведений аналіз положень Стратегії й урахування її призначення — вона засіб забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, у роботі обґрунтовується необхідність її (Стратегії) доопрацювання в напрямку уточнення цих векторів.

Література

1. Белевцева В. В. Адміністративно-правові режими у сфері державної безпеки України: автореф. дис... д. юрид. наук: 12.00.07 / В. В. Белевцева; Відкритий міжнарод. ун-тет розвитку людини «Україна». — К., 2015. — 40 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К. — Ірпін': ВТФ «Перун», 2007. — 1736 с.
3. Помаза-Пономаренко А. Л. Перспективні шляхи взаємодії органів публічної влади щодо забезпечення регіонального розвитку / А. Л. Помаза-Пономаренко // Сталій розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення: матеріали VI міжнар. наук. — прак. конф. (09.10.2015 р., м. Дніпропетровськ) / за заг. ред. О. Ю. Бобровської. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2015. — С. 235–237.
4. Помаза-Пономаренко А. Л. Синергетика як новітній методологічний підхід до державного управління регіональним розвитком у контексті безпеки / А. Л. Помаза-Пономаренко // Інвестиції: практика та досвід. — 2015. — № 15. — С. 82–87.
5. Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020» [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
6. Червяков І. М. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стримують економічне зростання України / І. М. Червяков // Інвестиції: практика та досвід. — 2015. — № 6. — С. 99–102.
7. Якість життя [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. — Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Якість_життя.

References

1. Belevtseva V. V. Administrativno-pravovi rezhymy u sferi dergavnoj bezpeky Ukrainy: avtoref. dis... d. yurid. nauk: 12.00.07 / V. V. Belevtseva; Vidkrytyj mizhнарод. un-tet rozvytku lyudyny «Ukraina». — K., 2015. — 40 s.
2. Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoj ukrajns'koj movy / [ukladach. i golov. red. V. T. Busel]. — K. — Irpin': VTF «Perun», 2007. — 1736 s.
3. Pomaza-Ponomarenko A. L. Perspektyvni schljahy vzaemodij organiv publichnoj vlady schodo zabezpechennja regional'nogo rozvytku / A. L. Pomaza-Ponomarenko // Stalij rozvytok terytorij: problem ta schljahy vyrishennja: materialy VI mizhнар. nauk. — прак. конф. (09.10.2015 r., m. Dnipropetrovs'k) / za zag. red. O. Yu. Bobrovs'koj. — D.: DRIDU NADU, 2015. — S. 235–237.
4. Pomaza-Ponomarenko A. L. Synergetika jak novitnij metodologichnyj pidhid do dergavnogo upravlinnja regional'nym rozvytkom u konteksti bezpeky rozvytku / A. L. Pomaza-Ponomarenko // Investicij: praktyka ta dosvid. — 2015. — № 15. — S. 82–87.
5. Strategija stalogo rozvytku «Ukraina — 2020» [Elektronnyj resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 r. № 5/2015. — Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
6. Chervjakov I. M. Ekonomichnyj rozvytok, ekonomichne zrostannja i factory, jaki strymuyut' ekonomichne zrostannja Ukrainy / I. M. Chervjakov // Investicij: praktyka ta dosvid. — 2015. — № 6. — S. 99–102.
7. Jakist' zhyttja [Elektronnyj resurs] // Vikipedija. Vil'na encyklopedija. — Rezhym dostupu: http://uk.wikipedia.org/wiki/Якість_життя.

В. В. Чаплик*доцент, канд. мед.наук**Кафедра медицины катастроф и военной медицины**Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого***Е. Е. Евстратьев***доцент, канд. фарм.наук**Кафедра медицины катастроф и военной медицины**Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого*

НАРУШЕНИЯ ФУНКЦИЙ ПОЧЕК ПОСЛЕ ПРИМЕНЕНИЯ ДИКЛОБЕРЛА

Резюме. У 24 больных с остеоартрозом изучены некоторые функции почек после лечения их диклоберлом. Показано, что терапия диклоберлом вызывает функциональные изменения функций почек, что сопровождается снижением диуреза, клубочковой фильтрации и повышением уровня мочевины, креатинина и калия венозной крови. Однако отмечено улучшение общего состояния больных: снижение головной боли и болей в суставах, уменьшение общей слабости, улучшение сна, нормализацию температуры тела и тахикардии.

Ключевые слова: острая почечная недостаточность, функции почек, нестероидные противовоспалительные препараты.

Вступление. Одной из основных терапевтических групп лекарственных препаратов, которые активно используются для лечения различных заболеваний на протяжении последних десятилетий являются нестероидные противовоспалительные препараты (НПВП) [6,8]. По данным Y.I. Tayem et al. [9], 18,6% от всех рецептов были выписаны на НПВП, из них 40,2% — на диклофенак натрия, 23,9% — на аспирин (ацетилсалициловую кислоту), 17,8% — на ибупрофен, 15,1% — на индометацин, 0,2% — на ингибиторы циклооксигеназы-2 (ЦОГ-2). Однако, вследствие значительной частоты использования НПВП (по данным ВООЗ их регулярно использует около 20% населения планеты и, как правило, без назначения и контроля со стороны врачей), они являются лидерами по побочным реакциям и причиной половины всех осложнений фармакотерапии. В США из всех госпитализаций, связанных с применением лекарственных средств, 43% приходятся на НПВП [2].

В данное время в Украине зарегистрировано более 500 различных НПВП в виде различных форм и доз на базе 21 действующего вещества производителей из 35 стран, лидерами среди которых являются индийские производители (24,5%) и украинские фирмы (15,4%) [3]. При этом самая большая глубина ассортимента среди НПВП характерна для препаратов, которые содержат диклофенак натрия. Несмотря на признанную во всем мире эффективность, диклофенак натрия также имеет побочные действия. Причем развиваются

они не одинаково, в группу риска попадают, в первую очередь, люди пожилого возраста, которым больше 65 лет и женщины, имеющие особую чувствительность к препаратам данной группы.

Анализ спонтанных сообщений, которые поступают в отдел фармакологического надзора Государственного фармакологического центра МОЗ Украины со всех регионов на предмет структуры и частоты проявления побочных реакций при использовании НПВП, показывает, что в Украине самое большое количество побочных реакций зафиксированы при использовании диклофенака натрия — 552 случая. [5]

Диклофенак натрия занимают одно из ведущих мест не только по количеству, но и по тяжести побочных эффектов, среди которых наиболее частыми являются эрозивно-язвенное поражение желудочно-кишечного тракта [4], токсические гепатиты, поражение почек и центральной нервной системы, аллергические реакции [6]. Еще в 2006 году было доказано, что при длительном приеме диклофенак натрия, так же как и запрещенный Канаде в 2004 году препарат «Виокс» примерно на 40% повышает риск инфарктов и других сердечно-сосудистых заболеваний [4].

НПВП-индуцированная нефротоксичность в настоящее время очевидна и является серьезной проблемой. Количество больных с острым повреждением почек неуклонно увеличивается, а летальность от тяжелых форм этой патологии остается на уровне 40–60% и за последние три десятилетия не имеет

тенденции к снижению [1,6]. Учитывая все свойства диклофенака натрия, нами было проведено изучение эффективности и безопасности назначения препарата у пациентов с остеоартрозом.

Материалы и методы исследования. Под нашим наблюдением находилось 24 больных возрастом от 38-ми до 62-х лет с остеоартрозом, которые получали диклоберл в дозе 100 мг/сутки (2 группа). Контрольную группу составляли 15 здоровых человек (1 группа). Средний возраст 1-й группы составил $51,71 \pm 4,23$ года, 2-й — $54,15 \pm 4,64$ года.

Результаты проводимой терапии оценивали на 3, 5 и 10 сутки после начала лечения диклоберлом. Анализировали следующие показатели: суточный диурез, скорость клубочковой фильтрации по эндогенному креатинину с помощью формулы Cockcroft — Gault, показатели мочевины, креатинина и калия венозной крови с помощью диагностических наборов фирмы «Лахема» (Чехия), динамику температуры тела и частоту сердечных сокращений. Критериями исключения из обследования были: язвенная болезнь желудка и/или двенадцатиперстной кишки, желудочно-кишечные кровотечения без установленного диагноза, наличие диспептических явлений без верифицированного диагноза, наличие сопутствующей патологии, требующей гормонотерапии, возраст пациента старше 65 лет, непереносимость салицилатов или других НПВП и отказ больного от проводимого исследования.

Результаты и их обсуждение. При поступлении в стационар суточный диурез у больных 2-й группы составлял $1497,37 \pm 59,53$ мл ($P > 0,05$), показатели мочевины венозной крови — $5,42 \pm 0,48$ ммоль/л ($P > 0,05$), креатинина — $0,13 \pm 0,01$ ммоль/л ($P > 0,05$), калия — $3,78 \pm 0,21$ ммоль/л ($P > 0,05$), клубочковой фильтрации — $78,73 \pm 6,67$ мл/мин ($P > 0,05$).

Больные поступали на стационарное лечение с признаками общей интоксикации, о чем свидетельствовало повышение температуры тела и тахикардия. При поступлении в стационар у 13 (54,2%) пациентов была повышена температура. В результате проводимой терапии у большинства пациентов (84,6%), получавших диклоберл, температура тела нормализовалась уже через 48 часов. У трети пациентов развитие анальгезии сочеталось с умеренным чувством жара и потоотделением, что является проявлением жаропонижающего действия НПВП.

В начале проводимой терапии тахикардия отмечалась у 16 пациентов (66,7%) 2-й группы. На 3-и сутки после начала лечения диклоберлом тахикардия (ЧСС была свыше 90 ударов в 1 минуту) нормализовалась у 11-ти больных, однак сохранилась у 5 пациентов (20,8%) на протяжении всего периода лечения. Отмечено улучшение общего состояния больных: сни-

жение головной боли и болей в суставах, уменьшение общей слабости, улучшение сна и качества жизни. На 3-е сутки лечения диклоберлом суточный диурез был снижен на 20,8% ($P < 0,05$), клубочковая фильтрация — на 22,23% ($P < 0,05$), показатели мочевины креатинина и калия имели тенденцию к повышению ($P > 0,05$).

Следует отметить, что у больной С., 62 года, с ревматоидным артритом, на 3-и сутки после начала лечения диклоберлом суточный диурез снизился на 57,2% (до 640 мл/сутки), а скорость клубочковой фильтрации — на 58,3% (до 32,81 мл/мин), концентрация мочевины венозной крови увеличилась в 2,3 раза (до 12,6 ммоль/л), креатинина — в 1,6 раза (до 0,21 ммоль/л), калия — в 1,4 раза (до 5,2 ммоль/л). В связи с резким снижением функций почек и возможным развитием острой почечной недостаточности, диклоберл больной был отменен, ей была назначена нефропротекторная терапия, которая дала положительный эффект.

На 5-е сутки стационарного лечения суточный диурез был снижен на 18,3% ($P < 0,05$), клубочковая фильтрация — на 23,7% ($P < 0,05$), показатели мочевины, креатинина и калия были в пределах верхней границы нормы ($P > 0,05$). На 10-е сутки лечения концентрация мочевины венозной крови была $6,86 \pm 0,51$ ммоль/л ($P > 0,05$), креатинина — $0,17 \pm 0,01$ ммоль/л ($P > 0,05$), калия — $5,03 \pm 0,23$ ммоль/л ($P > 0,05$), клубочковая фильтрация оставалась сниженной на 25,1% (до $58,97 \pm 6,32$ мл/мин ($P < 0,05$)).

Длительный опыт лечения больных позволил нам выделить следующие основные факторы риска развития острого повреждения почек после приема НПВП: возраст старше 65 лет и дети; ишемическое и/или токсическое поражение почек; длительный прием НПВП или применение других нефротоксических препаратов (антибиотики, сульфаниламиды и др.); сопутствующие заболевания (сердечная недостаточность, артериальная гипертензия, сахарный диабет, генерализованный атеросклероз, цирроз, алкоголизм и др.); состояния после травматических операций, массивных ожогов и множественных травм; избыточный вес и гиповолемия.

Риск НПВП-индуцированного острого повреждения почек низкий у большинства людей; только у 5% пациентов, принимающих неселективные НПВП, отмечается нарушение функций почек, а почечные осложнения в целом обратимы при временном прекращении приема НПВП. Однако при заболевании почек, почечной гипоперфузии или сопутствующей терапии некоторыми препаратами, такими как мочегонные средства, ингибиторами ангиотензинпревращающего фермента, другими антигипертензивными

средствами, аминогликозидами или циклоспорином А, риск НПВП-индуцированного токсического влияния на почки может многократно повышаться.

Доказано, что у 12% пациентов с суставным синдромом, систематически принимающих НПВП, выявляются рентгенологические признаки папиллярного некроза почек, у 24% — повышенный уровень креатинина. У больных с ревматоидным артритом (РА), регулярно принимавших НПВП, при посмертном исследовании признаки папиллярного некроза почек обнаруживаются в 18–57% случаев.

Точная частота развития острой почечной недостаточности (ОПН) при приеме НПВП неизвестна. Считается, что у 1% больных с ревматоидным артритом возникает НПВП-индуцированная ОПН. Особенно часто ОПН развивается при приеме НПВП пациентами с бессимптомной, недиагностированной хронической почечной недостаточностью. ОПН развивается, как правило, на 2–3 день приема НПВП и проявляется олигурией или анурией, гиперазотемией и гиперкалиемией.

За последние 30 лет мы наблюдали 1 случай НПВП-индуцированной острой почечной недостаточности со смертельным исходом. У больной К., 57 лет, с ревматоидным артритом и вяло текущим хроническим пиелонефритом, острая почечная недостаточность развилась после длительного применения ибупрофена, что привело к развитию терминальной стадии почечной недостаточности и, несмотря на проведенную комплексную нефропротекторную терапию, к ее гибели.

Механизм развития НПВП-индуцированной ОПН сложный и включает токсическое и иммуноаллергическое поражение почечной паренхимы и как обязательный элемент — нарушение гемодинамики. В процессе развития ОПН наблюдается определенная этапность некротических и апоптических процессов в канальцевом эпителии. Через 60 мин после острой ишемии почек наблюдается пик некротических изменений в эпителии, в первые 48–72 ч — апоптических, на 7–14 день наступает второй, самый большой пик апоптоза, когда некротизированные канальцы уже

полностью восстановились вследствие гиперплазии эпителия.

У пациентов пожилого возраста, у которых снижена функция почек или имеются сопутствующие заболевания, высокий риск проявлений токсического действия НПВП на почки. Врачи часто недооценивают почечную дисфункцию, поскольку ошибочно ориентируются на концентрацию креатинина в сыворотке крови (относительно нечувствительный маркер почечной функции) и забывают учитывать возраст, пол и массу тела пациента. Например, у плохо питающегося человека пожилого возраста может быть повышенный почечный риск, даже при уровне креатинина сыворотки крови в пределах нормы. Важно для врачей проверять клиренс креатинина до и после начала приема НПВП, особенно у лиц с высоким риском почечной недостаточности. Следует отметить, что аутоиммунное поражение почек при ревматоидном артрите увеличивает их уязвимость для НПВП, а также повышает риск возникновения НПВП-индуцированного острого поражения почек. В 2013 г. McGettigan и D. Henry [7] призвали извлечь из продажи и исключить из списков жизненно важных медикаментов диклофенак натрия, поскольку на основании проведенного анализа обнаружили, что применение диклофена канатрия, связано с высоким риском побочных эффектов.

Выводы:

1. Перед назначением потенциально нефротоксических НПВП у больных следует определять уровень креатинина венозной крови и рассчитывать скорость клубочковой фильтрации.
2. У больных со сниженной функцией почек желательно отказываться от назначения НПВП, а при вынужденном применении этих медикаментов их дозы следует подбирать в зависимости от состояния функций почек.
3. Необходимо тщательно взвешивать риски и преимущества применения НПВП. Ряд потенциально нефротоксических НПВП имеют такие же по эффективности аналоги без побочного влияния на почки.

Литература

1. Вдовин В.А. Опыт лечения больных острой почечной недостаточностью низкопоточными фильтрационными методами в многопрофильных стационарах / В.А.Вдовин, Т.С. Ганеев, А.Н. Ханананова // Вестник современной клинической медицины. — 2013. — № 5. — т. 6. — С. 60–63.
2. Герболка Н.Л. Нестероїдні протизапальні та протиревматичні лікарські засоби у вітчизняній та світовій медичній практиці / Н.Л. Герболка // Фармацевтичний журнал. — 2005. — № 5. — С. 64–70.

3. Корнієнко О. М. Нестероїдні протизапальні лікарські засоби в Україні та Польщі / О. М. Корнієнко, Н. Л. Герболка, О. Л. Гром, Г. Філер // *Формування національної лікарської політики за умов впровадження медичного страхування: питання освіти, теорії і практики: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14–15 березня 2008р.).* — Х.: Вид-во НФаУ, 2008. — С. 71–79.
4. Герболка Н. Л. Медико-статистичний аналіз побічних реакцій при застосуванні нестероїдних протизапальних засобів в областях західного регіону України / Н. Л. Герболка, О. П. Вікторов // *Рациональная фармакотерапия.* — 2008. — № 3. — С. 24–28.
5. Герболка Н. Л. Моніторинг побічної дії нестероїдних протизапальних лікарських засобів у Галичині / Н. Л. Герболка, О. П. Вікторов, О. Л. Гром // *Безпека лікарств: від розробки до медичного застосування: матеріали І наук.-практ. конф. (м. Львів, 31 травня — 1 червня 2007 р.).* — К., 2007. — С. 67.
6. Панчишин Ю. М. Нестероїдні протизапальні препарати: відомі і нові проблеми / Панчишин Ю. М., Осік І. М. // *Рациональная фармакотерапия.* — 2014. — № 4(33). — С. 14–18.
7. McGettigan P. Use of non-steroidal anti-inflammatory drugs that elevate cardiovascular risk: an examination of sales and essential medicines lists in low-, middle-, and high-income countries / McGettigan P, Henry D. // *PLoS Med.* — 2013. — V. 10. — e1001388.
8. Varga Z. Analysis of non-steroidal anti-inflammatory drug use in hospitalized patients and perception of their risk / Varga Z., Kriska M., Kristova V., et al. // *Interdiscip. Toxicol.* — 2013. — V. 6. — P. 141–144.
9. Tayem Y. I., Qubaja M. M., Shraim R. K. et al. Non-steroidal anti-inflammatory drugs and antibiotics prescription trends at a central west bank hospital // *Sultan. Qaboos. Univ. Med. J.* — 2013. — V. 13. — P. 567–573.
10. Wang H. E. Acute Kidney Injury and Mortality in Hospitalized Patients / Wang H. E., Muntner P., Chertow G. M. et al. // *Am. J. Nephrol.*, 2012. — Vol. 35. — P. 349–355.

Бондарєва Валентина Олександрівна*Доцент, кандидат медичних наук**ДЗ Дніпропетровська медична академія МОЗ України***ДІАГНОСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЕКСПРЕСІЇ P53-ОНКОПРОТЕЇНУ ТА МАРКЕРУ ПРОЛІФЕРАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ KI-67 У СЕРОЗНИХ ТА МУЦИНОЗНИХ ПУХЛИНАХ ЯЄЧНИКІВ****THE DIAGNOSTIC SIGNIFICANCE OF P53-ONCOPROTEIN AND KI-67 PROLIFERATIVE LEVEL EXPRESSION IN SEROUS AND MUCINOUS BORDERLINE OVARY TUMORS**

Реферат. Стаття посвячена дослідженню потенціалу злоякісності, вероятності метастазування і непрямої прогнозу розвитку серозних і муцинозних пухлин яєчників, які вважаються проміжним ланкою між доброякісними і злоякісними новоутвореннями цієї локалізації, імуногістохімічним методом з використанням моноклональних антител до p53 і Ki-67. Більшість зразків операційного матеріалу продемонструвала статус Ki67+/p53-, що свідчить про відносно сприятливий прогноз і низку тенденцію до малигнізації, проте статус Ki67+/p53+, отриманий у чверті зразків, потребує більш детального вивчення і несе загрозу розвитку злоякісного новоутворення і метастазування.

Ключевые слова. Серозные, муцинозные, пограничные опухоли яичников, Ki67, p53, статус, иммуноморфологические маркеры, потенциал злокачественности.

Summary. These article is dedicate to investigations of the potential malignance probability, metastasis possibility development, clinical survival and prog-nosis of serous and mucinous borderline ovarian tumors, that are considered as transitional link between benign and malignant tumors of this localization with immunomorphological methods, including monoclonal antibodies to p53 and Ki-67. The most clinical samples showed the postoperational material with Ki67+/p53- status, what argument a relatively favorable prognosis and a low tendency to malignization, but the Ki67+/p53+ status, has received a more careful samples requires, that need in detailed studying and probable menacing of malignization and metastasis development.

Key words: serous and mucinous borderline tumors of ovary, Ki-67, p53 status, immunomorphological markers and malignancies potential.

Дослідження виконано у рамках програми науково-дослідної роботи кафедр патологічної анатомії і судової медицини та онкології і медичної радіології Дніпропетровської державної медичної академії «Індивідуалізація лікування злоякісних пухлин з урахуванням біологічних показників активності пухлинного процесу та маркерів хіміогормонорезистентності» (№ держреєстрації 0101U001002).

Реферат. Стаття присвячена дослідженню потенціалу злоякісності, вірогідності метастазування та безпосередньо прогнозу розвитку серозних і муцинозних пограничних пухлин яєчників, які вважаються перехідною ланкою між доброякісними та злоякісними новоутвореннями цієї локалізації, імуногістохімічним методом з використання моноклональних антител до

p53 та Ki-67. Більшість зразків операційного матеріалу продемонструвала статус Ki67+/p53-, що свідчило про відносно сприятливий прогноз і низку вірогідність подальшої малигнізації, проте статус Ki67+/p53+, отриманий у чверті зразків, потребує більш детального вивчення і несе загрозу розвитку злоякісного новоутворення та можливості метастазування.

Вступ. Пограничні пухлини яєчників (ППЯ) являють собою групу пухлин епітеліального походження із варіюванням швидкості росту та відносно низьким потенціалом злоякісності, вірогідністю метастазування і, стосовно до злоякісних новоутворень, мають значно більш сприятливий прогноз [2 с.53]. ППЯ являють собою гетерогенну групу новоутворень, для яких проліферація епітелію, клітинний та ядерний атипізм

мають принципове значення [1 с.132, 5 с.968]. За останні роки значна увага стала приділятися значенню молекулярних та клітинних маркерів, що характеризують фундаментальні біологічні властивості пухлини [3 с.479, 8 с.943]. Без сумніву, дискримінуючу дію на розвиток ППЯ та можливу трансформацію на рак яєчників мають р53-онкопротеїн як маркер апоптозу та маркер проліферації Ki-67 [4 с.11, 7 с. 1179]. Відомо, що в нормі ген р53 являється «захисником» геному, активним «реаніматором» ДНК та індуктором апоптозу, але у випадках мутацій запускається синтез альтернативного, «мутантного» р53, який саме відбиває здатність клітин до блокування апоптозу, а рівень проліферативної активності не завжди відображає поведінку ППЯ [6 с. 9, 9 с. 469].

Мета дослідження. Дослідити патоморфологічні зміни та імуноморфологічні особливості рівня експресії р53-протеїну із проліферативною активністю у пограничних серозних та муцинозних пухлинах яєчників жінок у залежності від гістологічної форми новоутворення пацієнток.

Матеріали та методи дослідження. У дослідженні було використано операційний матеріал 168 пацієнток віком від 35 до 70 років із серозними та муцинозними пухлинами яєчників у період з 2013 по 2015 рр. Для проведення морфологічного дослідження операційний матеріал хворих на початку фіксувався в 10% розчині нейтрального забуференого формаліну, після чого матеріал заливався у парафін згідно до прийнятих стандартів. Для проведення світлової мікроскопії використовували мікроскоп «Leika DLM-E» (США) з об'єктивами $\times 10$, $\times 20$, $\times 40$, $\times 100$. При виготовленні зрізів перший із серії забарвлювали гематоксиліном та еозином для перевірки гістологічного діагнозу та можливості виконання ІГХ дослідження. З метою проведення імуноморфологічного дослідження (ІМД) гістологічні зрізи 4–6 мкм наносили на адгезивні предметні скельця SuperFrost Plus, з проведенням депарафінізації, регідратації зрізів та інкубацією із первинними антитілами у вологих камерах при температурі 23–250С. В якості первинних антитіл використовувалися моноклональні антитіла до р53 (клон

DO-7) та Ki-67 (клон MIB-1) фірми Antibody Diluent тієї ж фірми та систему візуалізації Quanto та з нанесенням хромогену 3-діамінобензидин тетрахлориду (DAB). Для диференціювання структур тканин зрізи додатково забарвлювали гематоксиліном Майєра. Наступна дегідратація і включення у бальзам здійснювалися згідно стандартам. Дані імуногістохімічних досліджень, зазнавали статистичної обробки в програмі SPSS Statistica 17.0. В групах з достовірною відмінністю експресії маркеру значущим вважався зв'язок при $p < 0,05$.

Результати та їх обговорення

Під час проведення дослідження було з'ясовано, що яєчники, які використовувались у роботі, макроскопічно не мали великої цінності щодо встановлення ступеню розвитку на можливої малігнізації ППЯ. Цікавим виявилось саме імуноморфологічне дослідження зрізів, а також порівняння їх один з одним.

У результаті проведених імуноморфологічних досліджень нами було встановлено, що більшість жінок (61% від загальної кількості), хворих на серозні пограничні пухлини яєчників, мали Ki67+/p53- статус, який можна назвати найбільш достовірним щодо підтвердження діагнозу та отримання подальшого сприятливого прогнозу, на відміну від статусу Ki67+/p53+, який, у супереч сподіванням, виявився менш інформативним (26%), а відповідно й менш показовим на етапі діагностики новоутворення та щодо прогнозування можливості подальшої малігнізації ППЯ. Схожі результати було отримано також в дослідженні муцинозних ППЯ, де статус Ki67+/p53- підтвердився майже у треті жінок (66% зі 100%), тоді як Ki67+/p53+ статус знову виявився досить суперечливим у прогностичному плані (23%). Варто також підкреслити те, що статус Ki67-/p53+ не дає нам змоги об'єктивно судити про ступінь трансформації як серозних, так і муцинозних ППЯ (тільки 8 та 7% відповідно). Щодо Ki67-/p53- статусу, можна сказати, що він не може бути практично цікавим у діагностиці, тому що виявлений лише у 5% серозних та 4% муцинозних ППЯ, не несе жодної діагностичної та прогностичної користі (рис. 1).

Таблиця

Імуноморфологічний статус	ІМД серозних ППЯ		ІМД муцинозних ППЯ	
	%	N (кількість осіб)	%	N (кількість осіб)
Ki67-/p53-	5	6	4	1
Ki67-/p53+	8	10	7	3
Ki67+/p53+	26	33	23	10
Ki67+/p53-	61	77	66	28

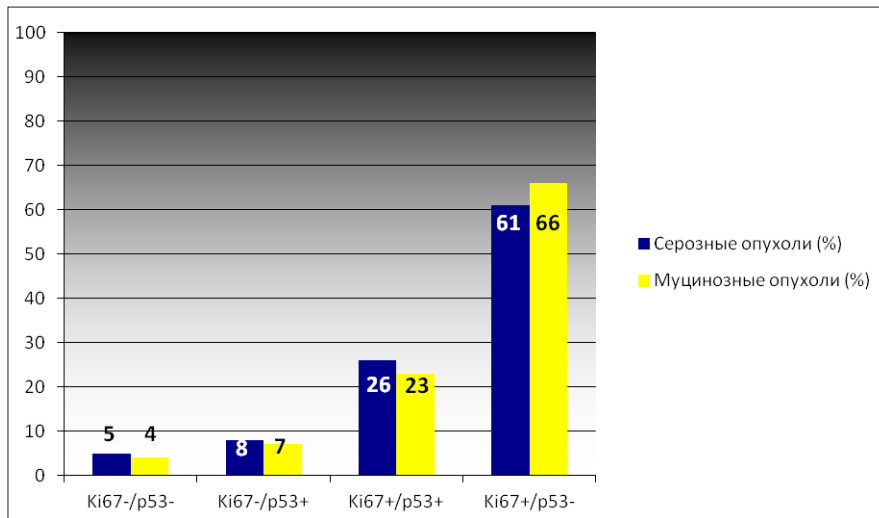

Рис. 1. Процентне співвідношення імуноморфологічного статусу Ki67 та p53 серед серозних і муцинозних ППЯ

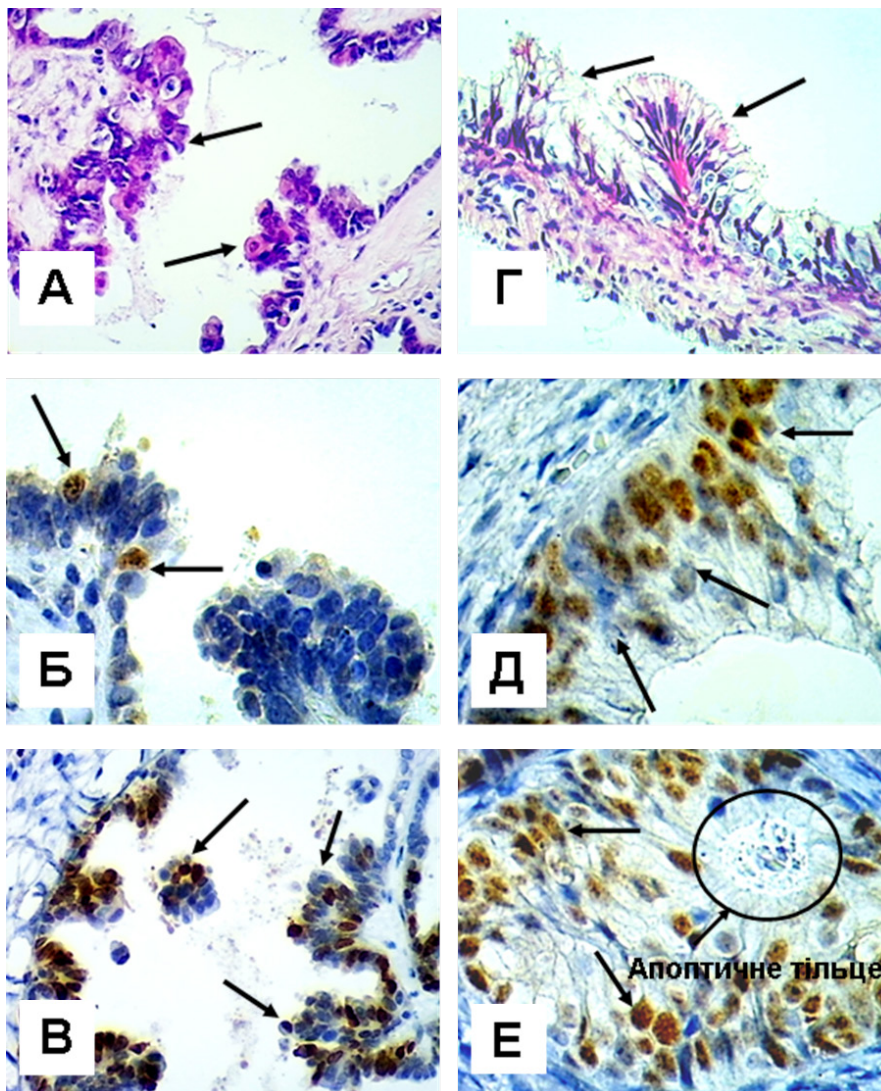

Рис. 2. А. Серозна цистаденома. Забарвлення Г+Е (×400) Б. Позитивна інтернуклеарна реакція із p53 (×1000) В. Позитивна інтернуклеарна реакція із Ki67 (×400) Г. Муцинозна цистаденома. Забарвлення Г+Е (×400) Д. Позитивна інтернуклеарна реакція із p53 (×1000) Е. Позитивна інтернуклеарна реакція із Ki67 (×1000)

Відповідно до отриманих результатів, спостерігається цікава закономірність щодо прогностично важливої ролі маркеру Ki67 та онкопротеїну p53 у комбінації Ki67+/p53- та Ki67+/p53+, згідно з якою впливають певні висновки. Так статус Ki67+/p53- вважається досить сприятливою ознакою у проліферації пухлинних клітин та свідчить про гарний прогноз розвитку новоутворення. Важливо звернути увагу на те, що статус Ki67+/p53+ потребує більшої уваги до себе під час проведення діагностики та у подальшому прогнозуванні, оскільки є спільним з аденокарциномою та свідчить про можливість швидкої малігнізації пограничної пухлини.

Висновки

1. Таким чином, найбільші значення у різних групах пограничних пухлин яєчників були нами отримані серед пацієток зі статусом Ki67+/p53- (61% у серозних і 66% у муцинозних відповідно).

2. Прогностичне значення рівня експресії маркеру проліферації Ki-67 потребує подальшого вивчення, тому що частота варіює у залежності від гістологічної форми новоутворення (більше у муцинозних пухлин) та віку пацієток.

3. У відсотку онкотрансформації має велике значення блок апоптозу, що є ключовим моментом для пограничних пухлин яєчників, особливо важливим є статус Ki67+/p53+ (26% у серозних і 23% у муцинозних), оскільки він співпадає з таким статусом у аденокарциномах.

Літературні джерела

1. Виноградов И. И. Значение маркеров пролиферации и апоптоза для пограничных опухолей яичников / И. И. Виноградов, Л. Э. Завалишина, Ю. Ю. Андреева и др. // Российский медико-биологический вестник имени академика И. П. Павлова. — 2013. — № 3. — С. 130–136.
2. Ahmed A. A. Driver mutations in TP53 are ubiquitous in high grade serous carcinoma of the ovary / A. A. Ahmed, D. Etemadmoghadam, J. Temple [et al.] // Journal of Pathology. — 2010. — Vol.221. — P. 49–56.
3. Blegen H. Prognostic significance of cell cycle proteins and genomic instability in borderline, early and advanced stage ovarian carcinomas / H. Blegen, N. Ein-horn, K. Sjovall [et al.] // Int. J. Gynecol. Cancer. — 2000. — Vol.10. — P. 477–487.
4. D'Andrilli G. Epithelial ovarian cancer: the role of cell cycle genes in the different histotypes / G. D'Andrilli, A. Giordano, A. Bovicelli // Open. Clin. Cancer J. — 2008. — Vol.2. — P. 7–12.
5. Giurgea L.N. The immunohistochemical expression of p53 and Ki67 in ovarian epithelial borderline tumors. Correlation with clinicopathological factors / Giurgea L.N., Ungureanu C., Mihailovici M.S. // Rom. J. Morphol. Embryol. — 2012. — Vol. 53. — P. 967–973.
6. May T. Low malignant potential tumors with micropapillary features are molecularly similar to low grade serous carcinoma of the ovary / T. May, C. Virtanen, M. Sharma [et al.] // Gynecol. Oncol. — 2010. — Vol.117. — P. 9–17.
7. Nam E.J. Alteration of cell-cycle regulation in epithelial ovarian cancer / E.J. Nam, Y.T. Kim // Int. J. Gynecol. Cancer. — 2008. — Vol.18. — P. 1169–1182.
8. Page C.L. Predictive and prognostic protein biomarkers in epithelial ovarian cancer: recommendation for future studies / C. L. Page, D. G. Huntsman, D. M. Provencher [et al.] // Cancers. — 2010. — Vol. 2. — P. 913–954.
9. Rubatt J.M. Independent prognostic relevance of microvessel density in advanced epithelial ovarian cancer and associations between CD31, CD105, p53 status, and angiogenic marker expression: A Gynecologic Oncology Group study / J.M. Rubatt, K.M. Darcy, A. Hutson [et al.] // Gynecol. Oncol. — 2009. — Vol.112. — P. 469–474.

Бирка Маріан Філаретович

*кандидат педагогічних наук, докторант кафедри управління навчальним закладом і педагогіки вищої школи
Класичний приватний університет м. Запоріжжя*

Бырка Мариан Филаретович

*кандидат педагогических наук, докторант кафедры управления учебным заведением и педагогики высшей школы
Классический приватный университет г. Запорожье*

Byrka Marian

*PhD in professional education, postdoctoral student
Classical Private University Zaporizhzhya*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УЧИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВЕННО-МАТЕМАТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

METHODOLOGICAL BASIS OF SYSTEM OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS OF NATURAL SCIENCES

Анотація. У статті визначено місце, яке займає система професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у мета-системі освіти України. Охарактеризовано тенденції та закономірності, що мають вплив на неї. Сформульовано комплекс принципів, які забезпечать ефективну організацію діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті.

Ключові слова: професійний розвиток, вчителі природничо-математичних дисциплін, тенденції та закономірності, принципи.

Аннотация. В статье определено место, которое занимает система профессионального развития учителей естественно-математических дисциплин в мета-системе образования Украины. Охарактеризованы тенденции и закономерности, влияющие на нее. Сформулирован комплекс принципов, которые обеспечивают эффективную организацию деятельности системы профессионального развития учителей естественно-математических дисциплин в последипломном образовании.

Ключевые слова: профессиональное развитие, учителя естественно-математических дисциплин, тенденции и закономерности, принципы.

Abstract. The place that holds the system of professional development of teachers of natural sciences in Ukraine's meta-system of education is defined. The tendencies and regularities that have an impact on this system are characterized. The complex of principles that will ensure effective organization of the system of professional development of teachers of natural sciences in postsecondary education is formulated.

Keywords: professional development, teachers of natural and mathematical sciences, trends and patterns, principles.

Актуальність дослідження. У сучасних умовах особлива увага акцентується на післядипломній педагогічній освіті, як найбільш гнучкої складової національної системи освіти України, яка крім процесу професійного розвитку педагога забезпечує двосторонній зворотній зв'язок між освітньою політикою держави та системою середньої освіти.

Динамічні процеси розвитку інформаційного суспільства, реформування системи освіти, приєднання України до європейського освітнього простору та відповідні їм зміни зумовлюють перегляд сучасних вимог до вчителів природничо-математичних дисциплін.

Ефективна організація процесу професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін крім виявлення основних закономірностей досліджуваного процесу вимагає також й вироблення та наукового обґрунтування відповідних принципів його реалізації.

Теоретичні основи підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти обґрунтовано у працях В. Арешонкова, С. Архангельського, Л. Даниленко, А. Зубка, В. Лугового, Т. Лукіної, В. Олійника, В. Онушкіна, О. Пехоти, Н. Протасової, В. Пуцова, М. Романенка, Т. Суценко, Н. Чепурної, Л. Чернікової, та ін.

Загальнотеоретичні питання впровадження компетентнісного підходу та професійного розвитку вчителів вивчено Є. Барбіною, І. Бехом, Н. Бібік, С. Гончаренко, Н. Гузій, І. Зязюном, В. Кремень, Н. Кузьміною, А. Кузьмінським, А. Марковою, А. Мудрик, Н. Ничкало, О. Пехотою, О. Пометун, О. Рудницькою, О. Савченку, В. Семиченку, С. Сисоевою, Т. Сорочан та ін.

Проте, не дивлячись на значний інтерес науковців до означеної проблеми, на сьогодні вона залишається малодослідженою, що зумовлює актуальність її вирішення.

Мета та завдання дослідження. Метою нашого дослідження є виявлення методологічних основ функціонування системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті.

Досягнення поставленої мети вимагає виконання наступних завдань:

- проаналізувати, яке місце займає система професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у мета-системі освіти України;
- охарактеризувати тенденції та закономірності, що мають вплив на систему професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін;
- сформулювати комплекс принципів, які забезпечать ефективну організацію діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом, професійний розвиток вчителів природничо-математичних дисциплін відбувається як процес оновлення шляхів та засобів професійної діяльності у соціально обумовленому освітньому просторі, який визначається певною ієрархією мети, завдань, функцій та підпорядкованістю нижчого рівня вищому.

З огляду на це, виявлення закономірностей професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін неможливе без вивчення місця цього феномену у мета-системі.

Аналіз освітнього простору України з позицій системного підходу дозволяє визначити його, як відкриту, ієрархічну, багаторівневу, універсальну систему, що динамічно розвивається, а її цілісність забезпечується прямими та зворотними інформаційними зв'язками, потоками речовин та енергії [1, с. 82].

Розглянемо цілісну мета-систему, що визначається певною ієрархічною сукупністю рівнів (рис. 1), кожен з яких визначає певні концептуальні засади організації діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін.

Так, на *першому* найвищому рівні даної мета-системи є держава та суспільство, які визначають нормативно-правові засади та соціальну обумовленість діяльності системи освіти України.

На *другому рівні* система освіти України окреслює завдання системи загальної середньої освіти та системи післядипломної педагогічної освіти.

На *третьому рівні* система загальної середньої освіти визначає особливості реалізації освітнього простору в умовах певного регіону. У свою чергу система післядипломної педагогічної освіти координує регіональну систему післядипломної педагогічної освіти.

Четвертий рівень визначає завдання системи освіти регіону для конкретного загальноосвітнього навчального закладу та регіонального (обласного) інституту післядипломної педагогічної освіти.

П'ятий рівень деталізує професійну діяльність вчителів природничо-математичних дисциплін та проходження ними курсів підвищення кваліфікації у регіональному інституті післядипломної педагогічної освіти.

Шостий рівень визначає концептуальні засади організації діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін, що забезпечує взаємозв'язок між курсами підвищення кваліфікації та професійною діяльністю вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі.

При цьому, слід відмітити, що зв'язки у цій мета-системі носять не тільки субординаційний, а й інформаційний характер. Це дає можливість забезпечити побудову відносин партнерства та співпраці

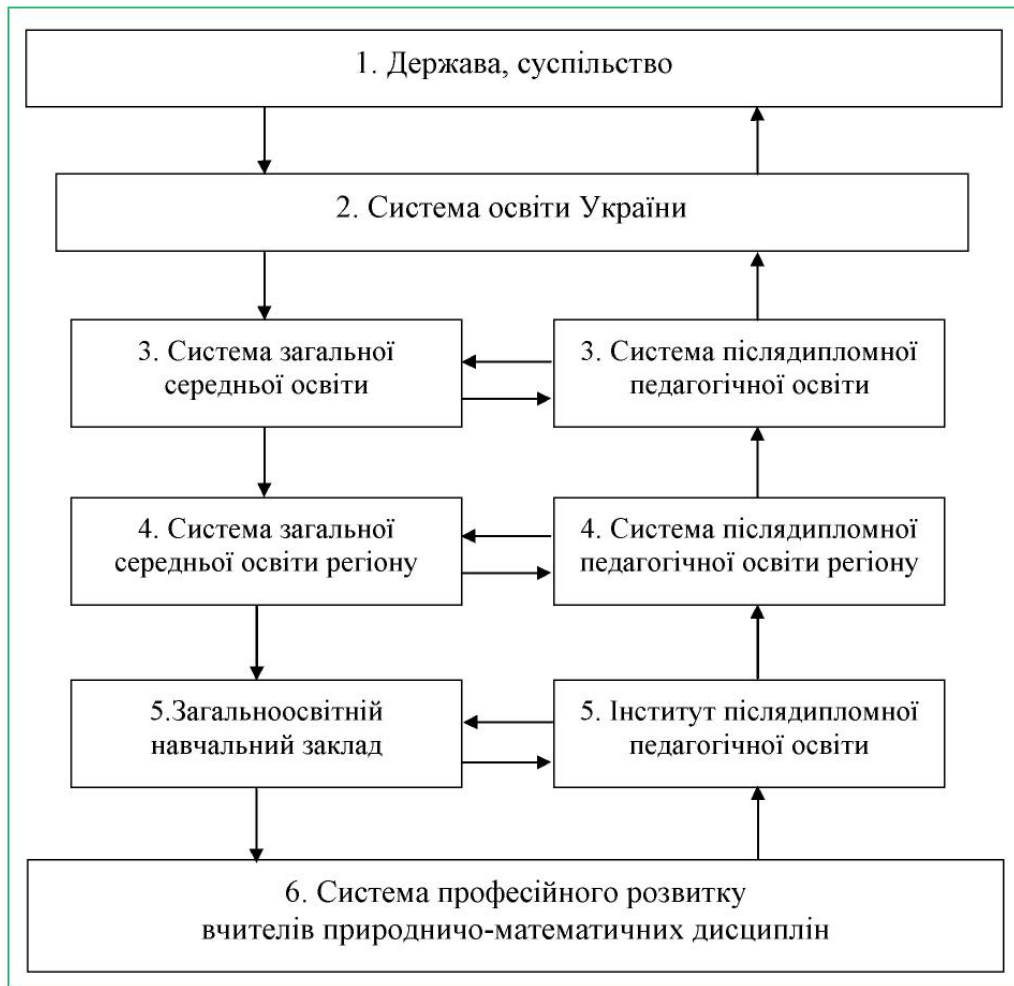

Рис. 1. Місце системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у мета-системі

між усіма суб'єктами професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін.

Таким чином, система професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін на горизонтальному рівні знаходиться у прямій залежності від професійної діяльності вчителя природничо-математичних дисциплін у загальноосвітньому навчальному закладі та проходження ним курсів підвищення кваліфікації у регіональному інституті післядипломної педагогічної освіти. На вертикальному рівні система професійного розвитку залежить від діяльності загальноосвітнього навчального закладу та закладу післядипломної педагогічної освіти регіону.

Функціонування системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін безпосередньо залежить від діяльності систем вищого рівня, а саме системи освіти та системи післядипломної педагогічної освіти України. З огляду на це, у контексті нашого дослідження доцільно виокремити **сучасні тенденції розвитку** цих систем та на цій основі визна-

чити відповідні їм закономірності організації професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін.

Так, поняття «**тенденція**» (лат. *tendentia*, від *tendo* — прагну, прямую) у словниках, енциклопедіях та окремих наукових дослідженнях визначається як: 1) напрямок розвитку явища, процесу; 2) прагнення, схильність, які властиві кому-небудь або чому-небудь; 3) можливість тих чи інших подій розвиватися у даному напрямку [2].

При чому, явище (система, процес) може мати різні, навіть протилежні тенденції, або різні системи мають подібні тенденції розвитку. Виокремлення головної, провідної тенденції — важливий аспект історичного, структурно-функціонального аналізу об'єкта, який знаходиться у стані розвитку [3, с. 346].

В. Маслов визначає тенденцію як «узагальнююче поняття, яке втілює в собі суттєві постійні протиріччя, умови, фактори тощо, які носять систематичний прояв і здійснюють суттєвий вплив на якість

функціонування системи в цілому та її структурних компонентів». При цьому автор відмічає, що тенденція є формою прояву законів, які взагалі не мають іншої реальності, а відображаються у наближеному вигляді, у тенденції [4, с. 40–41].

Отже, *тенденція* — це напрям розвитку системи, який визначається через стійкі співвідношення, властивості та ознаки, що формуються під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів (умов, обставин, протиріч), які діють на систему. При цьому, тенденції відзначаються систематичним впливом не тільки на систему в цілому, а й на її структурні компоненти.

Серед сучасних проблем системи освіти науковці виділяють:

- невідповідність освіти викликам часу, ринку праці, інтересам і потребам кожної людини, вимогам інформаційного суспільства;
- розрив між освітою та культурою;
- відставання освіти від науки;
- послаблення впливу освіти на соціалізацію молоді;
- орієнтація закладів освіти на самофінансування та власну підприємницьку діяльність;
- низький рівень мотивації педагогічних працівників до професійного розвитку та дійсно творчої праці.

Все це зумовлює потребу у кардинальних змінах сучасної парадигми системи освіти України та визначає провідні тенденції її розвитку.

На нашу думку, до провідних тенденцій, що характеризують вихід системи освіти України із кризи та мають вплив на тенденції розвитку системи післядипломної педагогічної освіти, і відповідно на закономірності професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін, слід віднести наступні:

- 1) відкритість системи освіти;
- 2) оновлення змісту, структури та технологій навчання;
- 3) прискорення інформатизації освіти;
- 4) розвиток системи неперервної освіти;

Означені тенденції, що притаманні системи освіти України в сучасних умовах, породжують відповідні тенденції у всіх її підсистемах: організаційних, управлінських, освітніх, наукових, навчально-виховних тощо. Водночас, враховуючи особливості та умови їх реалізації, тенденції розвитку підсистем освіти, відображаючи загальні тенденції розвитку освіти, є специфічними [4, с. 42].

З огляду на це, постає необхідність виокремлення специфічних **тенденцій розвитку системи післядипломної педагогічної освіти** України.

В основі сучасної провідної ідеї оновлення системи післядипломної педагогічної освіти повинен знаходитися цілісний розвиток вчителя, збагачення його сукупної культури, що враховує як професійні, так

і особисті якості фахівця. Окрема увага повинна бути приділена потребам і інтересам педагога, його можливості адаптуватися до динамічних умовах сучасності [5, с. 8].

Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки основними орієнтирами для післядипломної освіти визначено [6]:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти; розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів;
- реалізацію сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів системи освіти відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти;
- забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів відповідно до потреб реформування системи освіти, викликів сучасного суспільного розвитку. Із сукупності цих орієнтирів можливо вибудувати стратегії як систему цінностей, яка дозволить приймати рішення щодо модернізації діяльності інститутів післядипломної освіти та підвищення якісного рівня післядипломної освіти.

Позитивним є той факт, що необхідність якісного оновлення професійного розвитку принципово сприймається педагогами як головне, важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане, коли заходить мова про чергову атестацію, проходження курсів підвищення кваліфікації, направлення на семінари, участь у конференціях, методичних турнірах тощо [7, с. 145].

На основі аналізу наукових праць, Національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки [6], серед тенденцій, що характеризують оновлення системи післядипломної освіти України та визначають напрями її розвитку у сучасних умовах, на нашу думку, слід виділити:

- забезпечення індивідуальної траєкторії підвищення кваліфікації;
- диверсифікація системи ППО;
- стандартизація форм та змісту підвищення кваліфікації;
- інформатизація системи ППО.

Означені тенденції розвитку системи післядипломної педагогічної освіти підвищують відповідальність кожного педагога за результати власного професійного розвитку.

Відповідно до положень системного підходу, вищевказані тенденції актуалізують оновлення діяльності загальноосвітнього навчального закладу, закладу післядипломної педагогічної освіти та професійної діяльності вчителя природничо-математичних дисциплін, тобто безпосередньо впливають на професійний розвиток вчителів природничо-математичних дисциплін як складову цілісності вищого рівня.

Професійний розвиток учителів природничо-математичних дисциплін, як і який-небудь інший процес (система), піддається впливу певних **закономірностей**. При чому, означений процес ні в якому разі не можна вважати лінійним, оскільки він одночасно володіє як унікальністю, так і випадковістю. Зважаючи на це, знання відповідних закономірностей професійного розвитку вчителів забезпечить можливість організації ефективної діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у напрямі самовдосконалення кожної особистості вчителя у професійній діяльності відповідно до внутрішніх тенденцій його розвитку.

У науці поняття «закономірність» визначають як:

- об'єктивний взаємозв'язок подій, які повторюються при певних обставинах;
- певна впорядкованість подій, відносна постійність, сталість головних детермінуючих факторів, регулярність зв'язку між речами [3].

Дія закономірностей так само об'єктивна і незворотна, як і законів, вони існують і проявляють свої характеристики незалежно від волі і діяльності людини, але їх відрізняє від законів більш частковий (вузький) характер, фрагментарність дії і зв'язок з реалізацією законів [8, с. 33].

Отже, *закономірність* це – стійка об'єктивна причинно-наслідкова взаємозалежність між зовнішніми й внутрішніми факторами та елементами процесу (системи), що зумовлює його ефективність. Основними рисами будь-якої закономірності є повторюваність та залежність від впливу суб'єктивних факторів. Отже, визначити закономірність означає знайти загальні регулятори впливу на процес (систему), що забезпечують її ефективну діяльність.

Спираючись на засади системного підходу можна стверджувати, що складові професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін: процесу (системи) та їх взаємодія підкорені певним закономірностям, серед яких нами виокремлено три основні групи, які мають винятково важливе значення для його ефективності:

1) *соціальні*, які обумовлені його залежністю від систем вищого рівня (держава, суспільство, система освіти, система ППО);

2) *дидактичні*, які визначають професійний розвиток вчителя як процес навчання;

3) *особистісно-розвивальні*, які розглядають професійний розвиток вчителя як розвиток особистості.

На нашу думку, *соціальні закономірності* включають: залежність змісту професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін від соціально-економічних процесів у державі та рівня розвитку суспільства; вирішальний вплив систем вищого рівня у галузі освіти на зміст професійного розвитку; врахування у професійному розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін загальнодержавних, регіональних та місцевих законодавчо-нормативних положень у галузі освіти; врахування внутрішніх та зовнішніх факторів, що визначають ефективність професійного розвитку вчителя; контроль (моніторинг) результатів професійного розвитку вчителів органами управління закладами освіти.

Дидактичні закономірності професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін, на нашу думку, включають: обумовленість професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін суспільними потребами; залежність професійного розвитку вчителя від умов, в яких він реалізується; взаємозв'язок між ефективністю професійного розвитку вчителя та його інтелектуальними (пізнавальними) можливостями; взаємозалежність форм і методів у процесі професійного розвитку вчителя.

До *особистісно-розвивальних закономірностей* нами віднесено наступні: процес професійного розвитку вчителя визначається поступальністю та незворотністю; внутрішньою рушійною силою процесу професійного розвитку вчителя є єдність боротьби протиріч; залежність ефективності професійного розвитку вчителя від його вмотивованості;

- залежність ефективності професійного розвитку вчителя від рівня організації його професійної діяльності; залежність ефективності професійного розвитку вчителя від внутрішньо колективних стосунків (психологічний клімат у педагогічному колективі ЗНЗ).

Виокремлені закономірності професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін створюють передумови для визначення на їх основі **принципів ефективного професійного розвитку**.

Вироблення принципів дасть змогу побудувати ефективний процес професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін з опорою на його об'єктивні закономірності.

Принципи як наукова категорія відрізняються від інших закономірностей. Так, від законів вони відрізняються тим, що їх формулювання є менш конкретним; від аксіом відрізняються тим, що обираються не

довільно, а формулюються в процесі пошуку істини. Отже, принципи можуть виникати, змінюватися та застарівати. При цьому, вони часто мають обмежені області застосовності.

Загалом, поняття «**принцип**» (від лат. *principium* — основа, початок) визначається як: 1) першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорій, науки; 2) внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різноманітних сферах діяльності [3, с. 410]. Тобто, принципи суб'єктивні за природою, оскільки формулюються суб'єктами (людьми) на основі пізнання закономірностей та досвіду практичної діяльності.

З позицій педагогіки «**принцип**» — це сукупність основних положень теорії навчання, які визначають зміст і спрямування навчально-виховного процесу в будь-якій сфері освіти; основні вихідні вимоги до організації навчального процесу [9].

Отже, під принципами ми розуміємо певні вихідні, нормативні вимоги до організації діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін, які забезпечують її ефективність та результативність. Принципи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін взаємопов'язані та зумовлюють один одного. З огляду на це, при організації процесу професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін необхідно керуватися всіма принципами.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях наявні певні розробки науковців з окремих аспектів організації професійного розвитку педагогічних працівників, зокрема ними виокремлено: принципи організації курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, принципи організації методичної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі та принципи організації самоосвітньої діяльності вчителя. Ці напрацювання стануть підґрунтям для розробки принципів організації ефективної діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін.

Далі розглянемо комплекс принципів, які забезпечать організацію ефективної діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін.

На основі аналізу наукових праць та враховуючи особливості процесу професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін, на нашу думку, для його ефективної організації необхідно врахувати **комплекс принципів**, які включають загально-дидактичні, андрагогічні та акмеологічні принципи.

Основними **загально-дидактичними** принципами професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін нами визначено такі: принципи

персоналізації, індивідуалізації та особистісної орієнтації; принцип цілеспрямованості; принцип ієрархічності; принцип послідовності та наступності; принцип системності та комплексності; принцип гнучкості; принцип циклічності професійного розвитку; принцип неперервності професійного розвитку.

Андрагогічні принципи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін, на нашу думку, включають: принцип елективності професійного розвитку; принцип практичної спрямованості професійного розвитку; принцип використання досвіду вчителя та його актуалізації; принцип активності, свідомості та самостійності вчителя; принцип самоорганізації та самореалізації вчителя у процесі професійного розвитку; принцип комунікативного партнерства і співпраці; принцип зворотного зв'язку.

Серед **акмеологічних принципів** професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін нами виокремлено: принцип адаптивності; принцип технологізації; принцип модульності; принцип рефлексивності; принцип інноваційності; принцип моніторингу; принцип випереджувальності.

Враховання означеного комплексу принципів при організації професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті забезпечить його ефективність.

Висновки. Таким чином, система професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін входить до складу мета-системи — системи освіти України. На горизонтальному рівні вона знаходиться у прямій залежності від професійної діяльності вчителя природничо-математичних дисциплін у загальноосвітньому навчальному закладі та проходження ним курсів підвищення кваліфікації у регіональному інституті післядипломної педагогічної освіти, а на вертикальному рівні залежить від діяльності загальноосвітнього навчального закладу та закладу післядипломної педагогічної освіти регіону.

Серед тенденцій оновлення системи післядипломної освіти України, що мають вирішальний вплив на систему професійного розвитку вчителів ПМД нами виділено: 1) на рівні системи освіти України (відкритість системи освіти; оновлення змісту, структури та технологій навчання; прискорення інформатизації освіти; розвиток системи неперервної освіти); 2) на рівні системи післядипломної педагогічної освіти України (забезпечення індивідуальної траєкторії підвищення кваліфікації; диверсифікація системи ППО; стандартизація форм та змісту підвищення кваліфікації; інформатизація системи ППО).

Усі складові системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін підкорені наступним закономірностям: соціальним

(що обумовлені його залежністю від систем вищого рівня); дидактичним (визначають професійний розвиток вчителя як процес навчання); особистісно-розвивальним (розглядають професійний розвиток вчителя як розвиток особистості).

Для ефективної організації діяльності системи професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін слід врахувати комплекс принципів, які включають загально-дидактичні, андрагогічні та акмеологічні принципи.

Література

1. Вірченко П. А. Роль і місце системи освіти у загальнонаціональній інфраструктурі [Текст] / П. А. Вірченко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. — 2008. — № 824. — С. 80–85.
2. Терентьєва Н. О. До тлумачення понять «тенденція» та «тенденційність» розвитку університетської освіти [Текст] / Н. О. Терентьєва // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія. — 2013. — № 19. — С. 18–21.
3. Философский энциклопедический словарь [Текст] / под ред. Е. Ф. Губский и др. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 575 с.
4. Маслов В. І., Боднар О. С., Гораш К. В. Наукові основи та технології компетентного управління загальноосвітнім навчальним закладом: монографія. — Тернопіль: Крок, 2012. — 320 с.
5. Пуцов В. Післядипломна педагогічна освіта як система [Текст] / В. Пуцов // Освіта на Луганщині. — № 1. — 2004. — С. 8–10.
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
7. Лавренчук А. Стратегічні орієнтири розвитку післядипломної освіти в Україні [Текст] / А. Лавренчук // Нова педагогічна думка. — 2014. — № 2. — С. 145–149.
8. Гусаков, В. Г. Основные объективные законы, закономерности и принципы рыночной экономики [Текст] / В. Г. Гусаков. — Минск, 2006. — 87 с.
9. Енциклопедія освіти [Текст] / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.

References

1. Virchenko P. A. Rol i mistse systemy osvity u zahalnonatsionalnii infrastrukturi [Tekst] / P. A. Virchenko // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. — 2008. — # 824. — S. 80–85.
2. Terentieva N. O. Do tлумachennia poniat «tendentsiia» ta «tendentsiinnost» rozvytku universytetskoï osvity [Tekst] / N. O. Terentieva // Pedagogichna osvita: teoriia i praktyka. Pedagogika. Psykholohiia. — 2013. — # 19. — S. 18–21.
3. Fylosofskiy entsyklopedychesky slovar [Tekst] / pod red. E. F. Hubskiy y dr. — M.: YNFRA-M, 2007. — 575 s.
4. Maslov V. I., Bodnar O. S., Horash K. V. Naukovi osnovy ta tekhnolohii kompetentnoho upravlinnia zahalnoosvitnim navchalnym zakladom: monohrafiia. — Ternopil: Krok, 2012. — 320 s.
5. Putsov V. Pislidyplomna pedagogichna osvita yak systema [Tekst] / V. Putsov // Osvita na Luhanshchyni. — #1. — 2004. — S.8–10.
6. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
7. Lavrenchuk A. Stratehichni oriientyry rozvytku pislidyplomnoi osvity v Ukraini [Tekst] / A. Lavrenchuk // Nova pedagogichna dumka. — 2014. — # 2. — S. 145–149.
8. Husakov, V. H. Osnovnye obyektivnye zakony, zakonomernosty u pryntsyury rynochnoi ekonomyky [Tekst] / V. H. Husakov. — Mynsk, 2006. — 87 s.
9. Entsyklopediia osvity [Tekst] / Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red. V. H. Kremen. — K.: Yurinkom Inter, 2008. — 1040 s.

Постригач Н. О.

*Институт педагогической освіти і освіти дорослих
НАПН України, м. Київ, Україна*

РОЗВИТОК НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІТАЛІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ

Анотація. Аналіз італійського досвіду розвитку неперервної педагогічної освіти Італії в ХХІ столітті дозволив автору статті охарактеризувати основні аспекти процесу розвитку неперервної педагогічної освіти в Республіці Італія; окреслити основні теоретичні позитивні здобутки, запровадження яких в Україні є першочерговими задля оновлення вітчизняної системи неперервної освіти.

Ключові слова: неперервний процес, педагогічна освіта, початкова школа, середня школа, професійний розвиток, Італія, ХХІ століття.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття особлива увага приділяється вивченню проблем неперервної освіти педагогів, професійна діяльність яких тісно пов'язана не тільки із інтелектуальним розвитком та вихованням підростаючого покоління, але й займає одне із чільних місць у розвитку суспільства загалом. Актуальність дослідження зумовлена сучасними змінами парадигм суспільного розвитку, новизною особистісних та соціальних вимог до системи професійної освіти педагога та його готовності до підвищення кваліфікації в системі неперервної професійної освіти [3, с. 29–30].

Основні напрями щодо підготовки вчителя для «нової освіти Європи» підкреслюються у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., де важливим питанням педагогічної освіти вважається модернізація діяльності вищих педагогічних навчальних закладів шляхом забезпечення інноваційного розвитку та приведення у відповідність до європейських та світових стандартів [6, с. 20–29].

З огляду на це, особливого значення нині набуває підвищення ефективності професійного навчання, інноваційного розвитку наукових знань, новітніх технологій, послуг, різкого підвищення якості знань студентів.

Йдеться не стільки про тематичний зміст здобутих знань — це завдання само по собі важливе, проте воно порівняно легко розв'язується наявністю стійких зв'язків педагогічних навчальних закладів зі школою, системою підвищення кваліфікації педагогів, зміною навчальних програм тощо — скільки про глибину та надійність засвоєння і розуміння знань [4, с. 255].

Професійне становлення і розвиток педагогів відіграють важливу роль у реформуванні освіти, її адаптації до вимог міжнародного освітнього простору. Саме

тому спосіб організації неперервної професійної педагогічної освіти має та завжди матиме вагомий вплив на освіту та розвиток суспільства в цілому [5, с. 46].

Аналіз попередніх досліджень та публікацій засвідчив, що проблеми неперервної професійної освіти вчителів, підвищення кваліфікації педагогів та їхній професійний розвиток вивчалися як вітчизняними, так і зарубіжними вченими: Н. Абашкіна, Л. Пуховська, Дж. Гудлед (професійна освіта); С. Коваленко (освіта дорослих в Англії); В. Андрущенко, Т. Десятов, І. Зязюн, В. Кремень, А. Мажарова, Н. Ничкало, С. Цехмістер та ін. (неперервна професійна освіта); Н. Лісова, О. Проценко, В. Руссол, С. Синенко та ін. (післядипломна педагогічна освіта); Н. Білик, Л. Бондарева, І. Титаренко, А. Данильєв, Б. Дьяченко, В. Іванов, А. Коул, В. Олійник, О. Омельченко, О. Проценко, О. Рудіна, Т. Сорочан, А. Чарлз, Н. Чепурна та ін. (підвищення кваліфікації вчителів); А. Єрмола, М. Грін, Дж. Лупарт, К. Євчук та ін. (технології організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами) тощо.

Із теоретичним обґрунтуванням сучасних підходів до розвитку професійних якостей вчителів у системі неперервної професійної освіти виступили відомі зарубіжні науковці: діяльність педагога-початківця (У. Адамс, Дж. Елвуд), методи, форми і моделі професійного розвитку педагогів (Н. Мукан, Л. Халінг, К. Шварц Мак-Коттнер, В. Реймерс), розвиток навчальних програм неперервної педагогічної освіти (Б. Ееррі, К. Ешбі), професійний розвиток педагогів (Б. Авалос, М. Дутто, К. Марсело, В. Реймерс, Д. Сізен, М. Тейлор та ін.).

У зарубіжній фаховій літературі нараховується біля 30 визначень концепту «неперервна освіта»: довічна; триваюча; перманентна освіта (освіта, яка

відновлюється); післядипломне і компенсаторне навчання тощо.

Отже, неперервна освіта — процес, який охоплює все життя людини і забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості та всебічне збагачення її духовного світу, це цілеспрямована систематична пізнавальна діяльність щодо освоєння і вдосконалення знань, умінь і навичок, здобутих у загальноосвітніх і спеціальних установах, а також шляхом самоосвіти. Інакше кажучи, неперервна освіта — це освіта впродовж усього життя в умовах швидких змін як засіб адаптації [1, с. 581].

Звернення до неперервної освіти в контексті педагогічної діяльності зумовлено неоднозначністю фігури викладача в освітньому процесі, де він виступає, з одного боку, учасником, котрий забезпечує освітній процес: в зарубіжній методиці це — *«teacher»* (вчитель, викладач), *«tutor»* (консультант), *«mentor»* (наставник, куратор), *«coach»* (репетитор), з іншого боку — це один із суб'єктів в суб'єктно-суб'єктних відносинах, тобто той, хто навчається. У зарубіжній традиції термін «неперервна освіта» звучить як *«lifelong learning»* — *освіта впродовж усього життя*, що підкреслює природну й соціальну спрямованість, тобто мається на увазі навчання й самонавчання людини з моменту народження і до самої смерті [2, с. 1].

Важливим джерелом для визначення напрямків розвитку системи неперервної педагогічної освіти в Україні є вивчення та аналіз позитивної практики функціонування та розвитку неперервної педагогічної освіти за кордоном, зокрема в Республіці Італія.

Формулювання *мети статті* полягає в аналізі процесу розвитку неперервної педагогічної освіти в Італії у XXI столітті та окресленні перспективних шляхів удосконалення неперервної педагогічної освіти в Україні з урахуванням позитивних ідей італійського педагогічного досвіду організації сучасної системи неперервної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні реформи у сфері педагогічної підготовки та неперервного професійного розвитку спрямовані на вирішення цілої низки проблем щодо якості підготовки італійського вчителя. Однак, незважаючи на ці проблеми, серйозна зміна шкільної системи — це важлива можливість для «привнесення» досвіду хорошого викладання та практики оцінювання до більшості шкіл країни.

Організація неперервної педагогічної освіти в Італії. В Італії вчителі початкової школи й дитячих садків раніше проходили підготовку в педагогічних коледжах для шкільних вчителів, в той час як вчителі проміжної і середньої освіти, в цілому, отримували конкретні кваліфікації з предмету викладання (Тодесціні, 2003) [11].

Починаючи з 1970-х рр. XX ст. ця ситуація поступово змінювалася, але процес був досить повільним і не реагував ефективно на проблеми, що виникали на локальному рівні. Тому пропозиції Закону № 477 від 1973 року, що проголосив принцип педагогічної освіти на університетському рівні, не знайшли конкретного застосування до 1990-х рр. XX ст. (Імперато, 2003), коли було запропоновано дві навчальні програми: 1) перша — у початковій школі та дитячому садочку: чотирирічні академічні курси (*Corso di laurea in scienze della formazione primaria — CLSFP*); 2) друга — для вчителів середніх шкіл: пост-ступеневий дворічний магістр — a post-degree two-year master (*Scuola di specializzazione all'insegnamento secondario — SSIS*).

Таким чином, педагогічна освіта для початкової школи зберегла свій одночасний (паралельний) характер, в той час як послідовна модель була передбачена для середньої освіти. Реалізація проекту тривала майже 10 років, до 1998 року — для CLSFP і до 1999 року — для SSIS відповідно. Тим часом, із зростанням автономії, наданої університетам, педагогічна освіта набула досить абстрактного характеру. В результаті було визначено наступні цілі для всіх вчителів: 1) предметні компетентності; 2) усвідомлення освітніх та психосоціальних потреб учнів; співпраця з колегами, сім'ями, установами і т.д.; 3) здатність засновувати викладання дисциплінарних предметів на потужній освітній базі, з відкритим ставленням до кожного; 4) оновлення компетентностей й знання; 5) гнучкість у розвитку освітніх мотивуючих проектів; 6) заохочення активної участі учнів у шкільних заходах; 7) належне використання методологій і ресурсів; 8) сприяння відкритому спілкуванню з і серед учнів через створення відкритого і «безпечного» середовища; 9) відкритість та інновації; 10) належне використання інструментів оцінювання; 11) «розширений» професіоналізм на постійній основі.

Але, незважаючи на певні поліпшення, досягнення таких амбітних цілей було все ще далеким від реалізації. Підготовка італійських учителів була заснована на чотирьох сферах (Луццатто, 2006): 1) педагогічні основи; 2) предметна дидактика; 3) семінари; 4) учнівство на робочому місці (apprenticeship). *Педагогічні основи* засновані на різних педагогічних теоріях. *Предметна дидактика* стосується розвитку навичок для ефективного викладання дисциплін. Основною сферою *навчальних семінарів* є розвиток «міждисциплінарності» як сполучної ланки між навчанням і практикою, в той час як учнівство (навчання) є свого роду практичною підготовкою в школах. По суті, університети користуються значною свободою в організації перших трьох видів діяльності, в той час як четвертий, який все ще перебуває під їх контролем, відбувається поза їх межами.

Реформа університетських навчальних програм була розпочата в європейських країнах (так званий Болонський процес) у червні 1999 року, що призвело до появи структури, заснованої на моделі 3+2. Італія також взяла участь у цьому процесі, в результаті чого з 2003 року були заплановані деякі зміни в галузі педагогічної освіти. Зокрема, для початкової школи, було запроваджено ступеневу програму *5-річний навчальний план* і для середньої школи — *трирічний «предметний» бакалавр* (a three-year 'disciplinary' bachelor), після отримання якого ще потрібна *дворічна «професіоналізація»*. Можна було б сприймати такий перехід як щось логічне і «природне», але насправді це не так. Якщо для дошкільної і базової педагогічної освіти перехід від колишнього чотирирічного навчального плану до п'ятирічного ступеневого можна вважати поліпшенням, то для середньої школи все не так просто. Побоювання науковців щодо втрати учителем предметних компетентностей стосується зменшення освітньої частини навчального плану. Насправді, з часом вимоги для викладання в середніх школах змінилися наступним чином: від отримання чотири-п'ятирічного ступеня — до моделі 4/5+2 (чотири / п'ять років для отримання ступеня й два роки — навчання в школах спеціалізації — *SSIS*), щоб перейти до сучасної версії 5+2 (п'ять років магістра і два роки — навчання у *SSIS*).

Тоді перехід до моделі 3+2, що призводить до отримання ступеня *магістра освіти*, не може бути ані простим, ані безболісним. Крім того, два роки професіоналізації, враховуючи те, що предметний характер 3-річного бакалаврату вважається само собою зрозумілим, — дуже скоро стали предметом гострих дискусій. Реляційні, освітні, психологічні компетенції і т.д. учителів італійських шкіл сьогодні важливі для навчання маленьких дітей, але менш необхідні для навчання учнів середніх шкіл, де хороше знання предмета учителем було б більш, аніж достатнім.

Побоювання учених щодо впливу «панпедагогіки» й «дидактики» та посилання на «псевдонауки, які вказують спосіб, в який треба щось робити, не обов'язково знаючи, що це таке» (Печченіні, 2003) [10], можуть сказати дуже багато про те, яким чином сприймається мета поліпшення професіоналізму вчителя. Таким чином, у ході дискусій з'явилися дві групи науковців (Печченіні, 2003 [10]; (Луццатто, 2006): з одного боку, *предметники* (disciplinarians), а з іншого боку — *трансверсалісти* (transversalists). Останні наголошують на тому, що учителі повинні інтегрувати предметні компетентності з хорошим освітнім знанням й навичками міждисциплінарного синтезу за допомогою семінарів та учнівства на робочому місці. Іншими словами, перша група науковців висловлює чітко консервативну точку зору, в той час як погляди другої групи учених

більше узгоджуються з тенденціями, чітко вираженими у багатьох інших інноваційних європейських країнах. Проте, модель педагогічної освіти 3+2 як раніше наслідуює положення Закону № 477/1973 р., залишаючи набагато більше висловлених побажань на папері, аніж фактично. Водночас, курсова підготовка у школах спеціалізації *SSIS* продовжує функціонувати, але отримані там кваліфікації — не єдина умова для викладання в середніх школах, оскільки існує безліч відхилень й винятків, різні форми навчання, «альтернативні» курси і т.д. [9].

Одним з найбільших недоліків італійської системи педагогічної освіти є відсутність узгодженості між програмуванням навчальних програм та доступом до роботи [7].

Існує великий розрив між педагогічною освітою і викладанням, зокрема відносно семінарів в університетах й учнівства в школах. Однак, були встановлені й певні поліпшення у діяльності CLSFP та *SSIS* у ланці додипломної педагогічної освіти в Італії.

Високі виклики й пріоритети освітньої політики в Італії. У зв'язку з майбутнім розвитком педагогічної освіти в Республіці Італія виявлено чотири основні питання освітньої політики. По-перше, повинні бути серйозно проаналізовані окремі вчителі. Зокрема, відзначена сильна традиція колегіальності на одному шкільному рівні в італійській шкільній системі. Все більш і більш важливим стає прийняття окремих заходів. Зокрема, стосовно професійної автономії вчителів школи просять підтримувати плани професійного розвитку певних вчителів, а окремим вчителям виділяються науково-дослідні гранти.

По-друге, підготовка вчителів для всіх не обов'язково передбачає єдиний підхід. *Цілісний підхід* до професійного розвитку вчителів вимагає політики диверсифікації їхніх можливостей і персоналізації професійного зростання. Менше курсів й більше якості, цілеспрямованих і конкретних ініціатив замість великої кількості маленьких заходів. Урахування потреб, професійних і життєвих циклів, тривалості кар'єри, конструктивістських підходів вважається першочерговим завданням.

По-третє, широко необхідна нова *структура імплементації*: були запропоновані, прийняті і залишені без належної уваги різні рішення упродовж багатьох років. Нові структури засновані на кооперативних схемах, обміні поглядами та спільній роботі в проектах.

По-четверте, висока якість системи професійного розвитку вчителів вимагає тісного зв'язку з науковою спільнотою. З цією метою був реалізований науково-дослідний проект щодо визначення соціологічного профілю учителя, профілю кваліфікованих й передових вчителів, характеру професійних циклів в рамках

педагогічної кар'єри. Однак, учені пропонують переглянути взаємозв'язок між науковим дослідженням і викладацькою практикою. Це означає розвиток педагогічного дослідження, кооперативних проектів, університетської науки; необхідність працювати з новим поколінням дослідників в галузі освіти. Основи педагогічного знання повинні бути різними.

Професійний розвиток учителя лежить в основі чотирирічного плану. Він спрямований на переосмислення післядипломної підготовки зміною структур, функцій і самої ідеї підготовки. Таким чином, шкільна система може зіткнутися з амбітним планом реформ. Очевидно, існує зростаючий консенсус щодо ідеї про те, що потрібно в цьому контексті, це не просто хороша реформа, але вчителі, які підготовлені до її реалізації і здатні зробити реформування реальністю. Професійний розвиток учителів є не лише одним з інструментів освітньої політики, таких як проектування курікулуму або встановлення стандартів; в рамках дуже вимогливих планів реформ, які уряд намагався зреалізувати, першочерговим і вирішальним є набір політичних заходів. Основні цілі чіткі, довгостроковий розвиток очевидний — *інтегроване середовище навчання для вчителів*. Необхідна сильна й потужна підтримка з боку наукової спільноти й професійного світу викладання, нові організаційні заходи й моделі оновлення баз знань, концепцій викладання й навчання, оскільки переосмислення професійного розвитку знаходиться на дуже початковій стадії.

Через це в Італії відмовилися від неефективної системи педагогічної освіти всередині 1990-х рр. XX ст. Для того, щоб затвердити нове бачення *розвинених професіоналів*, учені розробили політичний підхід, котрий найкраще описується так: «високий виклик, високий пріоритет». У минулому післядипломна підготовка вчителів була пріоритетом освітньої політики; сьогодні це неперервний професійний розвиток учителів. *Професіоналізація* учителя як рух за підвищення статусу, навчання та умови праці учителів, остан-

нім часом отримала значний інтерес. Переосмислення професійного розвитку також може допомогти поліпшенню профілю професії вчителя в цьому напрямку [8, с. 14–16].

Таким чином, неперервна педагогічна освіта не може розглядатися як панацея від усіх проблем та викликів, породжених технологічними вибухами сучасного італійського суспільства. Вона повинна реалізовуватися у контексті сприяння реалізації концепції освіти упродовж життя людини з усіма її перевагами — гнучкістю, адаптацією до змін у професійній діяльності, різноманітністю й доступністю у часі і просторі, а головне — перетворитися у процес неперервного професійного розвитку особистості, її знань та навичок, здатності до рефлексії в плані реалізації власної діяльності.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Аналіз італійського педагогічного досвіду дозволив окреслити основні перспективні шляхи удосконалення неперервної педагогічної освіти, запровадження яких в Україні, на нашу думку, є першочерговими задля оновлення вітчизняної системи неперервної педагогічної освіти, а саме: професіоналізація учителів як рух за підвищення статусу, навчання та умови їх праці; перехід від традиційної системи підвищення кваліфікації учителів до неперервного професійного розвитку; створення ефективного інтегрованого навчального середовища для учителів; застосування цілісного підходу до професійного розвитку вчителів, що вимагає політики диверсифікації їхніх можливостей і персоналізації професійного зростання; посилення взаємозв'язку між науковим дослідженням і викладацькою практикою; розвиток міждисциплінарності як сполучної ланки між навчанням і практикою тощо. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у використанні позитивних педагогічних здобутків Італії в обґрунтуванні ефективних моделей неперервного професійного розвитку італійських учителів.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Акад. іед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
2. Мажарова А. Г. Концепция непрерывного образования в педагогике высшей школы: история вопроса и современные тенденции [Электронный ресурс] / А. Г. Мажарова. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-neprevrnogo-obrazovaniya-v-pedagogike-vysshey-shkoly-istoriya-voprosa-i-sovremennye-tendensii>.
3. Мукан Н. В. Сучасні дослідження в галузі підвищення кваліфікації вчителів у системі неперервної професійної освіти англомовного світу [Електронний ресурс] / Н. В. Мукан. — С. 29–36. — Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/10_36.pdf.
4. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін.; за ред. В. Г. Кременя. — К.: Наукова думка, 2003. — 853 с.
5. Постригач Н. О. Професійний розвиток учителів Грецької республіки: сучасний стан та проблеми / Н. О. Постригач // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2012. — Вип. 4. — С. 46–53.

6. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. — Офіційне видання Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. — Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2011. — 32 с.
7. Adi (Associazione Docenti Italiani). Formazione degli insegnanti e accesso all'insegnamento [Електронний ресурс]. — Bologna, ADI. Dutto 2005. — Режим доступу: <http://www.iperbole.bologna.it/iperbole/adi/XoopsAdi/modules/weblinks/viewcat.php?cid=1&sortid=5&page=3>
8. Dutto M.G. Professional Development for Teachers: the new scenano in Italy [Electronic resource] / Mario G. Dutto. — 16 p. — Mode of access: www.cedefop.europa.eu/EN/Files/2143-attl-1-Dutto_EN.doc.
9. Luzzatto G. Insegnanti, saldare formazione e reclutamento / G. Luzzatto // Nuova Secondaria. — 2006 (2), pp. 22–23.
10. Peccenini R. Formazione e riforma della scuola / R. Peccenini // Universitas. — 2003 (87), pp. 43–46.
11. Todeschini M. Teacher education in Italy: new trends, in: B. Moon, L. Vlasceanu & L. Barrows (Eds). Institutional Approaches to Teacher Education within Higher Education in Europe: Current Models and New Development. — Bucharest, UNESCO-CEPES. — 2003. — 333 p.

Постригач Н. О.

Институт педагогического образования и образования взрослых НАИИ Украины, г. Киев, Украина

РАЗВИТИЕ НЕПРЕРЫВНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ИТАЛИИ В XXI ВЕКЕ

Анализ итальянского опыта развития непрерывного педагогического образования Италии в XXI веке позволил охарактеризовать основные аспекты процесса развития непрерывного педагогического образования в Республике Италия; определить основные теоретические положительные достижения, внедрение которых в Украине являются первоочередными для обновления отечественной системы непрерывного образования.

Ключевые слова: непрерывный процесс, педагогическое образование, начальная школа, средняя школа, профессиональное развитие, Италия, XXI век.

Postrygach N. O.

Institute for pedagogical studies and adult education of NAPS of Ukraine, Kiev, Ukraine

CONTINUOUS TEACHER EDUCATION IN ITALY IN XXI CENTURY

Analysis of the Italian experience in the development of continuous pedagogical education in Italy in the twentieth century allowed us to characterize the main aspects of the development process of continuous teacher education in the Republic of Italy; to determine the basic theoretical positive achievements, the implementation of which are the first meaning solution in Ukraine to upgrade the national system of continuous education.

Key words: continuous process, teacher education, primary school, secondary school, professional development, Italy, XXI century.

Златкін Артур Анатолійович

*доктор технічних наук, професор, професор кафедри
інформаційних технологій проектування
Черкаський державний технологічний університет*

Харченко Олена Володимирівна

*студент
Черкаський державний технологічний університет*

Сафонова Інна Василівна

*студент
Черкаський державний технологічний університет*

Златкин Артур Анатольевич

*доктор технических наук, профессор, профессор кафедры
информационных технологий проектирования
Черкасский государственный технологический университет*

Харченко Елена Владимировна

*студент
Черкасский государственный технологический университет*

Сафонова Инна Васильевна

*студент
Черкасский государственный технологический университет*

Zlatkin A. A.

*doctor of technical sciences, professor
Cherkassy State Technological University*

Kharchenko O. V.

*student
Cherkassy State Technological University*

Safonova I. V.

*student
Cherkassy State Technological University*

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

ИССЛЕДОВАНИЯ И ПРОЕКТИРОВАНИЕ АВТОМАТИЗИРОВАННОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ МЕДИЦИНСКОГО ЗАВЕДЕНИЯ

INVESTIGATION AND DESIGN OF AUTOMATED INFORMATION SYSTEM OF MEDICAL INSTITUTION

Анотація. Досліджено потреби в інформаційному забезпеченні та впровадженні комп'ютерних технологій в медичних закладах України; спроектовано нову автоматизовану інформаційну систему для медичного закладу.

Ключові слова: комп'ютерні технології, медичний заклад, електронна картка, Ruby on Rails, автоматизована інформаційна система.

Аннотация. Исследованы потребности в информационном обеспечении и внедрении компьютерных технологий в медицинских учреждениях Украины; спроектировано новую автоматизированную информационную систему для медицинского учреждения.

Ключевые слова: компьютерные технологии, медицинское учреждение, электронная карточка, Ruby on Rails, автоматизированная информационная система.

Summary. The needs of information support and introduction computer technologies in Ukraine's medical institutions were investigated; the new automated information system for medical institution was designed.

Keywords: computer technologies, medical institution, electronic card, RubyonRails, automated information system.

Вступ. Характерною рисою сучасного періоду розвитку суспільства є вагомий вплив інформаційних технологій на всі сфери людської діяльності. Сучасні технології забезпечують поширення інформаційних потоків в суспільстві, утворюючи глобальний інформаційний простір. В ХХІ столітті застосування інформаційних технологій в галузі охорони здоров'я стає все більш актуальним, оскільки важливою вимогою у проведенні багатьох медичних досліджень є обов'язкова наявність комп'ютера і спеціального програмного забезпечення. Інформатизація охорони здоров'я в країнах з високим рівнем медицини розвивається швидкими темпами [1].

Особливого значення набуває впровадження автоматизованих інформаційних систем (АІС) в роботу медичних установ. Такі системи полегшують функціонування медичного закладу шляхом автоматизації його окремих організаційних робіт (ведення електронної картки пацієнта, он-лайн запис на прийом до лікаря тощо) [2].

Серед систем, які доступні на сьогоднішній день для використання медичними закладами України, виділимо наступні недоліки. По-перше, більшість існуючих систем можна розділити на два види: 1) спрямовані лише на внутрішню організацію роботи закладу; 2) спрямовані виключно на зв'язок з пацієнтом. По-друге, розробники подібних систем відкидають такий важливий аспект, як взаємосумісність, що робить неможливим обмін медичними даними між закладами, які використовують різні системи [2].

Нова система дає змогу поєднати два види системи, що вказані вище, в одну універсальну.

Постановка задачі. На основі аналізу подібних систем та вище вказаних недоліків було вирішено розробити нову АІС у вигляді web-орієнтованої системи. Нова система має відповідати наступним вимогам:

- бути універсальною для використання в різних медичних закладах України;
- мати візуально приємний та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс для пацієнтів та працівників лікарень, які, цілком можливо, не є професіоналами в області інформаційних технологій;

- бути комплексною, тобто охоплювати всі можливі етапи досліджень та статистичні дані за певними критеріями;
- піддатливою до налаштування, тобто має адаптуватися до потреб замовника, як за допомогою зміни налаштувань, так і за допомогою додаткових програмних компонентів;
- надавати можливість контролю за станом здоров'я для зацікавленої сторони (пацієнта чи лікаря).

Також система повинна забезпечувати видачу рекомендацій щодо покращення стану здоров'я на основі отриманих результатів аналізів, але тільки за участі лікаря, що займається саме цим пацієнтом.

Відповідно до цього слід проектувати і розробляти систему як набір двох основних підсистем:

- підсистема електронної картки, що призначена для видачі пацієнту результатів аналізів;
- підсистема діагностики, яка забезпечує простий пошук за пацієнтами по дільницям, лікарням чи іншими запитами для покращення моніторингу за станом здоров'я пацієнтів.

Вирішення. Відповідно до поставленої задачі було розроблено автоматизовану інформаційну систему медичного закладу.

На рисунку 1 зображені ролі в системі та їх функціональні можливості:

Основні функції системи:

- ведення обліку аналізів та даних клінічних досліджень, які постійно зберігаються в базі даних та доступні як пацієнту так і лікарю цілодобово;
- створення електронної картки пацієнта, яка доступна в мережі Інтернет;
- прогнозування ризиків захворювань за отриманими результатами аналізів (розрахунок коефіцієнтів, відхилень введених показників від норми, наприклад, рівень цукру в крові тощо);
- формування динамічних графіків на основі баз даних аналізів, які зручно використовувати як лікарю, так і пацієнту для ведення статистики;
- пошук пацієнтів у системі за обраними параметрами (наприклад, за прізвищем, лікарем, датою здачі аналізів тощо) [3, 5].

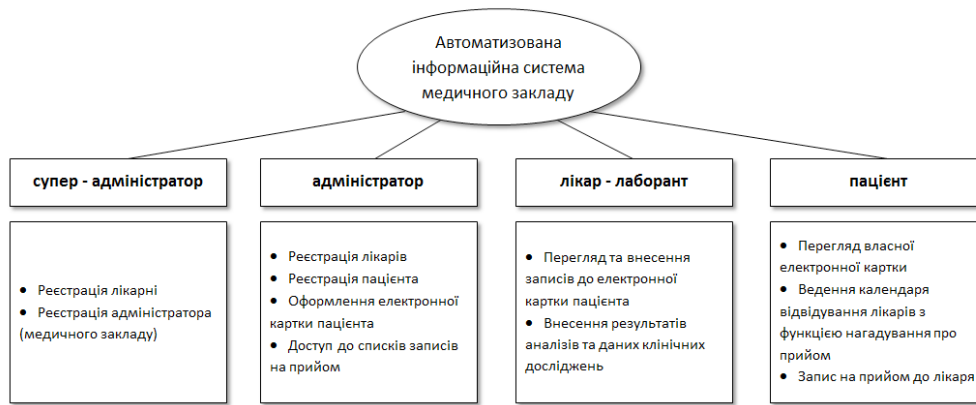

Рисунок 1. Структурна схема створюваної АІС

Для створення АІС обрано наступні засоби розробки: мова опису розмітки Haml, скриптова метамова SCSS, яка інтерпретується в каскадні таблиці стилів (CSS). Функціональні можливості системи найкраще реалізувати за допомогою мови програмування Ruby та фреймворку Rails, а також з використанням мови CoffeeScript та JavaScript-бібліотеки JQuery. Серед різноманітних систем управління базами даних (СУБД) обрано PostgreSQL.

На рисунку 2 зображено приклад розрахунку колірний показника на сторінці адміністратора:

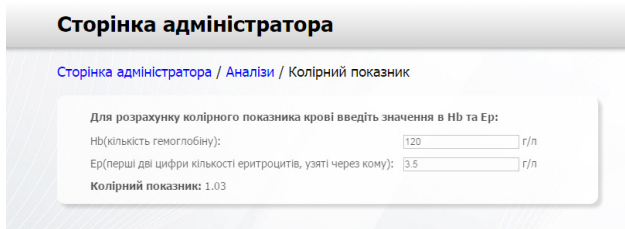

Рисунок 2. Екранна форма сторінки Колірний показник

Формули для розрахунку показників аналізів взято з підручника для медичних вузів за редакцією В.В. Новицького та Є.Д. Гольдберга [4]. Наприклад, для розрахунку колірний показника існують різні емпіричні формули. Найбільш зручною спрощеною формулою є наступна:

$$КП = \frac{(Hb \times 0.6)}{(Er \times 20)},$$

де Hb — кількість гемоглобіну хворого в г/л (наприклад, 120 г/л);

Er — перші дві цифри кількості еритроцитів, узяті через кому (наприклад, 3.5, якщо кількість еритроцитів хворого $3,50 \times 10^{12}$ г/л);

За даними цифрам колірний показник дорівнюватиме:

$$КП = \frac{(120 \times 0.6)}{(3.5 \times 20)} = \frac{72}{70} \approx 1.03$$

Висновки. Таким чином, запропоновано створити АІС для використання в медичних закладах у вигляді web-системи. Основна проблема полягає в наявності різних систем, що відрізняються одна від іншої функціональними можливостями, інтерфейсом, оскільки відсутній єдиний стандарт розробки систем для даної сфери. Описана проблема існує через недостатність уваги з боку керівництва галузі медицини та зацікавлених відомств.

Створення єдиного медичного інформаційного простору, який забезпечить взаємодію не лише в межах однієї установи, а й між медичними закладами на різних регіональних рівнях, є наступним перспективним етапом досліджень.

Література

1. Качмар В.О. Медичні інформаційні системи — стан розвитку в Україні [Текст] / В.О. Качмар // Український журнал телемедицини та медичної телематики. — 2010. — № 8(1). — С. 12–17.
2. Качмар В.О., Хвищун А.І. Електронна медична карта пацієнта. Взаємосумісність та стандартизація // Український журнал телемедицини та медичної телематики. — 2008. — Том 6, № 1.
3. Хвищун А.І., Качмар В.О., Бунь Р.А. Принципи формування єдиної медичної інформаційної системи великого міста // Луганський інформаційний вісник. — 2008. — № 1. — С. 192–194.
4. Патолофізіологія: Підручник для медичних вузів / За ред. В.В. Новицького та Є.Д. Гольдберга. — Томськ: Видавництво Томського Університету, 2001. — 716 с.
5. Любченко К.М. Експертні системи в практичній медицині [Текст] / К.М. Любченко // Вісник НТУУ «КПІ». Інформатика, управління та обчислювальна техніка: Зб. наук. пр. — 2008. — № 49. — С. 3–7.

References

1. Kachmar V.O. Medichni informacijni sistemi — stan rozvitku v Ukraini [Tekst] / V.O. Kachmar // Ukraïns'kij zhurnal telemedicini ta medichnoi' telematiki. — 2010. — № 8(1). — S. 12–17.
2. Kachmar V.O., Hvyshhun A.I. Elektronna medychna karta pacijenta. Vzajemosumisnist' ta standartyzacija // Ukrai'ns'kyj zhurnal telemedycyny ta medychnoi' telematyky. — 2008. — Tom 6, № 1.
3. Hvyshhun A.I., Kachmar V.O., Bun' R.A. Pryncypy formuvannja jedynoi' medychnoi' informacijnoi' systemy velykogo mista // Lugans'kyj informacijnyj visnyk. — 2008. — № 1. — S.192–194.
4. Patofiziologija: Pidruchnik dlja medichnih vuziv / Za red. V.V. Novic'kogo ta Є.D. Gol'dberga. — Toms'k: Vidavnictvo Toms'kogo Universitetu, 2001. — 716 s.
5. Ljubchenko K.M. Ekspertni sistemi v praktichnij medicini [Tekst] / K.M. Ljubchenko // Visnik NTUU «KPI». Informatika, upravlinnja ta obchisljuval'na tehnika: Zb. nauk. pr. — 2008. — № 49. — S. 3–7.

Івченко Юлія Володимирівна

кандидат технічних наук, доцент кафедри металевих, дерев'яних і пластмасових конструкцій,
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Ивченко Юлия Владимировна

кандидат технических наук, доцент кафедры металлических, деревянных и пластмассовых
конструкций,
ГВУЗ «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры»

Ivchenko Julia V.

Ph. D., Associate Professor, Department of Steel, Wood and Plastic Structures,
SHEE «Prydneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture»

ПРОБЛЕМА СТІЙКОСТІ ВЕРТИКАЛЬНИХ ЦИЛІНДРИЧНИХ РЕЗЕРВУАРІВ ПРИ ЗОВНІШНЬОМУ ТИСКУ

ПРОБЛЕМА УСТОЙЧИВОСТИ ВЕРТИКАЛЬНЫХ ЦИЛИНДРИЧЕСКИХ РЕЗЕРВУАРОВ ПРИ ВНЕШНЕМ ДАВЛЕНИИ

PROBLEM OF STABILITY OF VERTICAL CYLINDRICAL TANKS AT EXTERNAL PRESSURE

Анотація. Розглядається стійкість сталевих резервуарів при дії зовнішнього тиску вітрового типу та поведінка їх у критичній і закритичній стадії. Для отримання надійної оцінки стійкості сталевих резервуарів при зовнішньому тиску рекомендується проведення нелінійного розрахунку. Даються рекомендації щодо урахування навантаження вітрового типу в інженерній оцінці стійкості резервуарів.

Ключові слова: сталевий резервуар, зовнішній тиск, циліндрична оболонка, стійкість, критичне навантаження.

Аннотация. Рассматривается устойчивость стальных резервуаров при действии внешнего давления ветрового типа и поведение их в критической и закритической стадии. Для получения надежной оценки устойчивости стальных резервуаров при внешнем давлении рекомендуется проведение нелинейного расчета. Даются рекомендации по учету нагрузки ветрового типа в инженерной оценке устойчивости резервуаров.

Ключевые слова: стальной резервуар, внешнее давление, цилиндрическая оболочка, устойчивость, критическая нагрузка.

Summary. Stability of steel tanks at external wind pressure and its buckling and post-buckling behavior is examined. For the reliable estimation of stability of steel tanks at external pressure the nonlinear analysis is required. Recommendations for taking into account wind type load in the stability estimate of steel tanks are given.

Key words: steel tank, external pressure, cylindrical shell, stability, critical load.

Постановка задачі. В настоящей работе рассматриваются резервуары, используемые для хранения нефти и нефтепродуктов, однако результаты, полученные в работе, могут быть использованы при расчете любых конструкций, относящихся к классу тонкостенных цилиндрических оболочек. Основным несущим элементом стальных вертикальных резервуаров (РВС) является цилиндрическая стенка, которая

представляет собой весьма тонкостенную оболочку. Геометрические параметры резервуаров различного объема находятся в пределах $l/r = 0,6 \div 2,5$; $r/t = 500 \div 3800$ (l , r , t — длина, радиус и толщина цилиндрической стенки), а безразмерный параметр Батдорфа $Z = (l^2/r \cdot t) \cdot \sqrt{1 - \mu^2} = 900 \div 6500$. Высокая степень тонкостенности цилиндрической стенки, минусовые допуски металлопроката, особенности

технологии изготовления и монтажа, обуславливающие несовершенства геометрической формы, условия эксплуатации нефтерезервуаров (сжимающие нагрузки, коррозия) являются причиной того, что на практике случаи потери устойчивости стенки, особенно местной потери устойчивости верхних наиболее тонких поясов, встречаются довольно часто. Из этого следует, что проблема устойчивости этих сооружений является весьма актуальной.

Анализ состояния вопроса. Согласно нормам проектирования [4, 6] оценка устойчивости РВС выполняется с учетом совместного действия сжимающих напряжений продольного и кольцевого направлений. Продольные напряжения обусловлены нагрузками от собственного веса поясов цилиндрической стенки, конструкций кровли и устанавливаемого на ней оборудования, а также от снега и вакуума. Кольцевые напряжения обусловлены действием внешнего давления от ветра и того же вакуума. Анализ расчетов устойчивости, выполненных для резервуаров, эксплуатируемых в климатических условиях Украины, показывает, что доля в нормативном условии устойчивости от напряжений кольцевого направления составляет 65–85% в зависимости от района строительства и объема резервуаров, а для резервуаров с плавающей кровлей – 95%. Т. е., во всех таких случаях внешнее давление имеет определяющее значение.

В расчетах устойчивости РВС [4, 6] вакуум учитывается как равномерное внешнее давление. Ветровая нагрузка на сооружения цилиндрической формы имеет вид неравномерно распределенного по периметру оболочки знакопеременного давления и равномерно распределенной нагрузки на покрытие [3], рис. 1. При расчете на устойчивость учитывается только давление на цилиндрическую стенку резервуара без учета разгружающей нагрузки на покрытие. При этом неравномерное ветровое давление на стенку заменяется равномерным давлением с одинаковым для резерву-

аров всех объемов коэффициентом приведения, равным 0,5 [6].

В нормах проектирования ряда стран [7] выполняется аналогичная операция замены ветровой нагрузки равномерным внешним давлением, но коэффициент приведения при этом определяется в зависимости от целого ряда факторов (геометрические параметры цилиндрической стенки, условия закрепления торцов стенки и др.).

Анализ работ, посвященных исследованию устойчивости нефтерезервуаров ([5, 8]) и цилиндрических оболочек при неравномерном внешнем давлении ([1, 2]) позволяет сделать вывод о том, что общие закономерности характера деформирования и устойчивости цилиндрических оболочек при действии неравномерного внешнего давления хорошо изучены. Вместе с тем, действующие нормативные рекомендации по учету ветровой нагрузки в инженерных оценках устойчивости стальных резервуаров требуют существенного уточнения.

Цель работы. Исследование поведения РВС при внешнем давлении ветрового типа с дальнейшей разработкой рекомендаций к нормативным оценкам устойчивости.

Содержание исследований. Исследования проводились с использованием МКЭ. В качестве расчетной схемы принята гладкая цилиндрическая оболочка идеальной геометрической формы. Рассматривалось два варианта граничных условий (ГУ): шарнирное опирание и жесткое защемление обоих торцов оболочки. Геометрические параметры рассматриваемых оболочек: $r/t = 500 \div 3000$, $Z = 1000 \div 3000$. Для построения численных моделей оболочек использовались оболочечные конечные элементы, учитывающие геометрическую и физическую нелинейность.

На рис. 2, 3 приведены формы потери устойчивости оболочек, полученные из бифуркационной задачи, и деформированные схемы оболочек, полученные

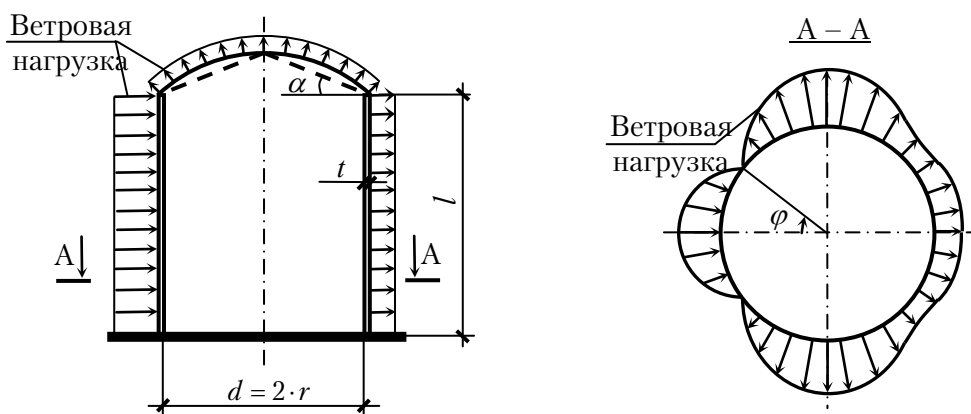

Рис. 1. Схема действия ветровой нагрузки на РВС

нелинейным расчетом. Сопоставление результатов, приведенных на рис. 2, 3, показывает, что и бифуркационный и нелинейный расчеты дают похожие картины деформирования конкретной оболочки с практически одинаковым количеством волн выпучивания. Волнообразование распространяется в зоне действия активного сжимающего давления, и амплитуды волн выпучивания постепенно уменьшаются от центральной части участка активного давления к его краям. Получено, что при рассматриваемых вариантах ГУ для одной и той же оболочки длины волн выпучивания весьма близки. При этом для защемленных оболочек длина волны всегда меньше, чем для шарнирно опертых оболочек, как и в случае действия равномерного внешнего давления [1, 2].

В результате нелинейного расчета получены графики зависимости «нагрузка q_w — прогиб f », см. рис. 2, 3. Графики приведены для ряда характерных точек на поверхности оболочек, расположение которых показано на деформированных схемах, рис. 2, 3.

Зависимости прогибов всех выпучин и вмятин от величины ветрового давления имеют две ярко выраженные экстремальные точки.

Эти точки можно рассматривать как верхнее $q_{cr,w}^o$ и нижнее $q_{cr,w}^u$ предельные значения ветрового давления. Отношение $q_{cr,w}^u / q_{cr,w}^o$ при шарнирном закреплении торцов оболочек составляет $0,58 \div 0,65$, а при жестком закреплении — $0,81 \div 0,87$. Меньшие значения соответствуют более тонкостенным оболочкам.

Величина прогибов, т.е. отклонений поверхности оболочки от формы правильного цилиндра, при верхней предельной нагрузке для всех вариантов ГУ составляет: для вмятин $f^- = (1,03 \div 2,6) \cdot t$; для выпучин $f^+ = (0,93 \div 2,3) \cdot t$.

При нижней предельной нагрузке величины прогибов получены такими:

- вариант № 1 ГУ — $f^- = (14 \div 26) \cdot t$; $f^+ = (12 \div 23) \cdot t$;
- вариант № 2 ГУ — $f^- = (6 \div 11) \cdot t$; $f^+ = (5 \div 10) \cdot t$.

Из полученных данных видно, что шарнирно опертые оболочки более деформативны, чем защемленные оболочки.

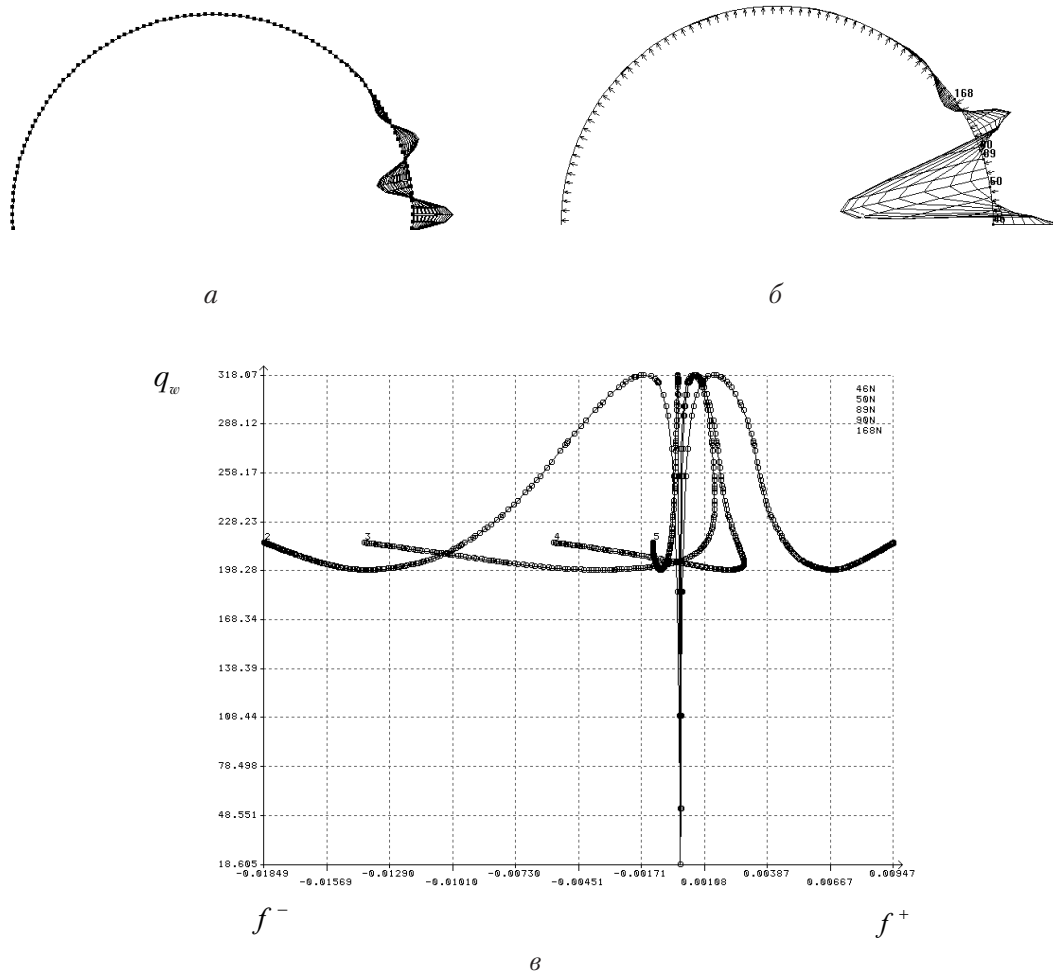

Рис. 2. Оболочка с $r/t = 1500$, $Z = 1000$: а) форма потери устойчивости; б) деформированная схема; в) график « q_w — f »

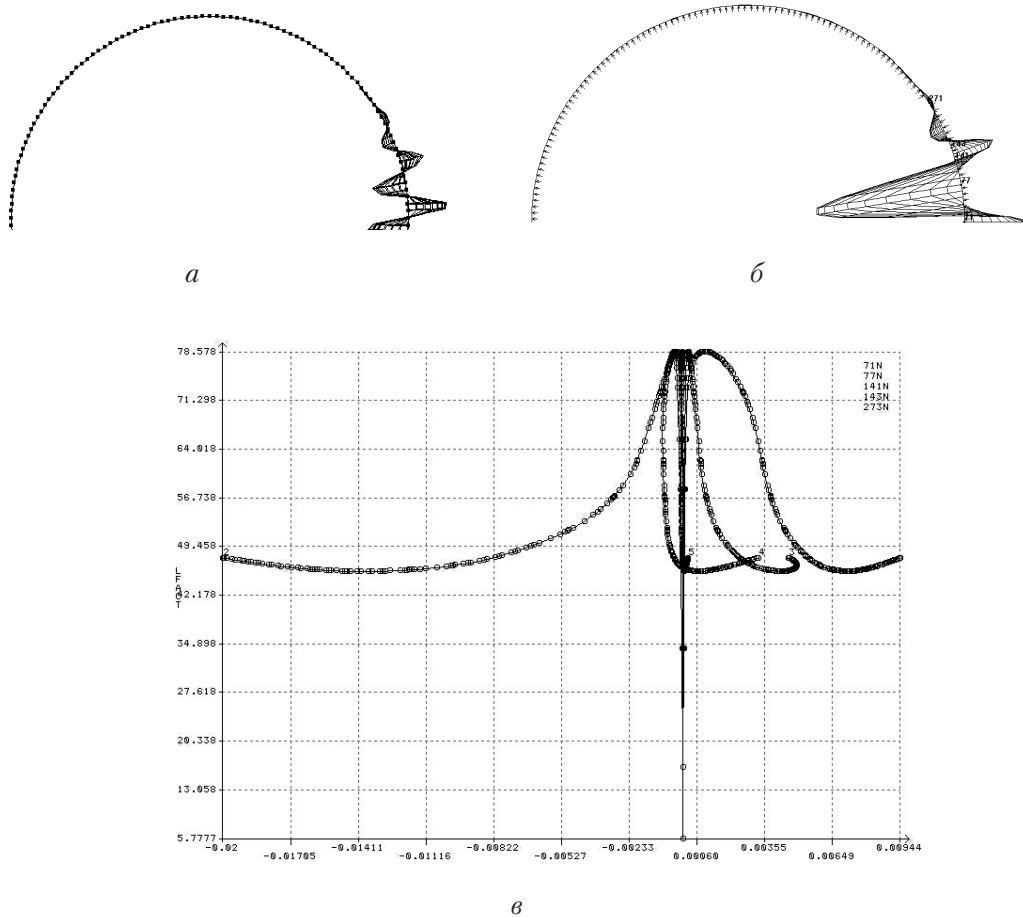

Рис. 3. Оболочка с $r/t = 3000$, $Z = 1000$: а) форма потери устойчивости; б) деформированная схема; в) график « $q_w - f$ »

Как ранее отмечалось, приведенные графики построены для характерных точек на поверхности оболочек: 1 и 2 – для наибольших выпучины и вмятины; 3, 4, 5 – для ряда других точек. Графики 1 и 2 показывают, что характер деформирования в местах максимальных выпучины и вмятины принципиально не изменяется, и это имеет место для всех рассматриваемых оболочек и вариантов ГУ. Кривые 3, 4, 5 имеют другой характер. Так, для оболочки с $r/t = 1500$, $Z = 1000$, рис. 2, в, кривая 3 сначала показывает развитие выпучины, а затем происходит перестройка поверхности оболочки во вмятину. Указанный факт можно объяснить интенсивным ростом прогибов в зоне действия максимальной амплитуды давления, а также перестройками формы оболочки в процессе деформирования. Согласно [1] перестройка напряженно-деформированного состояния в процессе нагружения указывает на неприменимость линейной модели для расчета. Таким образом, для получения надежной оценки устойчивости РВС при нагрузке ветрового типа требуется проведение нелинейного расчета.

Несколько другое поведение при рассматриваемой нагрузке имеет место у оболочек с $r/t = 500$, см. рис. 4.

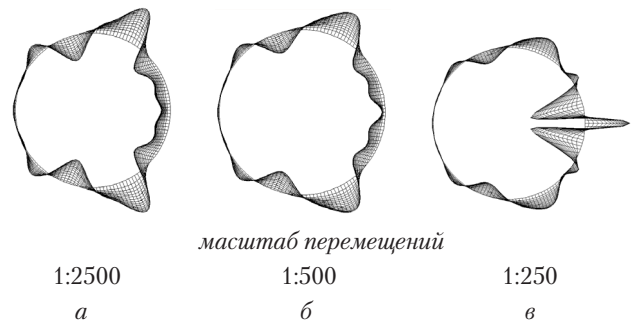

Рис. 4. Деформированные схемы оболочки с $r/t = 500$, $Z = 1000$ при нагрузке: а) $q_w = 0,33 \cdot q_{cr,w}^a$; б) $q_w = 0,66 \cdot q_{cr,w}^a$; в) $q_w = q_{cr,w}^a$

Деформирование таких оболочек так же, как и для остальных оболочек, сопровождается развитием волнообразных прогибов по периметру. Однако при этом существенные прогибы имеют место не только в зоне действия сжимающего давления, что хорошо отображается при проведении нелинейного расчета.

В табл. 1 приведены значения критического ветрового давления $q_{cr,w}$, полученного из бифуркационной задачи, и предельные значения ветровой нагрузки $q_{cr,w}^a, q_{cr,w}^H$.

Таблица 1

Критические значения нагрузки $q_{cr,w}$, $q_{cr,w}^o$, $q_{cr,w}^n$, кПа

Граничные условия	Z	r/t								
		500			1500			3000		
		$q_{cr,w}$	$q_{cr,w}^o$	$q_{cr,w}^n$	$q_{cr,w}$	$q_{cr,w}^o$	$q_{cr,w}^n$	$q_{cr,w}$	$q_{cr,w}^o$	$q_{cr,w}^n$
Вариант 1	1000	33,71	32,66	19,6	3,44	3,18	1,98	0,81	0,78	0,46
	2000	24,58	23,36	14,1	2,46	2,24	1,44	0,58	0,55	0,32
	3000	20,48	18,89	11,3	2,03	1,86	1,22	0,48	0,44	0,27
Вариант 2	1000	46,28	43,7	26,2	4,82	4,57	3,84	1,13	1,10	0,96
	2000	34,36	33,48	20,1	3,48	3,24	2,74	0,83	0,81	0,66
	3000	28,94	28,28	16,9	2,88	2,66	2,27	0,68	0,65	0,54

Сопоставление полученных данных показывает, что во всех случаях бифуркационная нагрузка $q_{cr,w}$ оказывается несколько выше верхней предельной нагрузки $q_{cr,w}^o$, но это превышение весьма незначительно — до 10%. Соотношение нижней и верхней предельных нагрузок для рассматриваемых оболочек находится в пределах $q_{cr,w}^n / q_{cr,w}^o = 0,6 \div 0,9$.

Таким образом, значение коэффициента приведения давления ветрового типа к равномерному давлению можно получить из выражения:

$$\gamma_w = \frac{q_{cr2}}{q_{cr,w}}$$

где q_{cr2} — критическая нагрузка в случае действия на цилиндрическую оболочку равномерного внешнего давления;

$q_{cr,w}$ — критическое значение давления ветрового типа.

Величина q_{cr2} определяется по известной формуле Мизеса-Папковича [2]. При оценке устойчивости РВС q_{cr2} определяется с введением понижающего коэффициента 0,6, что в результате дает нижнюю границу всех известных экспериментальных данных. По аналогии с критическим равномерным давлением, $q_{cr,w}$ принималось равным наименьшему из всех характерных значений неравномерного давления для рассматриваемой оболочки. Ранее показано, что такому условию во всех случаях удовлетворяет нижнее предельное значение ветровой нагрузки $q_{cr,w}^n$, определяемое решением нелинейной задачи деформирования.

Таблица 2

Значения коэффициента γ_w

Граничные условия	Z	r/t		
		500	1500	3000
Вариант 1	1000	0,768	0,861	0,926
	2000	0,741	0,821	0,919
	3000	0,749	0,777	0,889
Вариант 2	1000	0,809	0,636	0,631
	2000	0,745	0,624	0,654
	3000	0,724	0,611	0,644

Выводы. 1. Выполненный анализ особенностей деформированного состояния оболочек при нагрузке ветрового типа показал, что для рассматриваемых оболочек имеют место перестройки формы в процессе деформирования, что указывает на принципиальную неприменимость линейной модели для расчета. Для получения надежной оценки устойчивости стальных резервуаров при внешнем давлении требуется проведение нелинейного расчета.

2. В качестве критического давления ветрового типа принимается наименьшее из всех характерных значений неравномерного давления для рассматриваемой оболочки, т.е. нижнее предельное значение $q_{cr,w}^n$, определяемое решением нелинейной задачи деформирования.

3. Анализ полученных результатов показывает, что нормативная оценка устойчивости РВС [4, 6] имеет ряд недостатков. Значение коэффициента приведения ветровой нагрузки к равномерному давлению γ_w изменяется в зависимости от геометрических параметров и условий закрепления оболочек. Принятие в нормах $\gamma_w = 0,5$ приводит к тому, что запас устойчивости оболочек с различными геометрическими параметрами и условиями закрепления оказывается различным, а также указанные запасы во многих случаях являются недостаточными. Определение γ_w по табл. 2 позволяет устранить указанные недостатки.

Литература

1. Андреев Л. В. Устойчивость оболочек при неосесимметричной деформации / Андреев Л. В., Ободан Н. И., Лебедев А. Г. — М.: Гл. ред. физ.-мат. лит., 1988. — 207 с.
2. Вольмир А. С. Устойчивость деформируемых систем / Вольмир А. С. — М.: Наука, 1967. — 984 с.
3. Государственные строительные нормы Украины. Система обеспечения надежности и безопасности строительных объектов. Нагрузки и воздействия. Нормы проектирования: ДБН В.1.2-2:2006. — К.: Минстрой Украины, 2006. — 78 с.
4. Державні будівельні норми України. Сталеві конструкції. Норми проектування: ДБН В.2.6-198:2014. — К.: Мінірегіон України, 2014. — 199 с.
5. Крысько В. А. Устойчивость замкнутых цилиндрических оболочек при неравномерном внешнем давлении / В. А. Крысько, Н. Е. Савельева // Изв. ВУЗов. Сер. Строительство. — 2005. — № 3. — С. 24–32.
6. Резервуари вертикальні сталеві для зберігання нафти і нафтопродуктів з тиском насичених парів не вище 93,3 кПа. Відомчі будівельні норми України: ВБН В.2.2-58.2-94. — Офіц. вид. — К.: Держкомнафтогаз, 1994. — 98 с.
7. Eurocode 3. Design of steel structures. Part 1–6: General Rules: Supplementary Rules for Shell Structures: CEN/TC250/SC3/PT4. — Brussels: Centr. Secr., 1999. — 83 p.
8. Godoy L. A. Buckling of aboveground storage tanks with conical roof / Godoy L. A., Mendes-Degro J. C. // Third International Conference on Thin-Walled Structures. — Elsevier Science Ltd. — 2001. — P. 661–668.

References

1. Andreev L. V. Ustojchy'vost' obolochek pry' neosesymmetry'chnoj deformacy'y' / Andreev L. V., Obodan N. Y., Lebedev A. G. — М.: Gl. red. fy'z.-mat. ly't., 1988. — 207 s.
2. Vol'my'r A. S. Ustojchy'vost' deformaty'ruemyx system / Vol'my'r A. S. — М.: Nauka, 1967. — 984 s.
3. Gosudarstvennye stroy'tel'nye normy' Ukraj'ny. Sy'stema obespecheny'ya nadezhnosti' y' bezopasnosti' stroy'tel'nyx ob'ektov. Nagruzky' y' vozdejstvy'ya. Normy' proekty'rovany'ya: DBN V.1.2-2:2006. — К.: My'nstroj Ukraj'ny, 2006. — 78 s.
4. Derzhavni budivel'ni normy' Ukrajiny'. Stalevi konstrukciyi. Normy' proektuvannya: DBN V.2.6-198:2014. — К.: Minregion Ukrajiny', 2014. — 199 s.
5. Кры'ско В. А. Устойчивость замкнутых цилиндрических оболочек при неравномерном внешнем давлении / В. А. Кры'ско, Н. Е. Савельева // Y'zv. VUZov. Ser. Stroy'tel'stvo. — 2005. — #3. — S. 24–32.
6. Rezervuary' verty'kal'ni stalevi dlya zberigannya nafty' i naftoproduktiv z ty'skom nasy'cheny'x pariv ne vy'shhe 93,3 kPa. Vidomchi budivel'ni normy' Ukrajiny': VBN V.2.2-58.2-94. — Ofic. vy'd. — К.: Derzhkomnaftogaz, 1994. — 98 s.
7. Eurocode 3. Design of steel structures. Part 1–6: General Rules: Supplementary Rules for Shell Structures: CEN/TC250/SC3/PT4. — Brussels: Centr. Secr., 1999. — 83 p.
8. Godoy L. A. Buckling of aboveground storage tanks with conical roof / Godoy L. A., Mendes-Degro J. C. // Third International Conference on Thin-Walled Structures. — Elsevier Science Ltd. — 2001. — P. 661–668.

Доронкіна Олена Олександрівна

*Студент Державного вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»
м. Красноармійськ, Україна*

Доронкина Елена Александровна

*Студент Государственного высшего учебного заведения
«Донецкий национальный технический университет»
г. Красноармейск, Украина*

O. O. Doronkina

*State Donetsk national technical university
Krasnoarmeysk, Ukraine*

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД

УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЯ: КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД

MANAGEMENT OF INNOVATIVE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE: THE COMPLEX METHOD

Анотація: У даній статті, система управління інноваційним потенціалом підприємства, яка містить системний комплексний підхід. Виявлено, що всі існуючі види зв'язків значно впливають на характеристики системи інноваційного потенціалу. У даній роботі подана матриця способів узгодження інтересів взаємодіючих суб'єктів при управлінні інноваційним потенціалом підприємства.

Ключові слова: Система управління, інноваційний потенціал підприємства, системний комплексний підхід, управління інноваціями, матриця.

Аннотация. В данной статье, система управления инновационным потенциалом предприятия, которая содержит системный комплексный подход. Выведено, что все существующие виды связей значительно влияют на характеристики системы инновационного потенциала. В данной работе представлена матрица способов согласования интересов взаимодействующих субъектов при управлении инновационным потенциалом предприятия.

Ключевые слова: Система управления, инновационный потенциал предприятия, системный комплексный подход, управление инновациями, матрица.

Annotation: In this topic the management system of innovative potential of the enterprise which contains the complex method. It was revealed that all existing types of relations significantly affect the characteristics of the innovation potential. This work presents the matrix of ways to reconcile the interests of interacting subjects in the management of innovative potential of the enterprise.

Keywords: Management system, innovative potential of the enterprise, system complex method, innovation management, matrix.

Постановка проблеми

Складна система інноваційного потенціалу підприємства, містить максимальну кількість різнопланових елементів, які взаємодіють між собою. Для

будь-якого підприємства, важливим є швидке реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища для збереження постійного розвитку, інноваційної надійності, тому необхідно створити такий системний

комплексного підходу яка буде виконувати поставлені завдання при якому підприємства в умовах інноваційної діяльності буде успішним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У розвитку методології управління інноваційним потенціалом підприємств брали участь такі видатні наукові діячі як: Ю. Шипуліною, Ю. Яковцем, А. Лапко, С. Ілляшенко та інші. Однак більш розгорнутої системи, яка могла б вплинути на управління інноваційним потенціалом кожного підприємства ще не сформована. Це значно уповільнює процес розвитку в досягненні сталого інноваційно-орієнтованого розвитку.

Мета статті:

Розробка комплексного підходу до системи управління інноваційним потенціалом підприємства, яка об'єднає в собі різнопланові підсистеми і буде вчасно реагувати на внутрішні і зовнішні зміни є головним завданням для даного наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження

Удосконалена концепція менеджменту інноваційного потенціалу повинна ґрунтуватися на комплексному підході, так як ефективне управління не повинно впливати тільки на один із складових. Запропонована концепція вимагають створення забезпечення процесу управління, основними складовими якого буде вплив зовнішнього і внутрішнього середовища.

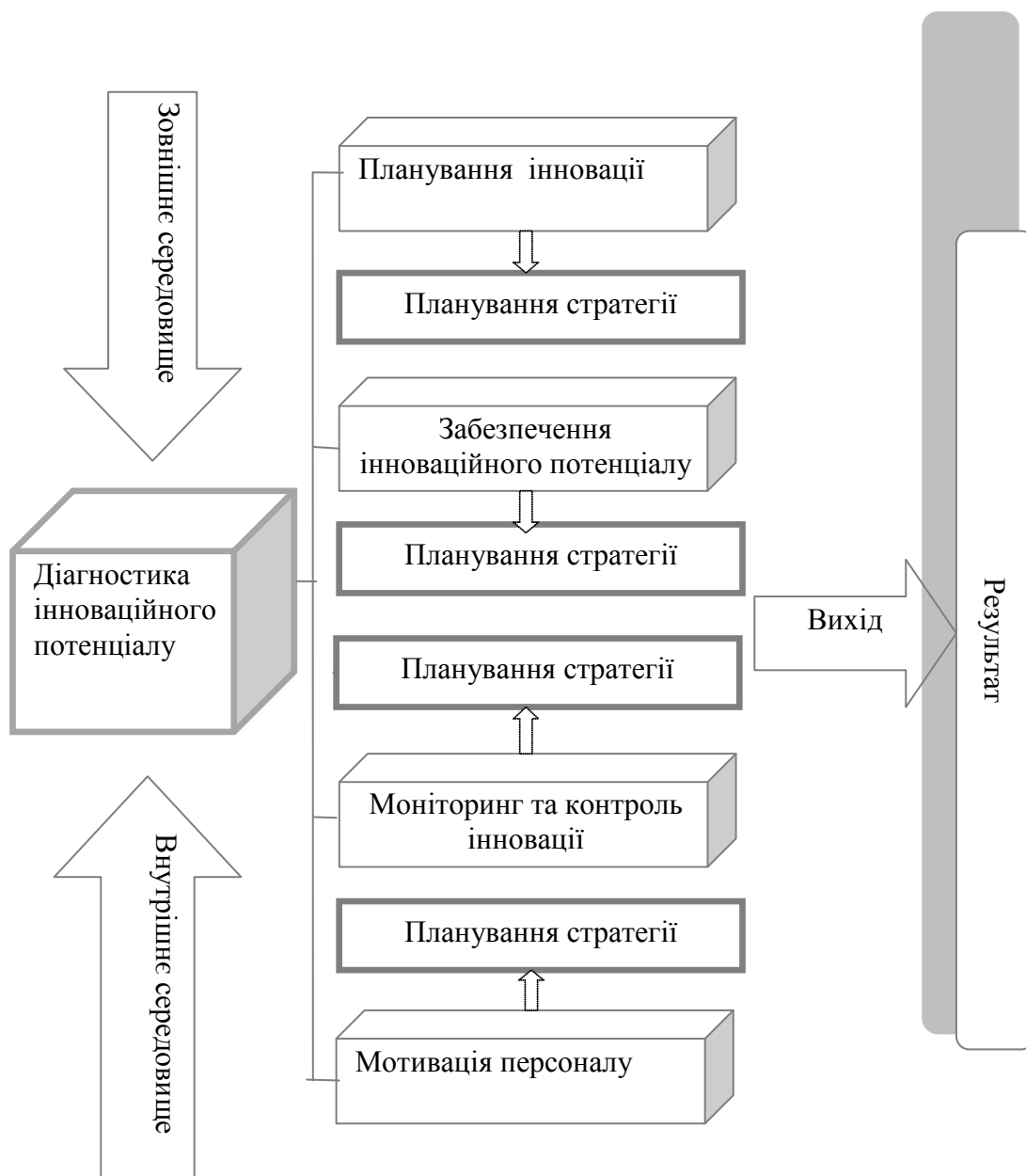

Рис. 1. Система управління інноваційним потенціалом підприємства

Система управління інноваційним потенціалом, являє собою функціональні підсистеми підсумком якої є комплексна динаміка багаторівневу систему.

Діагностика інноваційного потенціалу це комплексне попереднє синтетичне висновок про стан впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства.

Планування інновації це швидке реагування на стан, планування змін у діяльності підприємства для збільшення інноваційного потенціалу.

Забезпечення інноваційного потенціалу — підсумковий результат у якому враховані всі нюанси діагностики інноваційного потенціалу підприємства для подальшого планування стратегії.

Моніторинг та контроль інновації, це головна вихідна частина системи, яка відповідає за правильність планування змін з урахуванням діагностики інноваційного потенціалу в інноваційному плануванні підприємства.

Мотивація персоналу, одна з частин системи, яка постійно перебуває в динаміці, враховуючи психоло-

гічний і моральний підхід до важливого управлінню компанії. Ця частина системи повинна знаходитися в постійному контролі, щоб всі заплановані завдання підприємства виконувалися строго по призначеному планування інновації. (рис.1)

У підсумку вихідні дані повинні наближатися до максимального позитивного результату для інноваційної зміни підприємства.

Висновки

На основі функціональних підсистем був розроблений системний підхід до управління інноваційного потенціалу підприємства, який буде в найкоротші терміни реагувати на зовнішні і внутрішні зміни, оптимізувати інноваційну базу у відповідності з завданнями, цілями підприємства. Ця підсистема забезпечить ефективне управління інноваційним процесом і призведе до накопичення інноваційного потенціалу підприємства.

Література

1. Хобта В. М. Управление инвестициями: навчальний посібник. — Донецьк: ДонНТУ, 2005. — 394 с.
2. Марголин А. М., Быстряков А. Я. Экономическая оценка инвестиций: Учебник для вузов и техникумов. — М.: ЭКМОС, 2001. — 204 с.
3. Маховикова Г. А. Инвестиционный процесс на предприятии, Учеб.пособие для вузов . — СПб.: Питер, 2001 . — 176 с.
4. Vriens M. Linking attributes, benefits and consumer values / M. Vriens, F.T. Hofstede // Marketing Research. — 2000. — № 12(3). — P. 5–10.

References

1. Hobta V.M. Upravlinnya investy'ciyamy': navchal'ny'j posibny'k. — Donecz'k: DonNTU, 2005. — 394 s.
2. Margoly'n A.M., Bystryakov A. Ya. Ekonomy'cheskaya ocenka y'nvesty'cy'j: Uchebny'k dlya vuzov y' texny'kumov. — M.: ЭКМОС, 2001. — 204 s.
3. Mahovy'kova G. A. Y'nvesty'cy'onny'j process na predp'yaty'y', Ucheb.posoby'e dlya vuzov . — SPb.: Py'ter, 2001 . — 176 s.
4. Vriens M. Linking attributes, benefits and consumer values / M. Vriens, F.T. Hofstede // Marketing Research. — 2000. — № 12(3). — P. 5–10.

Мовшович Алек Давыдович

доктор педагогических наук, профессор, профессор кафедры теории и методики единоборств Российской государственной университет физической культуры, спорта, молодёжи и туризма (ГЦОЛИФК), Москва

Воробец Светлана Владимировна

аспирантка кафедры теории и методики единоборств РГУКСМиТ, доцент кафедры физического воспитания Академия труда и социальных отношений, Москва.

Movshovich Alek Davidovich

Doctor of Pedagogics, Professor, Professor Departments of Theory and Methods of Combat sports Russian State University of Physical Education Sport, Youth and Tourism (SCOLIPE), Moscow

Vororbets Svetlana Vladimirovna

Postgraduate student Departments of Theory and Methods of Combat sports RSUPESYeT, associate Professor, Department of physical education Academy of Labor and Social Relations, Moscow

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РАЗНОВИДНОСТЕЙ АТАК В УСЛОВИЯХ ВЕЯТНОСТНОЙ НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ У ЮНЫХ ФЕХТОВАЛЬЩИКОВ НА РАПИРАХ

ATTACKS VARIETY IMPROVING IN THE PROBABILITY UNCERTAINTY CONDITIONS AMONG YOUNG FENCERS WITH FOILS

Аннотация. Вероятностное прогнозирование, является оперативно-мыслительным компонентом соревновательной деятельности фехтовальщиков, который обеспечивает восприятие и переработку информации, а также эффективность решения задач в схватке. Исследованы взаимосвязи показателей этой способности и атакующих действий у юных фехтовальщиков на рапирах в возрасте 17–19 лет. Предложены пути совершенствования атак в условиях направленной тренировки, требующей проявления вероятностного прогнозирования на вербальном и неосознанном уровне.

Ключевые слова: вероятностное прогнозирование, антиципация, подстороживание, тактическая подготовка, атакующие действия.

Summary. Probabilistic forecasting is operational-cognitive component of competitive activity of fencers, providing the perception and processing of information, and effectiveness of solving problems in combat. Correlation indicators of ability and attack activity were studied among the young fencers with foils aged 17–19. There are suggestions for the improvement ways of attacks in terms of targeted training requiring the existence probabilistic forecasting on verbal and unconscious level.

Key words: probabilistic forecasting, anticipation, watching over activities, tactical training, offensive action.

Как известно, спортсмены игровых видов спорта и единоборств принимают решения в большей мере, опираясь на свой прошлый опыт и учёт вероятных действий противника [2, 5, 6]. Вероятностное прогнозирование (ВП) — это оперативно-мыслительный компонент соревновательной деятельности (СД) фехтовальщика, тесно связанный с тактическим мышлением [7, 8].

Сложность прогноза движений и действий соперника обусловлена маскировкой его намерений, об-

манными и случайными действиями, вариативностью технико-тактического арсенала [1, 4]. Поэтому было целесообразно проследить изменения показателей ВП у подготовленных фехтовальщиков на рапирах. В выборку испытуемых вошли юниоры на этапе спортивного совершенствования, у которых исследованы уровни взаимосвязей ВП с показателями применения атакующих действий (АтД), ибо атака является главным средством в нанесении укола сопернику.

Методы и организация исследования

Исследовались: показатели ВП и состав двигательных операций соревновательной деятельности у 12 фехтовальщиков различной квалификации: кандидаты в Мастера Спорта (6) и Мастера Спорта (6).

Информация о применяемых действиях в условиях соревновательных поединков была получена по методике нотационно-графической записи боёв, впервые предложенной Головной Л. В. в 1954 г. В структуре записи нами были выделены следующие виды обозначений изучаемых действий:

- тактические разновидности атак по моменту применения: *основные, атаки на подготовку, ответные, повторные*;
- ситуативная готовность выполнения боевых действий, которые разделялись на: *преднамеренные, преднамеренно-экспромтные (ПЭ) и экспромтные*;
- объёмы использования подготавливающих вызовов.

Нотационно фиксировались лишь те из фехтовальных схваток, которые завершались действительным уколом, засчитанным арбитром. Видеозапись позволяла контролировать точность нотационной фиксации.

Бои записывались в течение 2011–2013 гг., на различных соревнованиях, не ниже городских. Количественные характеристики выводились из расчёта двадцати поединков на каждого испытуемого. Всего проанализировано двести пятьдесят шесть боёв.

Математическая обработка результатов проводилась при помощи корреляционного анализа. Он осуществлялся, с учётом законов о нормальном распределении и вида шкалы измерений. Рассчитывались основные статистические параметры: среднее \bar{x} /, среднее квадратическое отклонение g /, ошибка стандартного отклонения m /, достоверность различий для несопряжённых выборок – по t -критерию Стьюдента p /. Подсчёт показателей применяемых действий в поединке ограничивался процентными соотношениями.

В технико-тактической подготовке фехтовальщиков, как известно, большое внимание уделяют развитию зрительного восприятия и предвосхищению пространственных и временных характеристик боевых действий [5, 6]. Исследование времени реагирования спортсмена на зрительный раздражитель методом нейхронометрии, связано с определённой адекватностью этого показателя характеру соревновательной деятельности спортсменов [3, 9]. Поэтому в строго стандартизированной процедуре тестирования, время реакции отражает особенности принятия оперативных решений в условиях теста, т.е., восприятие в нём структуры вероятностной последовательности сигналов. В данном случае, можно говорить о формировании у испытуемых субъективной вероятностной модели ситуации, не связанной со специализированными

умениями и навыками, проявляемыми в поединке и не влияющих на скорость реакции [2].

Данная методика позволила определить степень способности к простому двигательному реагированию (ПДР), дизъюнктивной реакции выбора, дифференцировочной реакции выбора из трёх альтернатив (РВ), перцептивной антиципации (РА), реакции на движущийся объект (РДО) и вероятностному прогнозированию при равной и разной вероятности сигналов у юных фехтовальщиков.

В процессе исследования испытуемым было предложено десять постепенно усложняющихся тестов со стохастически-упорядоченным стимульным рядом. Каждый тест (кроме первого и пятого) состоял из предъявления сорока восьми сигналов-фигур.

Первый тест – исследование простой двигательной реакции (ПДР). Вторым – разновероятностная рецепторная антиципация (РА) с подачей сигналов через короткий (К) и длинный временной интервал. Третий и четвертый – дизъюнктивная реакция выбора (РВ) из 2-х альтернатив с равной и разной вероятностью подачи сигналов. С пятого по седьмой – дифференцировочная РВ из 3-х альтернатив (3-й сигнал – помеха) с равной и разной вероятностью подачи сигналов. Восьмой – реакция на движущийся объект (РДО) с равной вероятностью. Девятый и десятый – дизъюнктивная РДО с равной и разной вероятностью подачи сигналов.

Результаты и их обсуждение

По данным исследований результативность *основных* атак у 17–19-летних рапиристов связана с хорошо развитым чувством временных интервалов в РА, а именно – к короткому промежутку между подачей сигналов в тесте (табл. № 2; тест 2, $K=0,84$). Это согласуется с тем фактом, что в данном возрасте соревновательная деятельность фехтовальщиков проходит очень динамично и с должной степенью мастерства [3, 4].

Объёмы применения *ответных* атак коррелируют по показателям лишь с точностью реагирования в РДО при равной вероятности (табл. № 2; тест 8).

Объёмы использования *повторных* атак, которые в боях применяются нечасто (табл. № 2; тест 5) взаимосвязаны со временем реагирования в дизъюнктивной РВ при равной вероятности.

Отмечено обилие взаимосвязей между показателями применения *экспромтных* атак и ВП. Имеет место множество отрицательных взаимосвязей в результатах РВ из 3-х альтернатив, при постепенно меняющейся вероятности от теста к тесту и положительные связи с количеством ошибок (табл. № 2; тест 1, 2, 5, 6, 7). И это при том, что во всех вышеназванных тестах (табл. № 1; тест 5, 6, 7), даже при изменении вероятности и раздражителя, спортсмены уверенно и успешно

реагировали и показали лучшее время. Все эти показатели соответствуют природе *экспромта*, который, как известно, по характеру исполнения всегда нетипичен, алогичен и, как правило, результативен [9].

Таблица № 1

Показатели вероятностного прогнозирования (по латентному времени реакций) у юных фехтовальщиков на рапирах на этапе спортивного совершенствования (мс)

№ п/п	Тесты	Юниоры 17–19 лет $x \pm G$
1	2	3
1	Простая двигательная реакция (на фигуру – квадрат)	158,7 ± 24,1
2	Рецепторная антиципация (разная вероятность)	
	а) после длинного интервала, при $p = 2/3$	185,9 ± 33,9
	б) после короткого интервала, при $p = 1/3$	229,0 ± 43,1
	в) среднее x	192,8 ± 19,3
3	Дизъюнктивная реакция выбора (равная вероятность)	
	а) вооруженной рукой (на фигуру – квадрат)	361,3 ± 24,9
	в) среднее x	355,7 ± 20,0
	г) ошибка m	10,1 ± 3,1
4	Разновероятностная дизъюнктивная реакция выбора	
	а) вооруженной рукой, при $p = 2/3$	329,8 ± 28,9
	в) среднее x	332,2 ± 25,2
	г) ошибка m	6,4 ± 4,4
5	Дифференцировочная реакция выбора из 3-х альтернатив (равная вероятность)	
	а) вооруженной рукой	364,1 ± 33,4
	в) среднее x	368,2 ± 22,0
	г) ошибка m	4,7 ± 1,9
6	Дифференцировочная реакция выбора из 3-х альтернатив (при большей вероятности квадрата)	
	а) вооруженной рукой (при $p = 2/3$ на фигуру – квадрат)	355,0 ± 40,1
	в) среднее x	355,5 ± 33,3
	г) ошибка m	4,0 ± 3,6
7	Дифференцировочная реакция выбора из 3-х альтернатив (при большей вероятности треугольника)	
	а) вооруженной рукой (при $p = 1/3$ на фигуру – квадрат)	365,8 ± 35,7
	в) среднее x	356,9 ± 26,9
	г) ошибка m	5,8 ± 3,2
8	Антиципирующая реакция (равная вероятность появления сигнала справа и слева)	
	а) появление сигнала справа	58,8 ± 15,7
	б) появление сигнала слева	39,1 ± 16,3
	в) среднее x	48,9 ± 10,3
	г) ошибка m	3,3 ± 3,7
9	Антиципирующая дизъюнктивная реакция выбора (равная вероятность для обеих рук)	
	а) появление сигнала справа (н/р)	51,3 ± 11,2
	б) появление сигнала слева (в/р)	54,1 ± 16,9
	в) среднее x	53,4 ± 11,7
	г) ошибка m	6,3 ± 3,2
10	Антиципирующая дизъюнктивная реакция выбора (при большей вероятности реагирования вооруженной рукой)	
	а) появление сигнала справа (н/р)	42,7 ± 8,7
	б) появление сигнала слева (в/р)	50,7 ± 24,1
	в) среднее x	45,2 ± 10,9
	г) ошибка m	5,0 ± 1,8

Таблица № 2.

Корреляционные взаимосвязи показателей вероятностного прогнозирования и тактических разновидностей атакующих действий по моменту применения в схватке, у юных фехтовальщиков на рапирах в возрасте 17–19 лет

№ п/п	1	2			3			5			6			7			8		9	10			
Тесты	ПДР	Радлиноцелпторная антиципация вооружённой рукой, при $r=2/3$ о интервала			Дизьюнктивная р-ция выбора, равная вероятность сигналов			Дифференц-ая дизьюнктивная р-ция выбора из 3-х альтернатив, равная вер-сть			Дифференц-ая дизьюнктивная р-ция из 3-х альтернатив, при $r=2/3$ в/р			Дифференц-ая дизьюнктивная р-ция из 3-х альтернатив, при $r=1/3$ в/р			Антицип-ющая р-ция в/р, равная вер-сть		Антицип-ющая дизьюнкт. р-ция, равная вер-сть	Антицип-ющая дизьюнкт. реак-я, при $r=2/3$ в/р			
		среднее	длинный ин-л	короткий ин-л	среднее	в/рукой	ошибка	среднее	в/рукой	ошибка	среднее	в/рукой	ошибка	среднее	в/рукой	ошибка	среднее	справа сиг-л	слева сиг-л	ошибка	ошибка		
Основная	Р			0,84																			
На под-ку	О																						
Ответная	О																						
Повторная	О		0,61		0,71																		0,62
Преднамеренные	О	0,67	0,62	0,65	0,79				0,63	0,8	0,66												
	Р			0,63																			
ПЭ	О																						0,66
Экспромтные	О	-0,92	-0,61	0,72	-0,84				-0,71	-0,73	-0,73	0,81	-0,68	-0,78	0,68	-0,62							
	Р								-0,6			-0,6											
Суммарный объём АтД	О																						0,73
	Р			0,79																			0,69
																							-0,62

Условные обозначения: ПЭ – преднамеренно-экспромтные атаки; АтД – атакующие действия.

Результативность *экспромтных* атак напрямую связана с безошибочностью и адекватностью реагирования в РВ при равной вероятности (табл. № 2; тест 5).

Что же касается результативности показателя *суммарного объёма атак*, то он тесно связан с успешным реагированием в РА на короткий интервал времени (табл. № 2; тест 2) и РДО (тест 8) при равной вероятности сигналов.

Следовательно, можно заключить, что развитие мыслительных способностей к вероятностному прогнозированию во время поединков проходит на всех этапах тренировки фехтовальщиков и, таким образом,

определяет её эффективность на фоне остальных составляющих тренировочного процесса.

Полученные научные материалы позволяют сделать следующие выводы:

- на каждом этапе многолетнего процесса тренировки целесообразно акцентировано разучивать и совершенствовать разновидностей атак с учетом психофункционального развития спортсменов;
- при изменении условий тестирования спортсмены уделяют больше внимания новому раздражителю, невзирая на заданную частую вероятность привычного, и в ущерб времени реакции (в сторону увеличения латентного времени) на этот знакомый

- сигнал. Тем самым они обеспечивают собственное уменьшение ошибок в тесте;
- изначально рапиристы учитывают опыт успешного прогнозирования в предыдущем тесте и переносят его на следующий тест. Их поведение может различаться по тактике прогнозирования:
 - а) вначале подстораживают редкий сигнал;
 - б) позже, подстораживают частый сигнал — «оптимальная» стратегия выигрыша;
 - в) далее, готовы к реагированию на частый сигнал и подстораживают редкий — стратегия «максимального выигрыша»;
 - несовпадение субъективной вероятностной модели с реальным рядом раздражителей, ухудшает время реагирования.
 - испытуемые данной выборки успешны в реакции антиципации. Но и для них прогнозирование в условиях РА с разной вероятностью интервалов времени было несколько затруднительно.
 - юные фехтовальщики на этапе спортивного совершенствования быстро переключаются при смене раздражителя в своих ответных действиях, хорошо осваивают структуру последовательности сигналов; прогнозируют, учитывая опыт тестирования, с эффектом уменьшения количества ошибок.

Для совершенствования атак в условиях вероятностной неопределенности можно предложить следующее:

- для повышения результативности основных и ответных атак использовать в индивидуальном уроке ситуации, в которых пусковой сигнал для начала атаки имеет временную неопределенность, т.е. подается с короткими и длинными интервалами в ситуации ожидания;
- создавая помехи для выполнения атаки в индивидуальном уроке, непредсказуемо изменять положение оружия, скорость подачи оружия и изменение дистанции в сторону удлинения и укорочения;
- при выполнении атак в ситуации выбора подача сигнала на атаку должна иметь следующую вероятность: а) равную, б) разную, в) спортсмен после выполнения серии атак сообщает тренеру, какие из вариантов были более вероятны;
- выполнение атак в ситуации выбора с добавлением тормозного сигнала, требующего отказа от выполнения атаки;
- совершенствование атак с финтами в упражнениях «контры», должно проходить в условиях учета вероятности сигналов обороняющегося, которые он подает открыванием сектора.

В заключение отметим, что процесс оптимизации мыслительной способности спортсмена, обеспечивающей восприятие и переработку информации, а также эффективность решения тактических задач должен, проходить в условиях направленной тренировки, требующей проявления вероятностного прогнозирования на вербальном и неосознанном уровне.

Литература

1. *Бабушкин Г.Д.* Вероятностное прогнозирование в экстремальных ситуациях // Психопедагогика в правоохранительных органах. — 2009. — № 4(39). — С. 49–52.
2. *Вероятностное* прогнозирование в деятельности человека / под ред. И. М. Фейгенберга, Г. Е. Журавлёва, — М., 1977.
3. *Захарьева Н.Н.,* Беляев Ф. П., Антонова А. А. Влияние предсоревновательного напряжения на двигательные реакции фехтовальщиков // Теория и практика физической культуры. — 2012. — № 1. — С. 21–24.
4. *Лапшин А.В.* Предпосылки повышения результативности действий в соревновательных поединках у квалифицированных фехтовальщиц на саблях / А.В. Лапшин // Теория и практика физ. культуры. — 2004. — № 9. — С. 35–36.
5. *Родионов А. В.* Спортсмен прогнозирует решение. — М., 1982.
6. *Родионов А. В.* Новые подходы в подготовке фехтовальщиков. / А.В. Родионов, В. Г. Савицкий. — Минск: ЗАО «Веды», 2002. — 182 с.
7. *Сурков Е. Н.* Антиципация в спорте. — М., 1982.
8. *Сурков Е. Н.* Психомоторика спортсмена. — М.; Физкультура и спорт. 1984. — 126 с.
9. *Шумилин А. П.,* Горбачёв С. Н., Анализ процесса принятия решений в экстремальных ситуациях // Психопедагогика в правоохранительных органах. — 2009. — № 4(39). — С. 52–56.

References

1. Babushkin G. D. Probabilistic forecasting in extreme situations // Psychopedagogy in law enforcement bodies. — 2009. — № 4(39). — P. 49–52.
2. Probabilistic prognosis in human activity / Edited by, I. M. Fejgenberg, G. E. Zhuravlev, M., 1977.
3. Zakhar'eva N.N., Belyaev F. P., Antonova A. A., The effect of precompetitive stress on motor responses fencers// Theory and practice of physical culture. — 2012. — № 1. — P. 21–24.
4. Lapshin A. V. Prerequisites for increasing the effectiveness of actions in competitive matches from the qualified fencers swords/ A. V. Lapshin// Theory and practice of physical culture. — 2004. — № 9. — P. 35–36.
5. Rodionov A. V. The athlete expects the decision. M., 1982.
6. Rodionov A. V. New approaches in the training of fencers./ A. V. Rodionov, V. G. Savitskij. Minsk: J-SK «Vedi», 2002. — 182 p.
7. Surkov E. N. Anticipation in sports. M., 1982.
8. Surkov E. N. Psychometrika athlete. — M.; Physical education and sport. 1984. — 126 p.
9. Shumilin A. P., Gorbachev S. N., Analysis of decision making in extreme situations // Psychopedagogy in law enforcement bodies. — 2009. — № 4(39). — P. 52–56.

Рябинов Павел Александрович*студент***Сырги Алина Валерьевна***студент**Поволжский государственный технологический университет*

РОЛЬ ТЕХНИКИ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА

Аннотация. Актуальность выбранной темы, обусловлена той ролью, которая играет существенное значение на данном этапе трансформации современного общества детей. Цель данной работы: обратить внимание людей на вопрос формирования личности современного поколения детей.

Ключевые слова: человек, личность, влияние, техника.

Современное общество в данный период переживает глубокий нравственный кризис: человек отходит от осознания духовных основ жизни, теряет основания своего собственного бытия. Реалии современных детей — мобильные и компьютерные технологии, ориентированные на разрушение самосознания и индивидуальности.

Еще во второй половине 60-х годов Ж. Эллюлю писал, что техника стала фатальностью — судьбой современного человека. Техника стала ни от кого не зависимой, все за собой увлекающей силой. «Эра планетарной техники», о которой писал М. Хайдеггер, — это не просто накопление машин, а планетарный закон, и человек вовлечен в него, не имея никакой реальной власти над ним. Реальная власть принадлежит технократии, которая ослеплена своими успехами и плохо слышит голос Разума, отстаивает свое понимание свободы, свои интересы, свое понимание истории и успешно навязывает обществу свои цели, делает его своим заложником и средством их достижения. Технократическое мышление — симптом бездуховности, которому чужды Разум и Мудрость [2, с. 307].

Давайте вспомним то, как мы росли. Вспомните самих себя. Свой путь с самого начала. У каждого из нас он уникален, но содержит аналогичные элементы.

По мнению Зигмунда Фрейда, главные структуры личности формируют у человека до 5 лет. На этой стадии у детей зарождаются такие черты, как самонаблюдение, благоразумие, рациональное мышление, утрирование социальных проявлений поведения, свойственных тому или иному полу.

Затем з. Фрейд выделяет латентную стадию, которая длится до 12 лет. В этом периоде основная энергия человека направлена на школьное обучение, освоение

различных навыков и накопление опыта. Установление дружеских отношений со сверстниками.

Социализация ребенка происходит посредством защитных механизмов психики, которые вытесняют нормальные, свойственные ребенку элементы детской жизни, такие как жадность, ревность, корысть, которые не одобряет общество. Таким образом, переживания раннего детства играют критическую роль в формировании взрослой личности.

А теперь представим, что ребенку в возрасте от 3 лет, в руки попадает электронная игрушка (планшет, компьютер, телефон) и становится неотъемлемой частью его взросления.

Рассмотрим основные ступени формирования личности, учитывая влияние «электронных игрушек»

Индивид. Индивид экземлярен. Это означает, что он не бывает просто «один», он всегда «один из». Различия индивидов — это, прежде всего, различия между социальными группами, которым они принадлежат. Понятие «индивид» подчеркивает принадлежность человека к социальным условиям, в которых совершается его личностное формирование. Но что, если человек отстраняет себя от социума? Именно это происходит с подрастающим поколением. Новая среда обитания — социальные сети, дисплеи и мониторы, игры и виртуальная реальность. А посредственное общение вытесняет живое, компьютерные игры, заменяют детям коллективные, детские игры, направленные на развитие тех или иных навыков, умений, таких как логика, творческое мышление, взаимопомощь и другие. Таким образом, отстранившись от социальных групп, мы тормозим свое развитие еще на первой ступени формирования личности.

Индивидуальность. Индивидуальность — неповторимость. Это то, что отличает индивида от остальных.

Некое — своеобразное, специфическое, свойственное и подлинное — твое. Она формируется посредством приобретения разнообразных социальных качеств, дополненных своим собственным ощущением и мировоззрением, которые и вырабатывают в человеке подлинную неповторимость. Но все чаще мы встречаемся с «шаблонами». Дети, не имея интереса к творчеству, лишают себя возможности поиска. Шаблонные разговоры, шаблонные мысли, шаблонный внешний вид. Все это лишено индивидуальности, отстранено от ее формирования. Если человек — совокупность рутин, идей, традиций. И если он познает мир, познавая только эти рутины, он познает только свою тень, считал Брюс Ли. А если общество состоит из одинаковых людей, чья повседневность не отличается друг от друга, то и познать они самих себя не смогут.

Личность — высшая ступень развития человека. Человек-личность — человек, который выступает ответственным субъектом своих действий и переживаний, он осознает свои восприятия и знает цену собственным инициативам. Личность способна сама строить себя, свою жизнь и подчинить себе обстоятельства, в определенной мере, разумеется. Личность — понятие устойчивое. Личность — дисциплинирована. Она способна отсекалть все лишнее. Она всегда нуждается в самовыражении. Обладая собственной жизненной позицией, отстаивая свои убеждения, будучи уверенным в их правоте, личность формируется в процессе социализации — усвоения людьми опыта и ценностных ориентаций. Лишь в процессе труда, общения с другими участниками социальной жизни, самореализации и самоутверждения в обществе происходит формирование личности.

Выдающийся русский философ Н.А. Бердяев интересовался проблемами воздействия техники на социальное бытие современного человека на протяжении всей своей творческой жизни. С ее приходом произошла величайшая революция в человеческой судьбе.

Мы стоим перед основным парадоксом: без техники невозможна культура, с нею связано само возникновение культуры, и окончательная победа техники в культуре, вступление в техническую эпоху влечет культуру к гибели. С машины начинается переворот

во всех сферах жизни, но она радикально изменила отношение между человеком и природой, ибо она встала между ними и тем самым «разорвала» их связь. Теперь не природа формирует человека, а машина делает это; она, будучи его детищем, покоряет его и подчиняет себе. Техническая организация жизни уничтожает всякую индивидуализацию, всякое своеобразие и оригинальность, все делается безлично-массовым, лишенным образа. Она делает все, чтобы человек перестал быть единством и целостью, т.е. хочет, чтобы человек перестал быть личностью.

Сам же Н.А. Бердяев был не против технического прогресса, но сам этот прогресс виделся ему как противоречивый, несущий в себе не только блага, но и серьезные утраты.

Мы провели опрос, среди студентов и школьников. Анкета состоит из вопросов, которые касаются темы зависимости людей от мобильных телефонов и компьютерной техники.

Проанализировав данные анкеты мы сделали вывод, что нынешняя молодежь имеет большую зависимость от мобильных телефонов и компьютерных средств как от легкого источника информации. Это имеет ряд преимуществ, таких как доступность и объем информации, которую можно получить не выходя из дома, и ряд недостатков, выраженных в отсутствии живого общения и ухудшению творческого мышления. Поэтому, пользуясь современными средствами, нельзя забывать об опасности нарушения формирования личности.

Мы не стремимся осуждать кого либо, мы открываем глаза на факты и поднимаем проблему, о которой, хоть раз, задумывался каждый из нас. Мы сами являемся пользователями социальных сетей, и у каждого из нас имеется мобильное устройство в нашей сумке или кармане. Но мы успели вырасти в период, когда техника еще не оказывала на нас такого влияния, которое оказывает сейчас. Поэтому наше сознание способно на противостояние этой зависимости гораздо более сильно, чем у подрастающего поколения.

Нравственное совершенствование личности возможно только в общении с людьми, в процессе которого происходит практическая проверка нравственных принципов, норм и качеств личности.

Литература

1. Бердяев Н. Человек и машина. (Проблема социологии и метафизики техники) // «Путь». — Май 1933. — № 38.
2. Мунипов В.М., Зинченко В.П. Эргономика: человекоориентированное проектирование техники, программных средств и среды/ В.М. Мунипов, В.П. Зинченко. — М: Логос, 2001.
3. Современные психологические теории. Теория Фрейда о психосексуальном развитии [Электронный ресурс]: <https://pro-psichology.ru/sovremennyye-psichologicheskie-teorii/77-teoriya-frejda-o-psichoseksualnom-razviti.html>

Асылбек Аманбекович Батталханов

Член-корреспондент Национальной Академии Наук Машиностроения и Транспорта Республики Казахстан

Заместитель Председателя Правления по развитию бизнеса

Товарищество с ограниченной ответственностью «АвтогазАлматы»

ПЕРЕХОД НА АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ ТОПЛИВА – ГЛОБАЛЬНЫЙ ИМПЕРАТИВ

THE TRANSITION TO ALTERNATIVE FUELS – A GLOBAL IMPERATIVE

Аннотация. Рассмотрены мировой опыт развития сетей АГНКС, государственной поддержки, вопросы, решаемые с развитием рынка компримированного природного газа.

Ключевые слова: КПГ, компримированный природный газ, АГНКС, перевод транспорта на газ.

Summary. World experience of development of CNG filling stations network, the state support, issues are resolved with the development of the market of compressed natural gas.

Key words: CNG, compressed natural gas, CNG stations, transfer of transport to use gas.

Переход на альтернативные топлива – глобальный императив

Наличие значительных запасов природного газа обуславливает необходимость введения новых мощностей по переработке и транспортировке газа, а также расширение традиционных рынков сбыта.

Также в настоящее время особенно остро стоит вопрос состояния экологической обстановки. Развитие экономики, к сожалению, неблагоприятно сказывается на окружающей среде. Рост количества автотранспорта в последние годы приводит к увеличению содержания опасных для человека веществ в атмосфере.

Вклад автотранспорта в выбросы загрязняющих веществ составляет 60–70%, в том числе; твердые – 6,4%, окись углерода – 61,8%, окислы азота – 52,1%, сернистый ангидрид – 25,5%, углеводороды – 30,9%. Выбросы от автомобильного транспорта в 2000 году составили 170 тыс. тонн. Отработанные газы ДВС содержат более 200 наименований вредных веществ.

Можно утверждать, что переход к более чистым с экологической точки зрения видам топлива на транспорте, прежде всего природному газу, является глобальным императивом. Мировая тенденция к переходу на КПГ в качестве моторного топлива устойчива. Ожидается, что уже в ближайшем будущем количество транспортных средств, использующих КПГ, вырастет с 10 млн до 20 млн единиц. В большинстве зарубежных исследований сделан вывод о том, что применение КПГ в двигателях позволяет сократить

парниковые выбросы на 20%. Многие европейские страны ввели достаточно строгие правила, ограничивающие выброс продуктов сгорания при работе двигателей на бензине. КПГ имеет более высокое октановое число по сравнению с бензином, следовательно, двигатели, работающие на метане, могут иметь более высокую степень сжатия и более высокий, чем у бензинового двигателя, коэффициент полезного действия. Нормы токсичности отработавших газов двигателей транспортных средств, становятся все более жесткими, тогда как КПГ уже сегодня может обеспечить для двигателей соответствие экологическим нормам «Евро –4». Наряду с высокими эксплуатационными качествами газовое топливо имеет более низкую стоимость.

В Аргентине, Японии, Бразилии, Египте разработаны и реализуются программы, предусматривающие перевод на природный газ автотранспорта.

В этих странах созданы механизмы экономического стимулирования широкомасштабного перехода к использованию природного газа:

- из бюджетов различного уровня выплачиваются дотации на строительство автомобильных газонаполнительных компрессорных станций (АГНКС) – до 75% от общей стоимости и на приобретение газобаллонных автомобилей – до 50% разницы в стоимости базовой и газобаллонной модели;
- природный газ частично или полностью освобождается от акцизного налога;

- для владельцев и операторов АГНКС снижаются налоги на землепользование;
- государства устанавливают лимитные цены на природный газ.

На сегодняшний день Казахстан, Кыргызстан, Китай, Россия и Узбекистан суммарно уже имеют более 1 600 заправочных станций и более 560 000 автомобилей, работающих на компримированном природном газе.

Мировым лидером по количеству автотранспорта работающего на компримированном природном газе является Пакистан, на дорогах этой страны курсирует более 2 миллионов автомобилей на КПП и действует 3000 АГНКС. В целях стимулирования рынка КПП руководство страны отменило ввозные пошлины на импортное газобаллонное оборудование, увеличивает объем субсидий для предпринимателей, стоящих АГНКС.

Аргентина занимает второе место в мире после Пакистана по численности газобаллонных автомобилей: на компримированном природном газе в Аргентине работают более 1,7 миллиона автомобилей. В основном легковых. 1826 газовых заправочных станций ежемесячно реализуют по 260 миллионов кубометров метана.

Европейские страны продолжают активно переводить свой автомобильный парк на компримированный природный газ.

В связи с тем, розничные цены на автомобильное топливо в Западной Европе остаются довольно высокими, актуальность массовой метанизации автотранспорта не снижается, а даже возрастает. Все больше и больше политиков и менеджеров осознают, что КПП является эффективной антикризисной мерой.

Австрия, Германия, Италия, Швейцария переводят все большее количество бюджетного автотранспорта на природный газ. Газовые автобусы, мусороуборочные машины, автомобили коммунальных служб перестали быть диковинкой во многих европейских городах. При этом на их бортах написано, что это экологически дружелюбные автомобили, поскольку они работают на природном газе — самом чистом углеводородном топливе. Экономические преимущества метана, как правило, не упоминаются, а вот экологический акцент сделан. Не отстают от бюджетников и частные таксомоторные компании. В Европе пока не так много грузовых автомобилей на КПП, хотя их численность постоянно увеличивается.

Усилия политиков по охране окружающей среды и повышению бюджетной эффективности поддерживают многие европейские автопроизводители. Вряд ли стоит напоминать, что практически все крупнейшие мировые концерны серийно выпускают метановые машины. Спектр таких автомобилей становится

все шире. Пока наиболее широко представлены легковые машины и автобусы. Автозаводы все больше начали производить и грузовики.

Германия: В Европе по численности газовых заправок занимает первое место. Сейчас природным газом можно заправиться на 850 станциях. Созданная специально для развития газозаправочной сети компания Erdgas Mobil GmbH, разработала и осуществила проект интеграции оборудования для производства и реализации КПП в обычные АЗС. К настоящему времени построено примерно 800 метановых комплектов. Другая компания — E.ON Gas Mobil GmbH — планирует построить ещё 200 новых станций вдоль основных автобанов Германии. Берлин остается не только политической, но и газомоторной столицей Германии. Здесь работают 13 корпоративных и общественных АГНКС.

Природный газ представляет безусловный интерес для немецких автомобилистов. Наиболее распространено использование КПП на легковых такси. Начинается развитие автобусного сектора газомоторного рынка. Сейчас в 81 городе Германии насчитывается примерно 1500 газобаллонных автобусов MAN, IVECO, Mercedes,, работающих на природном газе.

Италия: В первой половине 2009 года итальянский парк автомобилей, использующих в качестве моторного топлива природный газ или биометан, увеличился более чем на 99 тысяч единиц: новые метановые машины заводского изготовления приобрели 87 638 физических и юридических лиц, а 11 474 — переоборудовали уже имеющиеся у них автомобили.

Во Вьетнаме работают 17 государственных и частных автопроизводителей во главе с национальной «большой тройкой»: Toyota, GM и Ford. В условиях жесткого кризиса и не только в автомобильной промышленности, Вьетнам присоединился к мировому газомоторному клубу: 31 января 2009 года потребителям поставлены первые 500 автобусов Daewoo, работающих на компримированном природном газе. На эксплуатации каждого автобуса муниципалитеты будут экономить минимум по восемь тысяч долларов в год. Немаловажен для вьетнамских властей и экологический аспект. В отработавших газах метановых автобусов на 60% меньше CO и на 10% меньше NO2. Природный газ для автобусов поставляет компания Petro Dong Nai. В 2009 году автобусы на КПП поставлены в Ханой и Хо Ши Мин. В 2009 году в городе Ниньбинь (на юг от Ханоя) завершится строительство второго сборочного завода компании Thanh Cong Corporation, которая будет выпускать национальный газовый автобус.

Для развития данного направления нужно определить ряд мер необходимых для замещения традиционных моторных топлив экологически более чистым видом топлива, устойчивого снижения уровня

негативного впливу автомобільного транспорту на навколишнє середовище та здоров'я населення, розвиток ринку природного газу, отримання доходу від реалізації КПГ, оздоровлення екологічної обстановки громад, створення додаткових робочих місць.

Реалізація цих заходів потребує рішення ряду завдань наукового, технічного та організаційного характеру, таких як:

- скорочення викидів забруднюючих речовин автотранспортом внаслідок застосування екологічно чистого палива;
- розширення та стабілізацію ринку моторних топлив за рахунок збільшення частоти використання газового палива;

- введення нових потужностей по виробництву КПГ дозволить забезпечити внутрішні потреби в автомобільному паливі в довгостроковій перспективі.
- підвищення ефективності використання наявних потужностей з метою енергозбереження;
- нарощування інвестицій в реальну економіку в посткризовий період;
- впровадження нових технологій по всіх галузях економіки;
- розвиток газифікації та надійне газопостачання споживачів;
- розвиток газозаправочної мережі;
- розміщення автогазозаправочних пунктів на основних міжнародних транспортних коридорах.

УДК 339.9–332.1

Гоблик Володимир Васильович

*доктор економічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет*

Гоблик Володимир Васильевич

*доктор економічних наук, доцент
Мукачевський державний університет*

Hoblyk Volodymyr Vasylyovych

*doctor of economic sciences, associate professor
Mukachevo state university*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СААТІ В ДОСЛІДЖЕННІ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА СААТИ В ИССЛЕДОВАНИИ ТРАНСГРАНИЧНОГО РЕГИОНА

APPLICATION OF THE SAATY-METHOD IN THE STUDY OF CROSS-BORDER REGION

Анотація. Досліджено особливості формування та розвитку інституційно-організаційної складової активізації зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, які об'єднують сусідні прикордонні території України та країн-членів ЄС із застосуванням методу ієрархій.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, євро регіон, співпраця, територіальна громада, прикордонні регіони, інституція.

Аннотация. Исследовано особенности формирования и развития институционально-организационной составляющей активизации внешнеэкономических связей в пределах приграничных регионов, которые объединяют соседние приграничные территории Украины и стран-членов ЕС с применением метода иерархий.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, евро регион, сотрудничество, территориальная община, приграничные регионы, институция.

Annotation. The features of the formation and development of the institutional and organizational component activation of foreign economic relations within the border regions, which combine the adjacent border areas of Ukraine and EU member states using the method of hierarchies.

Keywords: cross-border cooperation, Euroregion, cooperation, local community, border regions, institution.

Досліджуючи особливості формування та розвитку інституційно-організаційної складової активізації зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, які об'єднують сусідні прикордонні території України та країн-членів ЄС, слід відзначити, що її вплив сьогодні є доволі відчутним. Так, у цьому транскордонному просторі діє три євро регіони, два з яких за своєю площею та чисельністю населення належать до числа найбільших у Європі, в яких функціонує близько тридцяти торгово-промислових, аграрних і ремісничих палат, орієнтованих на сприяння зовнішньоекономічному співробітництву в межах усіх транскордонних регіонів, велика кількість галузевих бізнес-асоціацій та громадських організацій, численні агенції регіонального розвитку та європейської інтеграції тощо.

Система інституційно-організаційного забезпечення зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах включає в себе всі ті інститути та організації, які чинять організаційно-управлінський вплив на активізацію та розвиток цих зв'язків. В контексті функціонування транскордонних регіонів між Україною та ЄС до них, насамперед, слід віднести: регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування, євро регіони, агенції регіонального розвитку та європейської інтеграції, білатеральні та багатосторонні торгово-промислові палати, бізнес-асоціації, об'єднання підприємців, міжнародні науково-дослідницькі центри, університети та інші навчально-освітні заклади, транскордонні кластери, технологічні та індустриальні парки, а також громадські організації та інші інститути громадянського суспільства.

Водночас, слід відмітити, що з українського боку, інституційно-організаційне забезпечення розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах спільних з ЄС транскордонних регіонів, є значно менш дієвим ніж з боку сусідніх Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії.

Насамперед, це стосується діяльності органів місцевого самоврядування. Систему елементів інституційно-організаційного забезпечення розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах між Україною та ЄС складають: місцеві державні адміністрації (МДА), органи місцевого самоврядування (ОМС), євро регіони (ЄР), громадські організації (ГО), торгово-промислові палати (ТПП), бізнес-асоціації (БА), агенції регіонального розвитку (АРР).

Для оцінки рівня впливу різних видів інституцій, що діють у транскордонних регіонах між Україною та ЄС, на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у межах цих транскордонних регіонів використано метод аналізу ієрархій, автором якого є відомий американський математик Томас Л. Сааті [1].

Метод аналізу ієрархій є замкнутою логічною конструкцією, що забезпечує за допомогою простих правил аналіз складних проблем у всій їх різноманітності. Метод є комбінацією двох підходів:

- побудови ієрархій цілей, завдань, програм, належних їм ресурсів із подальшою експертною оцінкою значущості (корисності) з погляду експерта-оцінювача;
- ранжування (рейтингування) результатів експертного оцінювання, побудованого на матричному аналізі.

Центральне питання методу аналізу ієрархій — це питання про те, наскільки сильно впливають окремі чинники нижнього рівня на вершину — загальну мету. Оскільки в попарних порівняннях, якщо вага одного чинника у порівнянні з іншим вимірюється величиною k , то відповідно, вага другого по відношенню до першого дорівнюватиме $1/k$.

Тому матриці, які обраховуються в процесі використання методу аналізу ієрархій, відносяться до класу позитивних обернено-симетричних матриць. У таких матриць для будь яких i та j виконується співвідношення.

$$a_{ij} = \frac{1}{a_{ji}}$$

Позитивна обернено-симетрична матриця є узгодженою, якщо її найбільше власне значення λ_{\max} збігається з порядком матриці. Тобто:

$$\lambda_{\max} = n.$$

Оцінити ступінь близькості позитивної обернено-симетричної матриці до узгодженої можна за значенням показника, названого індексом узгодженості (I_y), який дорівнює:

$$I_y = \frac{\lambda_{\max} - n}{n - 1}.$$

Крім того, для цих цілей може бути використане так зване відношення узгодженості

$$B_y = I_y / M(I_y),$$

Де $M(I_y)$ — середнє значення індексу узгодженості випадковим чином складеної матриці парних порівнянь, яке ґрунтується на результатах статистичного моделювання, одержаних Т. Сааті. Вважається, що якщо B_y не перевищує значення 0,10, то можна бути задоволеним ступенем узгодженості тверджень.

У всіх досліджуваних транскордонних регіонах стабільно високим залишається вплив місцевих державних адміністрацій (більше 18%), у той час, як впливовість органів місцевого самоврядування майже удвічі нижча (9,6% в українсько-польському транскордонному регіоні, по 9,9% в українсько-угорському та українсько-румунському, а також 10% в українсько-словацькому транскордонному регіоні).

Таблиця 1

**Вплив основних інституцій, що діють у транскордонних регіонах між Україною та ЄС
на основні показники їх зовнішньоекономічної діяльності**

	У-П		У-С		У-У		У-Р	
МДА	0,182073	18,2%	0,18235	18,2%	0,179613	18,0%	0,181171	18,1%
ОМС	0,09585	9,6%	0,099644	10,0%	0,098883	9,9%	0,098815	9,9%
ЄР	0,13323	13,3%	0,131482	13,1%	0,132303	13,2%	0,131845	13,2%
ГО	0,120657	12,1%	0,119613	12,0%	0,117116	11,7%	0,118821	11,9%
ТПП	0,19292	19,3%	0,159609	15,9%	0,162256	16,2%	0,163438	16,3%
БА	0,147934	14,8%	0,163559	16,4%	0,164316	16,4%	0,163049	16,3%
АРР	0,127336	12,7%	0,143742	14,4%	0,145513	14,6%	0,142862	14,3%
Σ	1,00	100,0%	1,00	100,0%	1,00	100,0%	1,00	100,0%

Таблиця 2

**Організаційний вплив основних інституцій, задіяних у транскордонному співробітництві,
на активізацію зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонному просторі між Україною та ЄС**

МДА	ОМС	ЄР	ГО	ТПП	БА	АРР
0,18	0,10	0,13	0,12	0,17	0,16	0,14
18,0%	10,0%	13,0%	12,0%	17,0%	16,0%	14,0%

Крім того, звертає на себе увагу факт переважаючого впливу торгово-промислових палат на активізацію зовнішньоекономічних зв'язків в українсько-польському транскордонному регіоні (19,3%) у той час, як у трьох інших транскордонних регіонах між Україною та ЄС найбільш впливовими є місцеві державні адміністрації (таб. 1).

Одержаний результат (таб. 2) свідчить про те, що сьогодні на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах між Україною та ЄС найбільший вплив чинять місцеві державні адміністрації і торгово-промислові палати (18% і 17% відповідно). Не набагато поступається їм вплив бізнес-асоціацій (16%). Дещо нижчою виявляється впливовість агенцій регіонального розвитку та євро регіонів (14% і 13% відповідно). Ще нижчою — громадських організацій (12%) і найменш відчутною — органів місцевого са-

моврядування (10% від загалу). Тобто, українські реалії принципово відрізняються від загальноприйнятої європейської практики, яка відводить головну роль в активізації зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах саме органам місцевого самоврядування [2].

Це означає, що пріоритетними завданнями у контексті удосконалення інституційно-організаційного забезпечення розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, сформованих за участю України та ЄС, є посилення ролі органів місцевого самоврядування (на основі проведення адміністративно-бюджетної децентралізації), а також активізація діяльності громадських організацій, євро регіонів та агенцій регіонального розвитку в контексті розбудови громадянського суспільства.

Література

1. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Пер. с англ. / Томас Саати. — М.: Радио и связь, 1993. — 320 с.
2. Гоблик В. В. Внешнеэкономические связи в трансграничных регионах: опыт Украины и стран Евросоюза / В. В. Гоблик — М.: ЦСП и М, 2015 г. — с. 318.

References

1. Saaty T. Prynatyte reshenyy. Metod analiza yerarkhyy / Per. s anhl. / Tomas Saaty. — M.: Radyo y svyaz', 1993. — 320 s.
2. Hoblyk V. V. Vneshneekonomycheskiye svyazy v transhranychnukh rehyonakh: opyt Ukrainy y stran Evrosoyuza / V. V. Hoblyk — M.: TsSP y M, 2015h. — s. 318.

Гранкіна Анна Володимирівна

студент

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

Гранкина Анна Владимировна

студент

Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А.Н. Бекетова

Grankina A. V.

student

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

КОНФЛІКТ НА ПІДПРИЄМСТВІ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА. МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ЙОГО ВИРІШЕННЯ

КОНФЛИКТ НА ПРЕДПРИЯТИИ ГОСТИНИЧНОГО ХОЗЯЙСТВА. МЕТОДЫ И СПОСОБЫ ЕГО РЕШЕНИЯ

THE CONFLICT IN THE COMPANY OF HOTEL INDUSTRY. THE METHODS AND WAYS OF ITS SOLUTIONS.

Анотація. Досліджено теоретичні питання конфлікту на підприємстві готельного господарства. Розглянуто методи та засоби його вирішення.

Ключові слова: конфлікт, готельне господарство, методи вирішення конфліктів.

Аннотация. Исследованы теоретические вопросы конфликта на предприятии гостиничного хозяйства. Рассмотрены методы и способы его разрешения.

Ключевые слова: конфликт, гостиничное хозяйство, методы разрешения конфликтов.

Summary. The theoretical questions of the conflict in the company of the hotel industry have been explored. The methods and its solutions have been examined.

Key words: conflict, hotel industry, methods of conflict resolution.

Текст статті

Кожному з нас доводилося стикатися з конфліктними ситуаціями. Кожна людина, а особливо управлінець, повинен мати навички щодо запобігання конфліктних ситуацій, з управління самими конфліктами а так само вміти їх прогнозувати. Управлінець як людина, постійно працююча з людьми, повинна вміти запобігати виникнення конфлікту, виводити людей зі стану ворожнечі та вирішувати спори. Сучасна наука управління визнає, що конфлікт є невід'ємною частиною життєдіяльності організації.

Конфлікт має чимало різних визначень і тлумачень. Наприклад, у трактуванні американського конфліктолога Козера Л., конфлікт є боротьба за цінності і претензії на певний статус, владу і ресурси. [1] Згідно іншому американському автору Боулдингу К., конфлікт знаменує собою усвідомлені і дозрі-

лі протиріччя і зіткнення інтересів.[3]. Дарендорф Р. під конфліктом розуміє «всі структурно-вироблені відносини протилежності норм і очікувань, інститутів і груп».[4]. У вітчизняній літературі, зокрема, в «Короткому словнику» конфлікт характеризується як вища стадія розвитку суперечностей в системі відносин людей, соціальних груп, соціальних інститутів, суспільства в цілому, яке визначається посиленням протилежних тенденцій та інтересів соціальних спільнот та індивідів».

Розглянувши літературу та визначення авторів, можна зробити висновок, що існують два найбільш поширені підходи до розуміння конфлікту.

По-перше, конфлікт визначається як зіткнення сторін, думок, сил, тобто вельми широко.

По-друге, конфлікт розглядається як зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій,

думок чи поглядів опонентів чи суб'єктів взаємодії. Тут передбачається, що суб'єктом конфліктної взаємодії можуть бути або окрема людина, або люди та групи людей. Єршов А.А. дає наступне визначення: «Конфлікт — це одночасна дія рівної сили, але протилежних, несумісних тенденцій, мотивів, інтересів, типів поведінки. [5].

Вирішення конфліктів з клієнтами і робота з їх скаргами — задача важка, неприємна і вимагає особливого підходу. Але це ще один спосіб завоювати гостя. Закладу готельного господарства не вигідно відпускати його з поганим враженням про заклад, тому що гість не тільки більше не повернеться, але і стане джерелом антиреклами для своїх рідних, колег і друзів. Саме по цьому вирішення конфліктних ситуацій — дуже важливе вміння працівника у сфері обслуговування, а саме в готельному бізнесі.

Для вирішення конфліктів з гостем можна виділити чотири основні моменти:

- Уміння слухати.

При вирішенні конфліктної ситуації потрібно вислухати гостя спокійно, ні в якому разі не перебиваючи його. Від того, як персонал сприйме ситуацію, залежить усе вирішення проблеми. Тому потрібно слухати гостя уважно, не перебиваючи і не сперечаючись. Якщо що-небудь не зрозуміло, краще перепитати. Але в кожному разі, дати гостю зрозуміти, що ви на його боці. Перш ніж вирішувати проблему, її потрібно почути.

- Завжди щиро приносити вибачення.

Іноді гостю достатньо знати, що його проблему зрозуміли. Почувши від персоналу вибачення, конфлікт нерідко вирішується сам собою. Вибачатися потрібно щиро і гідно.

- Дуже часто просто вислухати гостя буває недостатньо.

Проблему, яка виникла, треба вирішувати. Спочатку треба запропонувати гостю свій варіант вирішення конфлікту. Якщо гість не погоджується, необхідно запитати у нього, ви, як співробітник готелю, як можете виправити ситуацію, щоб він залишився задоволений. Вирішити конфлікт цілком може будь який співробітник готелю (якщо це в його компетенції).

- Потрібно обов'язково подякувати гостя за те, що він привернув вашу увагу до важливої проблеми.

Якщо гості будуть говорити про свої претензії (нехай навіть і не завжди обгрунтовані), це дозволить персоналу уникати схожих конфліктних ситуацій в майбутньому. Нехай гість краще висловить претензії співробітнику готелю, ніж всій окрузі. Та й знати свої недоліки та недоліки роботи готелю, теж корисно, з'являється можливість їх виправити. Все це тільки позитивно відіб'ється на успіху вашого закладу.

А також, дуже важливо враховувати різні фактори: і психологічний тип гостя, і менталітет, національні та культурні традиції.

Крім загальноприйнятого поняття «конфлікт» існує поняття «організаційно-управлінський конфлікт». Організація в широкому сенсі являє собою соціальну систему, стійку форму об'єднання людей — індивідів, груп і інших спільнот, причетних до певної спільної діяльності, а також умови їх взаємодії один з одним. Це більш-менш складне структурне утворення, якому властиві впорядкованість, формалізація і стандартизація соціальних зв'язків і відносин, інтеграція складових його елементів та їх функцій.

Організаційно-управлінський конфлікт — це конфлікт між членами керуючої організації, керівниками та виконавцями, що утворюються в їх складі первинними групами, між різними підрозділами в даній системі управління з приводу цілей, методів і засобів управлінської та організаційної діяльності, а також її результатів і соціальних наслідків.

Отже, можна зробити висновки, що конфлікти сприяють розвитку і зміні в організації, вони відкривають недоліки в організації, виявляють протиріччя, допомагають знизити опір змінам. Конфлікти сприяють підтримці динамічної рівноваги і суспільної стабільності. Причини розкриваються, а не йдуть углиб, де ще більше посилюються і руйнує діють на організацію.

Більшість людей вважає, що конфлікт це негативне явище, що конфліктом не можна керувати і намагаються їх уникнути, коли це можливо. Але конфлікт погано піддається корекції, коли він вже придбав руйнівну силу. Але на мою думку, конфлікт збагачує життя, якщо їм вміти правильно управляти.

Конфлікт допомагає окремому робочому колективу і організації в цілому бути в руслі подій, що відбуваються, він дозволяє визначити, що потрібно для розвитку та удосконалення всіх сфер. Уміння керувати конфліктом може стати вирішальним для виживання колективу в цілому.

Конфлікт також ставить службовців перед необхідністю постійно спілкуватися один з одним, спілкуватися зі своїми клієнтами і знати один про одного трохи більше. Члени колективу починають краще розуміти своїх колег, стають більш чутливими до проблем інших людей. Люди, нарешті, оцінюють необхідність розуміння норм і бажань іншого і неможливість бути вільним від суспільства, живучи в ньому.

Жити і працювати разом — непросто, і цьому потрібно спеціально вчитися. Конфлікт, породжуючи суперечки, перевіряє і весь колектив, і кожного службовця окремо, і може істотно допомогти і в процесі розбору проблеми, і виробленні рішення.

Сам по собі конфлікт не підсилює і не послаблює організацію. І весь персонал готелю повинен робити його максимально корисним. Якщо співробітники між собою або з клієнтом уникають обговорення своїх труднощів і побоювань, або побажань та невдоволень клієнтів вони не можуть зрозуміти ні реального стану, ні шляхів розвитку, ні витягти уроків для себе і для інших. Якщо навчитися уміло управляти конфліктом, він зміцнює і колектив і організацію в цілому.

Серед головних впливів стосовно конфлікту центральне місце займає його вирішення. Далеко не всі конфлікти можна попередити. Тому дуже важливо вміти конструктивно виходити з конфлікту.

У конфліктології виділяють декілька етапів динаміки конфліктів, але традиційним став «вирішення конфлікту». А також існує можна використовувати і інші поняття, які відображають специфіку і повноту припинення конфліктних дій, наприклад, «врегулювання», «загасання», «переростання», «подолання», «припинення», «само вирішення», «залагодження» та ін.

Ознайомившись з науковою літературою, можна зробити певні висновки, що із зазначених понять найбільш дієвим засобом є завершення конфлікту, яке полягає у закінченні конфлікту з будь-якої причини. Наступним є вирішення конфлікту. Вирішення конфлікту передбачає активність обох сторін щодо перетворення умов, у яких вони взаємодіють, щодо усунення причин конфлікту. Для вирішення конфлікту необхідна зміна самих опонентів (або хоча б одного з них), їх позицій, які вони відстоювали в конфлікті. Часто вирішення конфлікту ґрунтується на зміні ставлення опонентів до його об'єкту або один до одного.

Врегулювання конфлікту відрізняється від вирішення тим, що в усуненні протиріччя між опонентами бере участь третя сторона. Її участь можливо як за згодою протиріччя сторін, так і без їх згоди. Згідно дослідженням тільки близько 62% конфліктів між керівниками і підлеглими або між співробітниками та відвідувачами готелів вирішується або регулюються. У 38% конфліктів суперечність не вирішується або навпаки, загострюється. Це відбувається тоді, коли конфлікт загасає (6%), переростає в інший (15%) або усувається адміністративним шляхом (17%).

Загасання конфлікту — це тимчасове припинення протидії при збереженні основних ознак конфлікту: протиріччя і напружених відносин. Конфлікт переходить із «явною» форми в приховану. Загасання конфлікту зазвичай відбувається в результаті, виникнення нових проблем, більш значущих, ніж боротьба в конфлікті.

Переростання в інший конфлікт відбувається, коли у відносинах сторін виникає нове, більш значуще протиріччя і відбувається зміна об'єкта конфлікту.

Отже, конфлікт на підприємстві готельного господарства — це завжди взаємодія людей. Всі люди, що приймають участь у конфлікті, різняться своїми цілями, роллю і значенням. Серед учасників конфлікту розрізняють: протиріччя сторони, підбурювачів, посібників, організаторів, посередників і суддів. Особливе, незамінне значення в конфлікті належить протиріччю сторонам.

Поведінка учасників конфлікту залежить не тільки від його соціальної ролі, а й від низки суб'єктивних факторів: аналітичної діяльності, досвіду, емоцій і почуттів, мотивації і т.п. Ці фактори визначають сприйняття конфлікту і ступінь спотворення сприйняття. Конфлікт не може тривати вічно, рано чи пізно він завершується, але єдиної системи завершення не існує.

Попередження конфліктів в готельному бізнесі можна віднести до видів діяльності, які оцінюються виключно позитивно. Однак, ефективність попередження конфліктів невелика, оскільки існує ряд об'єктивних причин, що заважають цьому.

Попередження конфліктів являє собою вплив на елементи конфлікту до початку протистояння. Найбільш ефективними формами попередження конфліктів в готелі є: усунення причин, створення ситуації підтримки співробітництва, інституціалізація відносин і прийняття нормативних механізмів, а також використання гумору в конфліктній ситуації.

Кожна форма попередження конфліктів передбачає вибір ефективних методів, застосування які дозволяють значно стабілізувати і поліпшити ситуацію в готельному бізнесі, як між співробітниками так і між гостями закладу.

Література

1. Козер Л. А. Функции социального конфликта / Пер. с англ. О. Назаровой; Под общ. ред. Л. Г. Ионина. — Москва: Дом интеллектуальной книги: Идея-пресс, 2000. — 295 с.
2. Боулдинг К. Э. «Конфликт и защита» (Conflict and Defence: A General Theory, 1962).
3. Дарендорф Р. Г. Элементы теории социального конфликта // Социологические исследования. — 1994. — № 5. — С. 142–147.
4. Бабосов Е. М. Основы конфликтологии. Мн.: Право и экономика, 1997. — 392 с.
5. Балашова Е. А. Гостиничный бизнес. Как достичь безупречного сервиса. — М.: ООО «Вершина», 2005. — 176 с.

6. Вересов Н. Н. Формула противостояния, или как устранить конфликт в коллективе. М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 1998. — 112 с.
7. Линчевский Э. Э. Контакты и конфликты. Общее в работе руководителя. М.: ОАО «НПО «ЭКОНОМИКА», 2000. — 286 с.
8. Шаленко В. Н. Конфликты в трудовых коллективах. М.: Изд-во МГУ, 1992. 80 с. 9. Шевчук Д. А., Шевчук В. А. Конфликты: избегать или форсировать? Учеб. пособие. — М.: Издательство РИОР, 2006. — 674 с.
9. Шупейко И. Г. Поведение человека в организации. — М.: БГУИР, 2000. — 60 с
10. Основы управления предприятиями и организациями индустрии гостеприимства / Под ред. А. Браймера. М., 2004.
11. Чумиков А. Н. Управление конфликтами. — М., 2005.
12. Гагаринская Г. Конфликты и их предотвращение. // Кадры, 2006.
13. Браймер Р. А. Основы управления в индустрии гостеприимства. — М., Аспект Пресс, 2005.

References

1. Kozler L. A. Funkcy'y' socy'al'nogo konfly'kta / Per. s angl. O. Nazarovoj; Pod obshh. red. L. G. Y'ony'na. — Moskva: Dom y'ntellektual'noj kny'gy': Y'deya-press, 2000. — 295 s.
2. Bouldy'ng K. Э. «Konfly'kt y' zashhy'ta» (Conflict and Defence: A General Theory, 1962).
3. Darendorf R. G. Элементы теоры'y' socy'al'nogo konfly'kta // Socy'ology'chesky'e y'ssledovany'ya. — 1994. — # 5. — S. 142–147.
4. Babosov E. M. Основы konfly'ktology'y'. Мн.: Pravo y' эконоmy'ka, 1997. — 392 s.
5. Balashova E. A. Gosty'ny'chnyj by'znes. Kak dosty'ch' bezuprechnogo servy'sa. — М.: ООО «Vershyn'a», 2005. — 176 s.
6. Veresov N. N. Formula proty'vostoyany'ya, y'ly' kak ustrany't' konfly'kt v kollekty've. М.: Moskovsky'j psy'xologo-socy'al'ny'j y'nsty'tut: Fly'nta, 1998. — 112 s.
7. Ly'nchevsky'j Э. Э. Контакты y' konfly'кты. Obshhee v rabote rukovody'telya. М.: ОАО «НПО «ЭКОНОМУ'КА», 2000. — 286 s.
8. Shalenko V. N. Konfly'кты v trudovy'x kollekty'vax. М.: Y'zd-vo MGU, 1992. — 80 s.
9. Shevchuk D. A., Shevchuk V. A. Konfly'кты: y'zbevat' y'ly' forsy'rovat'? Ucheb. posoby'e. — М.: Y'zdatel'stvo RY'OR, 2006. — 674 s.
10. Shupejko Y'. G. Povedeny'e cheloveka v organy'zacy'y'. М.: BGUY'R, 2000. — 60 s
10. Основы управленy'ya predp'ry'yaty'yamy' y' organy'zacy'yamy' y'ndustry'y' go-step'y'y'mstva / Pod red. A. Brajmera. — М., 2004.
11. Chumy'kov A. N. Upravleny'e konfly'ktamy'. — М., 2005.
12. Gagary'nskaya G. Konfly'кты y' y'x predotvrashheny'e. // Кадры, 2006.
13. Brajmer R. A. Основы управленy'ya v y'ndustry'y' gostep'y'y'mstva. — М., Аспект Press, 2005.

Бонцевич Микола Васильович

*доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії та світової економіки
Гомельського державного університету імені Ф. Скорини*

Лобан Ростислав Сергійович

*аспірант
Гомельського державного університету імені Ф. Скорини*

Бонцевич Николай Васильевич

*доктор экономических наук, профессор кафедры экономической теории и мировой экономики
Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины*

Лобан Ростислав Сергеевич

*аспирант
Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины*

Bontsevich N. V.

*doctor of economics, professor of economics and the global economy
Gomel State University named Skorina*

Loban R. S.

*postgraduate student
Gomel State University named Skorina*

**СТРАТЕГІЯ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ
БЕЗПЕКИ В ЄВРАЗІЙСЬКОМ ЕКОНОМІЧНОМ СОЮЗЕ**

**СТРАТЕГИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ЕВРАЗИЙСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ СОЮЗЕ**

**STRATEGY REPUBLIC OF BELARUS IN THE ENSURING ENERGY SECURITY
IN THE EURASIAN ECONOMIC UNION**

Анотація. Актуальність цієї статті зумовлена в першу чергу необхідністю осмислення всього комплексу проблем енергетичної взаємодії Республіки Білорусь з державами-учасниками Євразійського економічного союзу (галі – ЄАЕС). Дана проблематика, на жаль, не отримала необхідного освітлення, як у науковій літературі, так і в періодичній пресі. Зокрема, у сфері маргінального наукового уваги залишається проблема еволюції доктринальних підходів російської держави до забезпечення енергетичної безпеки країн-учасників ЄАЕС на міжнародній арені.

Ключові слова: Євразійський економічний союз, національна безпека, ресурси, стратегія енергетичної безпеки, енергія.

Аннотация. Актуальность настоящей статьи обусловлена в первую очередь необходимостью осмысления всего комплекса проблем энергетического взаимодействия Республики Беларусь с государствами-участниками Евразийского экономического союза (далее – ЕАЭС). Данная проблематика, к сожалению, не получила необходимого освещения, как в научной литературе, так и в периодической печати. В частности, в сфере маргинального научного внимания остается проблема эволюции доктринальных подходов российского государства к обеспечению энергетической безопасности стран-участников ЕАЭС на международной арене.

Ключевые слова: Евразийский экономический союз, национальная безопасность, ресурсы, стратегия энергетической безопасности, энергия.

Summary: The relevance of this article is attributable primarily to the need for understanding the whole complex of problems of energy cooperation between Belarus and the participating States of the Eurasian Economic Union (hereinafter – the

EAEC). This problem is, unfortunately, did not get the required coverage, both in literature and in the press. In particular, in the area of marginal scientific attention is the problem of the evolution of doctrinal approaches of the Russian state to the energy security of the participating countries the EAEC in the international arena.

Key words: Eurasian Economic Union, national security, resources, energy security strategy, energy.

На протяжении 1990-х гг. отношения интеграции со странами Содружества Независимых Государств (далее – СНГ) находятся в списке первоочередных приоритетов национальной безопасности и внешней политики Республики Беларусь.

Наследие Советского Союза, равно как и особенности нового мирового порядка, поставили судьбу интеграционных процессов в рамках СНГ в существенную зависимость от энергетических ресурсов Республики Беларусь. Распад СССР же превратил Россию в своеобразный энергетический центр постсоветского пространства. Она оказалась в связке с транзитными и энергозависимыми государствами Европейского пояса СНГ. Для ряда ресурсных государств Центральной Азии и Закавказья Содружества Россия выступила транзитным звеном, обойти которое в краткосрочной перспективе было фактически невозможно. Со временем российскому руководству, тем не менее, пришлось констатировать, что эти связки, как впрочем, и многие другие, стали планомерно предпринимать активные действия как самих государств СНГ, так и третьих держав и компаний. При этом государства Содружества воспринимали появившееся внимание извне, в большинстве случаев, с энтузиазмом, рассчитывая за счет альтернативных энергетических проектов существенно сократить свою зависимость от России. По этой же причине в нереализованном состоянии оказались многие двусторонние и многосторонние энергетические инициативы, выдвинутые Россией в рамках СНГ [2, с. 44].

1 января 2015 года Республика Беларусь вступила в Евразийский экономический союз в котором было подписано ряд соглашений по вопросам энергетики. В частности:

Соглашение об обеспечении доступа к услугам естественных монополий в сфере электроэнергетики, включая основы ценообразования и тарифной политики – Предусматривает принцип обеспечения доступа к энергосистемам сопредельных стран-участников ЕАЭС. Доступ предоставляется в пределах технических возможностей при условии обеспечения приоритета передачи энергии для удовлетворения внутренних потребностей стран. Соглашение также формулирует другие принципы межгосударственной передачи электрической энергии между странами-участниками ЕАЭС, включая основы ценообразования и тарифной политики.

Соглашение о правилах доступа к услугам субъектов естественных монополий в сфере транспортировки газа по газотранспортным системам, включая основы ценообразования и тарифной политики – Предусматривает принцип взаимного обеспечения доступа к газотранспортным системам стран-участников ЕАЭС после выполнения комплекса мер, в том числе после перехода на равнодоходные цены на газ. Доступ к газотранспортным системам предоставляется в пределах технических возможностей, с учетом согласованного сторонами индикативного баланса и на основании заключенных хозяйствующими субъектами гражданских договоров. Условия доступа, включая тарифы на транспортировку газа, для хозяйствующих субъектов сторон будут равными по сравнению с хозяйствующими субъектами, не являющимися собственниками газотранспортной системы.

Соглашение о порядке организации, управления, функционирования и развития общих рынков нефти и нефтепродуктов Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации – Предусматривает неприменение государствами-членами ЕАЭС во взаимной торговле количественных ограничений и вывозных таможенных пошлин в отношении нефти и нефтепродуктов. При этом порядок уплаты таможенных пошлин на нефть и нефтепродукты при вывозе с единой таможенной территории Таможенного союза определяется отдельными двусторонними соглашениями стран-участников. Соглашение также определяет условия доступа к услугам по транспортировке нефти, предусматривает унификацию норм и стандартов на нефть, информационный обмен сведениями о добыче, импорте, экспорте и внутреннем потреблении нефти [3].

Приходится также констатировать, что интеграция в рамках СНГ носила чисто декларативный характер по проблемам энергетической безопасности стран-участников, что зачастую не учитывался опыт, накопленный и апробированный в этой сфере международным сообществом. И только 4 июня 2014 года был изучен опыт международных коллег по вопросам энергетической безопасности стран-участников Европейского союза с целью изучения опыта организации биржевой торговли электроэнергией. В рамках встречи с Гансом Ранденом, руководителем Департамента развития бизнеса Nord Pool Spot AS, презентовал этапы и принципы интеграции электроэнергетических

рынков скандинавских стран — Норвегии, Дании, Швеции, Финляндии, Эстонии, Латвии и Литвы.

Участники встречи договорились о дальнейших совместных консультациях, в том числе проведении обучающих семинаров по вопросам управления и функционирования скандинавского рынка электроэнергии и формирования пан-Европейского электроэнергетического рынка.

В этих условиях правительством Республики Беларусь должна проводиться эффективная энергетическая политика, направленная на модернизацию и трансформацию топливно-энергетического комплекса, снижение энергоемкости всех видов продукции, разработку и внедрение в народном хозяйстве ресурсо- и энергосберегающих технологий. Цель этой политики была определена Президентом Республики

Беларусь на республиканском совещании по вопросам стратегии развития промышленного комплекса: снижение к 2015 г. энергозависимости республики от внешних поставщиков как минимум наполовину. Но в процессе осуществления данной стратегии возникают некоторые проблемы и для преодоления их необходимо осуществлять активные мероприятия с участием новых инновационных технологий по эффективному энергосбережению и переходу на альтернативные источники энергии.

Таким образом, для определения адекватности российской энергетической политики в Евразийском экономическом союзе кажется крайне актуальной задача разработки универсальной стратегии энергетической безопасности Республики Беларусь.

Литература

1. Государственное регулирование экономики в условиях Белорусской модели развития. — Брест: БрГТУ, 2014. — 59 с.
2. Основы энергосбережения: Учебное пособие. — Минск: БГЭУ, 2014. — 44 с.
3. Топливная промышленность [Электронный ресурс]. — Минск, 2015. — Режим доступа: <http://www.ecomyzone.com/?p=302> — Дата доступа: 11.10.2015.

Literature

1. State regulation of the economy in terms of the Belarusian development model. — Brest Brest State Technical University, 2014–59.
2. Basics of energy saving: Textbook. — Minsk: Belarusian State Economic University, 2014–44.
3. Fuel industry [electronic resource]. — Minsk, 2015. — Access: <http://www.ecomyzone.com/?p=302> — Access Date: 10.11.2015.

Лойко Валерія Вікторівна

*доктор економічних наук, завідувач кафедри економіки підприємства,
Київський національний університет технологій та дизайну*

Несенюк Євген Сергійович

*магістр
Київський національний університет технологій та дизайну*

Лойко Валерия Викторовна

*доктор экономических наук, заведующая кафедрой экономики предприятия,
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Несенюк Евгений Сергеевич

*магистр
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Loiko Valeriia

*Doctor of Economics, head of business economics,
Kiev national university of technologies and design*

Nesenuk Evgen

*Master's student
Kyiv national university of technology and design*

**ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГУ ПРИБУТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ
УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**ПУТИ УВЕЛИЧЕНИЯ ОБЪЁМА ПРИБЫЛИ И ДЕЙСТВЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ
ПРИБЫЛЬЮ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ В СОВРЕМЕННЫХ
УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ**

**WAYS OF PROFITS VOLUME INCREASE AND EFFECTIVE MANAGEMENT
INDUSTRY PROFITS IN THE CURRENT ECONOMIC CONDITIONS**

Анотація. У статті розглянуто основні шляхи збільшення обсягу прибутку та підвищення рентабельності продукції промислового підприємства в сучасних умовах господарювання, запропоновано структурно-логічну схему управління прибутком промислового підприємства з позиції підвищення рівня прибутковості.

Ключові слова: промислове підприємство, прибуток, рентабельність, продукція, витрати, доходи, чинники, управління.

Актуальність теми. При створенні підприємства, його власників хвилює, перш за все прибутковість, тобто щоб прибуток організації покривав витрати. Чим більший прибуток тим ефективніше відбувається розвиток і з'являються можливості для розширення виробничої діяльності підприємства,

оскільки основним показником для визначення ефективності діяльності підприємства є рентабельність то його аналіз є особливо актуальним.

Постановка проблеми. Метою статті є дослідити та описати чинники, резерви і шляхи підвищення рівня прибутковості та рентабельності промислового

підприємства та запропонувати схему управління прибутком.

Результати дослідження. Прибуток є формою доходу підприємця, який вклав свій капітал з метою досягнення певного комерційного успіху, проте він характеризує лише ту частину доходу, яка «очищена» від затрат, понесених на здійснення цієї діяльності. Узагальнюючим фінансовим показником діяльності підприємства є його валовий прибуток — загальна сума прибутку підприємства від усіх видів діяльності за звітний період, включаючи прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), в тому числі продукції допоміжних і обслуговуючих виробництв, основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей тощо. Результатом ефективності діяльності підприємства є чистий прибуток.

В сучасних ринкових умовах для того, щоб покупці віддавали перевагу продукції виготовленій даним підприємством, щоб товари користувалися великим попитом, необхідно ретельно стежити за фінансовим положенням, організувати виробничу діяльність з дотриманням всіх вимог трудового законодавства та техніки безпеки, проводити моніторинг техніко-економічних показників діяльності підприємства. Доцільно проводити моніторинг фінансового стану підприємства, тобто усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до зниження рентабельності підприємства, що є проблемою сучасних підприємств.

Рентабельність безпосередньо пов'язана з величиною прибутку. Проте її не можна ототожнювати з абсолютною сумою одержаного прибутку. Рентабельність — це ступінь прибутковості, вигідності, дохідності. Вона вимірюється за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності (виробничою, комерційною, інвестиційною і т.д.), вигідність виробництва окремих видів продукції (робіт, послуг).

З метою аналізу та забезпечення ефективного управління формуванням прибутку розрізняють декілька видів прибутку підприємства: маржинальний, валовий, операційний, від звичайної діяльності, та чистий. Відповідно до чинних в Україні положень (стандартів) бухгалтерського обліку, загальний прибуток підприємства складається з прибутку, отриманого підприємством від звичайної діяльності та від надзвичайних подій. Прибуток від звичайної діяльності становить близько 95% загальної суми отриманого підприємством прибутку.

Процес накопичення прибутку відбувається під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього характеру.

Внутрішні фактори впливу на прибуток підприємства — це фактори, які залежать від діяльності підприємства: обсяг діяльності підприємства, стан та ефективність використання ресурсів підприємства, рівень доходів, рівень витрат, ефективність цінової та асортиментної політики. За проведеним аналізом ефективності господарської діяльності промислового підприємства за останні 5 років виділено наступні основні чинники, які ведуть до зміни величини обсягу прибутку:

1) зростання обсягів виробництва та реалізації продукції підприємства — при високій питомій вазі постійних витрат у собівартості продукції зростання об'ємів реалізації приведе до більшого зростання прибутку за рахунок зниження частки постійних витрат, що припадають на одиницю продукції. За проведеними розрахунками граничною величиною зростання обсягів реалізації продукції для досліджуваного підприємства є 21,56%.

2) зростання цін — в період високих темпів інфляції зростання прибутку можна забезпечити за рахунок цінового чинника;

3) зниження собівартості — зниження витрат без негативного впливу на якість продукції, досягається за рахунок більшої керованості й контролю в області витрат;

4) оновлення асортименту й номенклатури продукції, що випускається — випуск тих видів продукції, які користуються більшим попитом у населення, особливо в період кризи, коли платоспроможний попит населення знижується.

Тобто можна виділити такі основні резерви збільшення суми прибутку промислового підприємства, як збільшення об'єму реалізації продукції, зменшення собівартості продукції, підвищення цін, що включає в свою чергу збереження якості продукції, пошук інших ринків та реалізацію в більш оптимальні строки.

Показники рентабельності більш повно, чим прибуток, характеризують остаточні результати господарювання, тому що їх величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або спожитими ресурсами. Їх використовують і як інструмент в інвестиційній політиці і ціноутворенні. Різноманітність варіантів рішень, що приймаються при визначенні прибутку, поточних витрат, авансованій вартості для розрахунку рентабельності обумовлюють наявність значної кількості її показників [1].

Основні показники рентабельності можна об'єднати в наступні групи:

1) показники рентабельності капіталу (активів);

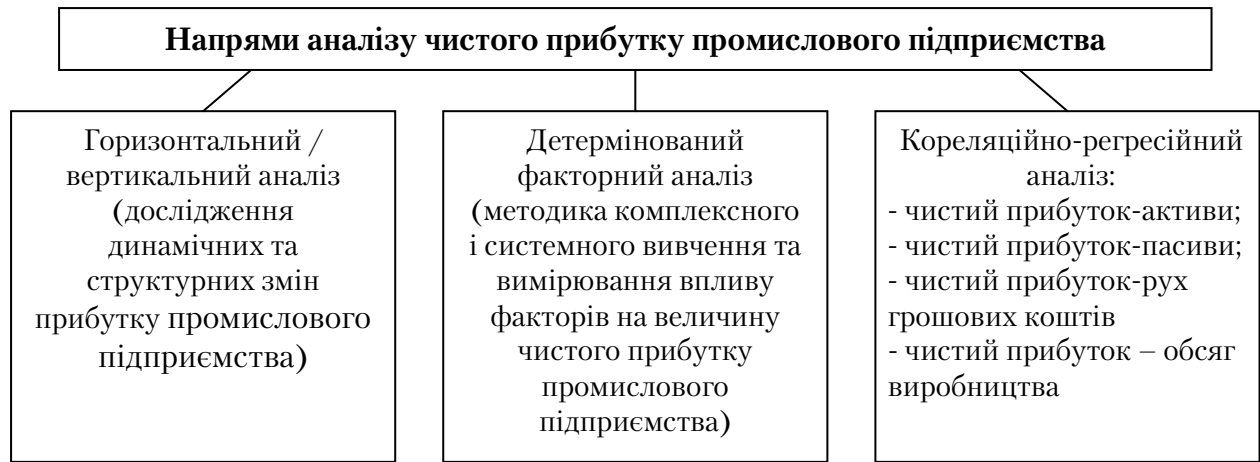

Рис. 1. Напрями аналізу чистого прибутку промислового підприємства (складено авторами)

- 2) показники рентабельності продукції;
- 3) показники, розраховані на основі потоків наявних грошових коштів.

Основна мета аналізу прибутку і рентабельності – виявлення і оцінка резервів зростання фінансових результатів та впровадження їх у виробництво. Враховуючи специфіку промислового підприємства, можна виділити основні напрями аналізу чистого прибутку (рис. 1.). В сучасних умовах господарювання проблема управління прибутком підприємства набуває все більшого значення, оскільки саме в прибутку концен-

трується ефект усієї господарської діяльності промислового підприємства. Чистий прибуток є основним власним фінансовим джерелом інтенсивного та інноваційного розвитку підприємства, реконструкції виробництва, модернізації його матеріально-технічної бази, підвищення соціальних стандартів.

Процесу планування прибутку керівництво багатьох промислових підприємств не надає достатньої уваги. Процес планування прибутку – це розробка системи заходів щодо забезпечення її формування прибутку в необхідному обсязі й ефективне його

Рис. 2. Рекомендована структурно-логічна схема управління прибутком з позиції підвищення рівня прибутковості підприємства (складено авторами)

використання згідно завдань розвитку підприємства в майбутньому періоді.

Ефективність управління процесами утворення прибутку значною мірою залежить від якості аналізу, реальності виявлених резервів збільшення прибутку, економічного обґрунтування планів формування і використання прибутку на майбутній період [2,3]. Метою економічного управління прибутком є розробка ефективної стратегії та політики формування прибутку підприємства, обґрунтування раціональних напрямів його використання і виявлення оптимального рівня рентабельності фінансових вкладень у довгостроковому періоді. При цьому слід зауважити, що все більше місце в стратегічному управлінні займає внутрішнє планування. З метою покращення дієвості управління прибутком підприємства запропонована структурно-логічна схема управління прибутком (рис. 2).

За проведеними дослідженнями для підвищення рівня прибутковості на підприємстві доцільно проводити заходи в наступній послідовності: організаційні (удосконалення виробничої структури, удосконалення організаційної структури управління, диверсифікація виробництва, реструктуризація виробництва тощо) — технічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення виробів, що виробляється) — економічні важелі та

стимули (удосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення обігу оборотних коштів тощо). Якщо почати проводити зміни не в такому порядку, то позитивні зрушення у ефективності діяльності будуть малопомітними, або відсутніми взагалі.

Висновки. З метою підвищення обсягу прибутку доцільно скоротити всі витратні статті, а саме: зменшити транспортні витрати; налагодити систему збуту; підвищити продуктивність праці; підприємству необхідно скоротити витрати на виробництво та реалізацію продукції.

Показники рентабельності є важливими характеристиками формування прибутку підприємств. Тому вони обов'язкові при проведенні порівняльного аналізу і оцінці фінансового стану підприємства.

Прибуток має забезпечити підприємство власними коштами для розширення виробничих фондів, стимулювати підвищення ефективності виробництва та формування централізованого грошового фонду. Від досконалості форм і методів розподілу прибутку залежить зацікавленість підприємств та окремих працівників у постійному зростанні й удосконаленні виробництва та підвищенні його ефективності. Саме прибуток є основним джерелом матеріального заохочення працівників підприємств, власників акцій, підприємців і менеджерів.

Література

1. Лойко В. В. Економіка підприємства: навч. посібн. / В. В. Лойко, Т. П. Макаровська //— К.: КНУТД, 2015—267 с.
2. Економічний аналіз господарської діяльності. / В. І. Іващенко, М. А. Болюх — К.: ЗАТ «Нічлава», 2012. — 215 с.
3. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченко. — К.: КНЕУ, 2014. — 540 с.

Приймич Галина Юрїївна
Студентка магістратури
Харківський національний університет міського господарства імені
О. М. Бекетова

Приймич Галина Юрьевна
студентка магистратуры
Харьковский национальный университет городского хозяйства имени
О. М. Бекетова

Galina Pryimych
student Magistracy
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕАКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

ИССЛЕДОВАНИЕ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

RESEARCHES OF THE POTENTIAL OF UKRAINE

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сфери туристично-рекреаційних послуг, виявлені фактори, які уповільнюють розвиток туристично-рекреаційної індустрії. Викладені деякі аспекти у створенні сприятливих умов для розвитку рекреаційної діяльності. Висвітлені форми регулювання рекреаційної діяльності. Сформовано висновки про можливість застосування зарубіжного досвіду, адаптуючи їх з урахуванням історичних, соціально-економічних, культурних та природно-географічних умов України.

Ключові слова: рекреація, туризм, інвестиційна привабливість, потенціал, туристичний сектор.

Аннотация. Статья посвящена исследованию сферы туристско-рекреационных услуг, выявлены факторы, которые замедляют развитие туристско-рекреационной индустрии. Изложены некоторые аспекты в создании благоприятных условий для развития рекреационной деятельности. Освещены формы регулирования рекреационной деятельности. Сформулированы выводы о возможности применения зарубежного опыта, адаптируя их с учетом исторических, социально-экономических, культурных и природно-географических условий Украины.

Ключевые слова: рекреация, туризм, инвестиционная привлекательность, потенциал, туристический сектор.

Summary. Article is devoted to research of the sphere tourist and recreational services identified factors that slow down the development of tourism and recreation industry. The above are some aspects in the creation of favorable conditions for recreational activities. Highlights forms of regulation recreational activities. Formed conclusions about the applicability of international experience, adapting them according to historical, socio-economic, cultural, and natural and geographical conditions of Ukraine.

Key words: recreation, tourism, investment attractiveness, potential, tourism sector.

Постановка проблеми. Туризм у багатьох країнах світу є пріоритетним напрямом розвитку національної економіки. Постійно зростаючі прибутки від міжнародної туристичної діяльності вже сьогодні становлять одну з найбільш значних частин «невидимого експорту».

Розвиток рекреаційно-туристичної сфери для багатьох країн є на сьогодні однією з головних задач.

Україна, яка має для поступального розвитку своєї рекреаційної сфери сприятливі природно-кліматичні умови, значний історико-культурний потенціал, необхідні людські та матеріальні ресурси, значно відстає від більшості європейських країн за рівнем розвитку рекреаційно-туристичних послуг. Такий стан не є нормальним і потребує активізації процесів щодо

створення в нашій державі потужної рекреаційної індустрії, яка спроможна задовольняти різноманітні рекреаційні потреби як мешканців України так і іноземних туристів.

Сучасна вітчизняна індустрія туризму знаходиться в процесі становлення, з великими труднощами долаючи перешкоди, які виникають на її шляху. Щорічно мільйони людей подорожують по Україні з цілю оздоровлення а також ознайомлення з історичними та культурним пам'ятками. Саме тому пріоритетним завданням перед державою стоїть підтримка рекреаційної сфери, її розширення і розвиток.

Актуальність даного дослідження в галузі туристичного бізнесу обумовлюється необхідністю в нинішніх умовах переходу до ринкових відносин пошуку кращих управлінських і економічних рішень, удосконалення управління в сфері гостинності. Розвиток ринкових відносин викликає появу нових завдань, що викликає необхідність удосконалення управління туристично-рекреаційної сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток туризму в Україні сприяв поширенню досліджень природно-територіальних комплексів, які призначені для рекреаційних цілей. Займалися цими дослідженнями О. Бейдик, Р. Панас, Л. Холод та інші вчені. Вивченням природно-рекреаційного потенціалу України займалися такі вчені як Я. Олійник, А. Голіков, П. Шищенко та інші. Вивчення проблем туристично-рекреаційного потенціалу перебуває у сфері наукових досліджень.

Невирішені складові загальної проблеми. Україна маючи сприятливі природно-кліматичні умови, людські ресурси, історико-культурний потенціал не розвиває належним чином рекреаційно-туристичні послуги. Така ситуація потребує прискорити процеси, які націлені на створення в нашій державі потужної рекреаційної індустрії.

Формування цілей статті. Метою даної роботи є дослідження структури рекреаційної індустрії і виявлення проблем які негативно впливають на рекреаційний комплекс України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний туризм грає одну з головних ролей у світовій економіці. Складні політичні, економічні та соціальні процеси, що відбулися у світі в ХХ ст. змінили суспільство. Воно стало більш розвиненим в промисловому і культурному відношенні, мобільнішим, демократичним, зріс рівень соціального добробуту — все це благотворно позначилося і на туризмі. Туризм став масовим, демократичним, розрахованим на різні інтереси, смаки, доходи, на самих різних споживачів.

В умовах переходу до ринкової економіки значних трансформацій зазнає рекреаційний сектор націо-

нальної економіки. При цьому забезпечується не тільки раціоналізація господарської структури окремих регіонів країни (що мають реальні передумови для масштабного й інтенсивного розвитку рекреації та туризму), а що більш принципово і значущою — за своєю прибутковістю цей сектор економіки стає повністю конкурентоспроможною галуззю, свого роду каталізатором економічного розвитку [9].

Сьогодні рекреація є однією з високоприбуткових галузей світової економіки, що динамічно розвивається, та одним із найважливіших чинників соціально-культурного розвитку територій.

У багатьох країнах державна туристична політика проводиться у рамках регіональних програм економічного розвитку і спрямована на розвиток депресивних регіонів. Вона сприяє економічному розвитку тих територій, де немає жодних перспектив розвитку індустрії, цим забезпечує зростання доходів населення і збереження історичного та культурного середовища. На міжнародному ринку наша країна недостатньо відома як країна з розвинутою рекреаційною індустрією. Маркетинг туристичного потенціалу України на міжнародному ринку є недостатній.

Україна завдяки географічному положенню має значні рекреаційні ресурси, до яких відносяться географічні об'єкти, які використовуються або можуть бути використані для відпочинку, туризму, лікування і оздоровлення населення.

У законодавстві (ч.1 ст. 63 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища») вживається термін «рекреаційні зони», що за своїм змістом майже співпадає із терміном «землі рекреаційного призначення»: «Рекреаційними зонами є ділянки суші і водного простору, призначені для організованого масового відпочинку населення і туризму.» У правовій доктрині також вживається поняття «природні рекреаційні території», серед яких виділяються зони відпочинку, курортні зони та лікувально-оздоровчі зони [2].

Згідно зі ст. 13 Конституції України «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключно (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу» [1].

На сьогоднішній день чинне законодавство детально не визначає форми власності на природні ресурси та порядок їх набуття.

Рекреаційно-туристські ресурси — об'єкти і явища природного, природно-антропогенного та соціального походження, використовувані для туризму, лікування, оздоровлення та впливають на територіальну в організацію рекреаційної діяльності, формування

рекреаційних центрів, їх спеціалізацію та економічну ефективність. Це сукупність природних, природно-технічних і соціально-економічних комплексів, з питань відновленню та розвитку фізичних і духовних сил людини і його працездатності. У структурі рекреаційних ресурсів виділяють дві основні складові — природну і соціально-економічну (природні та історико-культурні ресурси рекреаційної діяльності). До характеристики рекреаційних ресурсів належать дані про якість природних умов, площа (або обсяг), на які ці якості поширюються, тривалість періоду, протягом якого певні якості проявляють свої дії [4].

В цілях розвитку туристичної діяльності, залучення туристів в регіони необхідно максимально використовувати наявні там природно-рекреаційні ресурси. Для цього слід виділити найбільш привабливі для туристів природні об'єкти, природно-рекреаційні райони і розвивати відповідну інфраструктуру.

Оскільки (за характеристикою рекреаційних ресурсів клімату) Україна знаходиться в смузі кліматичного комфорту, в її межах виділяють регіони, є найбільш підходящим для розвитку різних видів рекреаційної діяльності: [5]

- Українські Карпати - у літній сезон тут відпочивають, лікуються і відпочивають, а взимку проводять зимові види відпочинку, туризму і гірськолижного спорту;
- Узбережжя Чорного та Азовського морів придатні для літніх видів кліматолікування та відпочинку;
- Рівнинна територія — для лікування та оздоровлення на базі місцевих курортів (кліматичних, бальнеологічних і грязьових), а також розвитку «зеленого туризму» у сільській місцевості;
- Великі міста, центри адміністративних областей, історичні міста, де здійснюють екскурсійні рекреації та активно відпочивають.

Розвиток рекреаційної індустрії сприятиме збільшенню зайнятості населення, що є особливо важливим для регіонів України, забезпечить сталі надходження коштів до місцевих бюджетів, збільшить приплив іноземних туристів та відпочивальників до України, що у свою чергу дасть змогу посилити інтеграційні процеси в державі.

Розвиток туристичної галузі є важливою складовою піднесення економіки більшості країн світу. Туристичний комплекс (такі його складові, як засоби розміщення, транспорт, об'єкти харчування, розважального, пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного та іншого призначення) здатний зробити значний внесок у збільшення виробництва валового внутрішнього продукту (ВВП) при відносно невеликих капітальних затратах та нетривалих термінах окупності. Крім того, прискорений розвиток туристич-

тичної сфери може сприяти динамічному розширенню внутрішнього ринку як основи стабільного економічного розвитку у регіоні.

Створення рекреаційно-туристичного господарства сприятиме:

- інтеграції підприємств різних галузей, що здійснюють свою діяльність у сфері рекреації та туристичного бізнесу;
- розвитку відповідного сектора економіки як ефективною складовою господарського комплексу курортного міста;
- удосконаленню системи управління цим сектором.

Однак несприятливе зовнішнє середовище, кризові явища, негативні внутрішні чинники, істотно показали на практиці, що туристичне господарство в Україні не підготовлено належним чином для виконання складної соціально-економічної місії. Всі ці чинники позначились на розвитку підприємств:

- збузилися масштаби діяльності;
- істотно знизилася віддача соціального та економічного потенціалу;
- погіршився економічний стан значної кількості суб'єктів господарювання;
- зростання вартості перебування в оздоровчих закладах та закладах відпочинку на тлі зниження матеріального добробуту переважної частини населення;
- невідповідність між вартістю і якістю оздоровлення — переважна більшість платоспроможного населення України віддає перевагу відпочинку і оздоровленню за кордоном, де якість послуг відповідає світовим стандартам, а вартість не на багато вища за комплекс аналогічних послуг в Україні;
- незадовільний стан матеріально-технічної бази оздоровчих закладів, що супроводжується виведенням її об'єктів з експлуатації;
- збільшення частки санаторно-курортних і оздоровчих закладів, що перебувають у приватній власності, і як наслідок зменшення кількості безкоштовних або пільгових путівок, що розподіляються через медичні заклади і фонди соціального страхування;
- сезонність споживання основних рекреаційних ресурсів, які користуються підвищеним попитом — наприклад, неможливість використання водних ресурсів морів України цілорічно, спонукає потенційних рекреантів їхати до інших країн;
- неефективна політика впровадження інновацій в санаторно-курортний комплекс, що стає на заваді розширенню пропозиції додаткових послуг, які надаються санаторно-курортними і оздоровчими закладами.

Вищенаведені факти зумовлюють необхідність формування сучасної ефективною курортно-рекреаційної

економіки як важливої підсистеми національної економіки на базі оптимізації організаційно-економічного механізму функціонування санаторно-курортних комплексів і гармонізації інтересів всіх його учасників.

Регулювання рекреаційної діяльності може здійснюватися в різних формах, а саме: створення сприятливих економічних умов для розвитку, пряма участь держави та інші форми регулювання.

Створення сприятливих умов для розвитку рекреаційної діяльності досягається завдяки:

- фінансовій політиці, яка передбачає пільгове оподаткування;
- митному і валютному регулюванню;
- підготовці кадрів;
- організації наукових досліджень в галузі рекреації;
- формуванню позитивного іміджу України на міжнародному ринку рекреаційних послуг;
- загальнодержавне покращення забезпеченості країни дорогами належної якості;
- розширення готельної мережі, як малих готелів, так і зіркових у рекреаційних регіонах;
- зниження вартості візи для іноземних туристів;
- розвиток супутних галузей (харчова, текстильна, сфера послуг та розваг);
- створенню умов для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій в сферу рекреації;
- запровадженню орендних відносин з приводу використання природно-рекреаційних ресурсів.

Поряд із прямими методами регулювання, держава повинна використовувати методи непрямого впливу:

- заходи щодо захисту економічної конкуренції, недопущення монополізму;
- стимулювання розвитку інфраструктури рекреаційної галузі з метою забезпечення різноаспектного задоволення рекреаційних потреб;
- інформаційне забезпечення сфери рекреації шляхом створення представництв закордоном, розповсюдження друкованих видань, використання електронних ресурсів;
- розвиток співробітництва із зарубіжними країнами та міжнародними організаціями, участь у міжнародних програмах розвитку туризму і рекреації, розробка та укладання міжнародних двосторонніх і багатосторонніх договорів та визначення механізму їхньої реалізації;
- охорона навколишнього середовища;
- належна охорона заповідних територій;
- ціноутворення на рекреаційні послуги і продукти.

Вдосконалення законодавчої бази щодо врегулювання відносин власності на природні ресурси повинно враховувати такі основні питання:

- законодавче закріплення і юридичне виголошення форми права власності на природні ресурси;

- визначення економіко-правових механізмів набуття права власності на природний ресурс, способи (методи) реалізації цих прав;
- законодавче і юридичне визначення процедури управління природними ресурсами;
- юридично-правове забезпечення процедур врегулювання конфліктів між власниками, посередниками, користувачами природного ресурсу;
- забезпечення доступу населення до користування якісними рекреаційними послугами.

Україна має великий потенціал бути конкурентоспроможною. Становлення України як конкурентоспроможної країни у рекреаційній галузі стримується загальною економічною кризою, схильністю працівників галузі до споживацької психології, відсутністю належної інфраструктури, застарілістю законодавства.

Проблеми виникають із рекламою вітчизняних курортів. Україна недостатньо забезпечена високоякісними готелями, на сьогоднішній день всі зіркові готелі сконцентровані у містах. Тобто неможливість надати якісні туристичні послуги у регіонах.

Тому на сучасному етапі розвитку рекреаційної галузі задача підприємств полягає, з одного боку, в стратегічному спрямуванні своїх зусиль на інноваційне та якісне вироблення рекреаційних послуг у відповідності до загальносвітових стандартів, а з іншого — у здійсненні реального впливу на попит, шляхом пропозиції необхідних, привабливих і одночасно доступних для більшості громадян рекреаційних послуг.

Висновок. Провівши аналіз даної галузі показав, що вона розвивається не рівномірно. Оскільки є регіони більш розвинені, і є регіони які значно відстають в розвитку санаторно-курортного лікування і туризму.

Потенційні можливості регіонів нашої країни високі, але їх розвиток проводиться повільно і островним методом, тому потребує удосконалення.

Це спонукає до прийняття термінових юридичних, економічних та проектних заходів як на загальнодержавному так і на регіональному рівнях. Такий підхід сприятиме процесу вирівнювання розвитку рекреаційної галузі в регіонах країни, та значно покращить загальні показники розвитку даної сфери в Україні загалом.

Отже, можна зробити висновок: широкий і потужний рекреаційний потенціал України потрібно розглядати як вагомe джерело економічного розвитку держави на перспективу. Про це свідчить досвід багатьох країн Європи, в тому числі і колишніх членів соціалістичного табору (Болгарія, Словаччина, Чехія та ін.), які, маючи значно «скромну» рекреаційну базу, отримують величезні прибутки за допомогою продуманої організації туризму, відпочинку та лікувально-оздоровчої діяльності.

У перспективі економічна ефективність рекреаційної індустрії значно зросте в регіонах України. Ріст буде пов'язаний з двома головними чинниками:

- наближення ціни рекреаційних послуг до їх реальної суспільної вартості й до світових цін;
- зростання кількості і якості рекреаційних послуг.

Таким чином, завдання полягає в тому, щоб створити механізм сприяння розвитку рекреаційної галузі господарств, виробити науково обґрунтовані програми темпів і пропорцій розвитку, запобігання негативним процесам, насамперед екологічним.

Основні перспективи, які можуть очікувати від розвитку рекреаційної індустрії, можна звести до таких основних факторів:

- збільшення зайнятості населення, що нині є особливо проблемним завданням;
- збільшення доходів населення, що дозволить зменшити межу бідності;
- покращення інфраструктури;

– приплив іноземних туристів, що сприятиме входженню регіону у Європейську інтеграцію відпочинку і туризму [9].

Основним завданням успішного розв'язання проблеми розвитку рекреаційної індустрії є створення адаптивного і стійкого організаційно-економічного та оздоровчого механізму, інтегрованого в ринкову економіку, здатного виживати в умовах конкурентного середовища, створювати профілактичну продукцію, надавати оздоровчі послуги, виготовляти необхідні товари курортного попиту.

Використовуючи світовий досвід в туристичному секторі, необхідно враховувати, що позитивні тенденції в розвитку даного сектору будуть вирішені при належній державній підтримці та наявності механізмів комплексного підходу до управління національним туристичним продуктом на внутрішньому і міжнародному ринках туристичних послуг.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради. — 1996. — № 30. — ст. 141.
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 2026-III від 05.10.2000 р. // Відомості Верховної Ради. — 2000. — № 50. — ст. 435.
3. Дергачов В. Міжнародний туризм в сучасному світі // Бізнес ін форм. — 2004.
4. Бейдик ГО Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування — М.: ІСЦ \ «Київ, унт» \, 2001. — С. 42
5. Клімат України / Под ред ВМ Липинського, В А Дячука, ВМ Бабіченко — М.: Изд-во Раєвського, 2003. — 3 305.
6. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. — СПб.: Питер Ком, 1999. — 896 с.
7. Ліманський А., Ружковський Я. Міжнародний туризм в епоху глобалізації // Журнал європейської економіки. — 2005. — Т. 4 (№ 3). — С. 295–305.
8. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України. — Львів, 1997. — 259 с.
9. Шмагина В. В., Харичков С. К. Рекреация и туризм в системе современных приоритетов социально-экономического развития. — Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. — 70 с.

References

1. The Constitution of Ukraine of 28.06.1996 G. // Information of the Verkhovna Rada. — 1996. — No. 30. — article 141.
2. The law of Ukraine «On environmental protection» № 2026-III of 05.10.2000 G. // Information of the Verkhovna Rada. — 2000. — No. 50. — 435.
3. Dergachev V. international tourism in the modern world // Business in-forms. — 2004.
4. Badic TH Recreational-tourist resources of Ukraine: Methodology and analysis methodology, terminology, zoning — М.: CPI \ «Kyiv, CNT» \, 2001. — S. 42.
5. The climate of Ukraine / ed VM Lipinski, And Dyachuk, VM Babichenko — М.: Publishing house Rajewski, 2003 — From 305.
6. Kotler F. Marketing management. — SPb.: Peter Kom, 1999. — 896 p.
7. Limansky A., J. Rajkowski international tourism in the era of globalization // Journal of European economy. — 2005. — Vol. 4 (No. 3). — P. 295–305.
8. Macola V. I. Recreational and tourist complex of Ukraine. — Lviv, 1997. — 259 S.
9. Shmagin, V. Harichkov S. K. Recreation and tourism in the modern priorities of socio-economic development. — Odessa: Institute of market problems and economic-ecological research of NAS of Ukraine, 2000. — 70 S.

Рамський А. Ю.

к.е.н., професор кафедри економіки підприємства

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

**СУТНІСТЬ АСИМЕТРИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ МІСЦЕ
У МІЖСЕКТОРАЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ**
**СУЩНОСТЬ АСИММЕТРИЧНОЙ ИНФОРМАЦИИ И ЕЕ МЕСТО
В МЕЖСЕКТОРАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЯХ**
**ESSENCE ASYMMETRIC INFORMATION AND ITS PLACE
IN INTERSECTORAL RELATIONS**

Анотація. Розглянуто дослідження сутності асиметричної інформації та її місце у міжсекторальних відносинах.

Ключові слова: асиметрична інформація, заощадження, інвестиційні ресурси, домогосподарство, ринок інвестицій.

Аннотация. Рассмотрены исследования сущности асимметричной информации и ее место в межсекторальных отношениях.

Ключевые слова: асимметричная информация, сбережения, инвестиционные ресурсы, домохозяйство, рынок инвестиций.

Summary. Considered study the nature of asymmetric information and its place in the multisectoral relationships.

Keywords: asymmetric information, savings, investment resources, household investment market.

У сучасному фінансово-економічному просторі залишається невирішеною проблема асиметричності інформації, яка призводить до втрат одних і отримання надприбутків — інших учасників ринку. Особливо актуальною є ця проблема для ринків, що формуються, в частині недостатньої дієвості інформаційних систем та контролю регуляторів за якістю інформації.

Перенасичення інформацією, що у своїй більшості носить рекламний характер і не розкриває всіх умов інвестування (обсягу й гарантування отримання фінансових доходів), не створює належних умов розвитку. Домогосподарствами диверсифікація фінансових операцій, видів фінансових послуг здійснюється ґрунтуючись лише на рівні доходності без висвітлення професійних оцінок щодо ризикованості або гарантованості інвестиційного доходу.

При формуванні ринку інвестицій важливим аспектом забезпечення його функціонування є побудова інформаційного каркасу, що зменшуватиме ризики утворення асиметричності інформації, передумовами утворення якої є існування імовірності фінансових втрат від операцій міжсекторального характеру та перенесення ризиків на первинних інвесторів (домогосподарства).

У науковій літературі питанням асиметрії приділена значна увага як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Проблеми асиметричності інформації найбільш вразливими для фінансів домогосподарств є у банківській сфері, як одній із надійних сегментів інвестування. Так, В.О. Корнівською, за результатами досліджень проблем асиметрії, що виникають при взаємодії банківських установ та домогосподарств, зроблено висновок, про існування тенденції до підвищення асиметричності та непаритетності відносин «клієнт — банк» [1; 2]. Останніми роками відбувається посилення вимог достатності банківського капіталу, зростання банківської концентрації через зменшення кількості банківських установ, які працюють у сегменті роздрібного банкінгу, що призводить до звуження конкурентного середовища. Ці процеси обумовлюють формування банківського простору зі стійким домінуванням суб'єктів пропозиції над суб'єктами, що мають попит, тому можливе посилення банківського опортунізму та диспропорційності відносин «клієнт — банк». На її думку, в Україні ці тенденції поки що не знайшли адекватного відображення в системі законодавчого регулювання, тому банківські установи сьогодні активно вдаються до нецивілізованих методів взаємодії

з клієнтами: одностороннього підвищення комісій без згоди з клієнтами, необґрунтованого пакетування послуг тощо. У цих умовах держава повинна брати активну участь у формуванні ефективного фінансового простору для створення стратегічно необхідних внутрішніх джерел ліквідності шляхом побудови відносин довіри між домогосподарствами, малим і середнім бізнесом та фінансовими посередниками, тому вже сьогодні слід переходити до активних дій щодо захисту прав споживачів банківських послуг і формування адекватних механізмів взаємодії банків та їхніх клієнтів, обмежуючи опортуністичну поведінку всіх сторін взаємодії (на нинішній день банківське законодавство поки що досить асиметрично впливає на фінансовий простір) [1]. В цілому, підтримуючи таку позицію, слід зазначити, що найдієвішими засобами захисту прав споживачів є гарантування вкладів домогосподарств, а також введення процедур пруденційного регулювання фінансових ринків, поряд із запровадженням змін до вимог норм достатності банківського капіталу. Правило нерозголошення професійної оцінки та певного рейтингу надійності інвестиційних продуктів призводить до втрат первинних інвесторів. Домогосподарства роблять раціональний вибір маючи лише власний негативний досвід або будучи обізнаними у втратах від інвестування інших домогосподарств.

Існування негативних явищ у сфері інвестування для одних домогосподарств та отримання надзвичайно високих прибутків іншими уже є сигналами про різний рівень інформованості агентів ринку, а також наявність прихованої схеми перетікання доходів та їхньої концентрації у незначній кількості домогосподарств. Негативним наслідком цього є інвестування останніми за межами України.

А. М. Спенс [3] у своїй доповіді при отриманні нобелівської нагороди з економіки звернув увагу на необхідності формування інформаційної структури ринків. На прикладі інвестування в освіту він показав вплив асиметричності інформації на продуктивність освіти та підвищення рівня людського капіталу. Інформація, подана у вигляді сигналу, є ефективною, проте вона є одномоментною. Якщо сигнал має постійний характер, але інформація подається в значних обсягах, але односторонньо, виникає ефект постійного моніторингу. Навмисна деталізація незначущої інформації унеможливує через нестачу часу її аналіз та прийняття фінансових рішень не лише в момент (період) реалізації інвестиційного потенціалу, а також при здійсненні інвестиційного проекту, дії пенсійної програми тощо.

Асиметричність інформації ринку інвестицій є наслідком фінансових операцій агентів ринку (міжсекторальна інформаційна асиметрія), а також ризиків

внутрішньосекторального впливу. При цьому актуалізуються проблеми інформатизації та інформаційної структури ринків, бездокументарного оформлення інвестицій, правового забезпечення достовірності та інших якісних характеристик інформації щодо покупця, продавця та інвестиційного продукту на ринку інвестицій, а також простих і прозорих норм державного і ринкового регуляторів цього ринку.

Посилення впливу державних регуляторів на основі пруденційного управління надаватиме можливості зменшити ризики втрат фінансових ресурсів через недостатність достовірної інформації при надлишку та надмірності рекламних акцій, а також відсутності професійних оцінок, що підкріплюються співвідповідальністю всіх учасників проекту як агентів ринку.

Крім цього, державне регулювання має здійснювати моніторинг за виконанням вимог досконалості ринкової інформації, згідно з якою економічні агенти здійснюють раціональний вибір, оптимізуючи індивідуальні цільові функції.

Про так звані інформаційні провали ринку, причинами яких є асиметричність інформації, йдеться у дослідженнях багатьох науковців і практиків [4–5; 6]. Було виявлено асиметрію статистичної інформації [7].

А. М. Вдовиченко виявлено вплив інвестування населення через фінансових комерційних посередників на інноваційні процеси в Україні [8]. Обґрунтовано, що незначне збільшення обсягу довгострокових депозитів населення призводить до збільшення довгострокового кредитування економіки. Подібних висновків свого часу було досягнуто у низці досліджень, оскільки для загальної маси депозитів і кредитів (а не лише довгострокових) показник еластичності кредитування за обсягом депозитів склав 0,4 через 4 місяці [9]. Ще раніше було розраховано показник еластичності загального обсягу банківських кредитів за строковими депозитами населення, що склав 0,2 [10]. А. М. Вдовиченко було зроблено висновок про те, що довгострокові депозити фізичних осіб відіграють незначну роль не тільки в процесі фінансування інноваційної діяльності, але й у функціонуванні фінансового ринку загалом, що підтверджується також однаково слабким впливом даного агрегату на відсоткові ставки за кредитами та депозитами. Цей висновок є підтвердженням правильності положень концептуальної основи побудови та інституційного оформлення ринку інвестицій для реалізації інвестиційного потенціалу домогосподарств та суб'єктів інших секторів. Комерційне фінансове посередництво у більшості операцій не забезпечує прозорості та цільового розміщення ресурсів домогосподарств, що перериває інвестиційно-позитивний зв'язок процесу інвестування. При цьому звужується коло агентів, що беруть участь

у пооб'єктному інвестуванні, та відповідно рівень асиметричності інформації. Проте, збитковість або втрати від кредитування інвестиційних проектів реального сектора непрямыми методами переносяться на первинних інвесторів-домогосподарств. Крім цього, наявність макроекономічних дисбалансів також може позначатися на фінансових посередниках та частково перекладатися на інвесторів (через застосування нових договірних або недоговірних умов, що призводять до фінансових втрат). Хоча макроекономічні дисбаланси впливають не лише на фінанси банківських установ, останні через фінансові інструменти можуть каскадувати їх в реальний сектор, сектор загальнодержавного управління та домогосподарства. Європейська Комісія [11] пропонує розглядати походження, природу і серйозність можливих макроекономічних дисбалансів, оскільки вони можуть бути причиною зміни вартості одиниці робочої сили, втрат у кредитних потоках або цін на житло. Це в свою чергу, через непрямі канали впливу позначатиметься на зміні розмірів інвестиційного потенціалу.

Зважаючи на наведене вище, актуалізуються питання визначення каркасу інформаційної системи ринку інвестицій та регламенту забезпечення її дієвості за принципом міжсекторальних зв'язків. На рівні домогосподарств до інформаційної системи доцільно включати складові з формування інвестиційного потенціалу, його реалізації з отриманням зворотного результату (результативністю). Це за своєю сутністю, у широкому розумінні, надасть можливість оцінити ймовірні ризики та їхній вплив на дисбаланси ринку інвестицій (рис. 1).

Асиметричність інформації у міжсекторальних відносинах має місце навіть при існуванні основоположних законодавчих актів. Зокрема, Закон України «Про оплату праці» визначає економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами та сферою державного і договірного регулювання оплати праці, і спрямова-

Рис. 1. Асиметрична інформація від міжсекторальної взаємодії домогосподарств та реального сектору й сектору загальнодержавного управління
Джерело: складено автором

ний на забезпечення відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати.

Крім цього, асиметричність інформації виникає при неочікуваних затримках з виплат заробітної плати; скороченні фонду заробітної плати; відміні надбавок: частковій виплаті заробітної плати «в конвертах» (іншими засобами тіньової економіки) тощо.

Таким чином, статтю 35 «Контроль за додержанням законодавства про оплату праці» зазначеного закону доцільно викласти у такій редакції:

«Контроль за додержанням законодавства про оплату праці на підприємствах у межах наданих повноважень здійснюють:

- працівники підприємства (наймані працівники);
- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю;
- органи податкової служби; фінансові органи;
- професійні спілки та інші органи (організації), що представляють інтереси найманих працівників».

Вищий нагляд за додержанням законодавства про оплату праці здійснює Генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори.

Не допускається приховування від працівників підприємства та зазначених органів будь-якої інформації з питань оплати праці.

Підприємство має забезпечити надання працівникам (на постійній основі чи на вимогу працівника) інформації щодо виплати заробітної плати та інших даних щодо фінансового стану. Зазначені державні органи мають право одержувати від суб'єктів господарювання та найманих ними осіб інформацію, документи і матеріали та відвідувати місця здійснення господарської діяльності під час виконання трудової функції такими найманими особами.

Органи податкової служби мають право на проведення перевірки без попереднього попередження платника у випадках, передбачених законодавством».

Крім цього, у Законі України «Про зайнятість населення», що визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття, мають бути норми щодо завчасної інформованості працівників про скорочення робочих місць на підприємстві, проведення реструктуризації, злиття або інших змін у організаційній структурі підприємства.

Законом України «Про соціальний діалог в Україні» встановлено правові засади організації та порядку

ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві. Законом (статтею 8) передбачено, що соціальний діалог здійснюється між сторонами лише відповідного рівня у формах: обміну інформацією; консультацій; узгоджувальних процедур; колективних переговорів з укладення колективних договорів і угод.

Цю статтю доцільно доповнити нормою щодо надання достовірної інформації працівникам підприємств та іншим зацікавленим громадянам не залежно від рівня проведення соціального діалогу. Крім цього, слід зазначити, що обмін інформацією має здійснюватися не лише з метою з'ясування позицій, досягнення домовленостей, пошуку компромісу і прийняття спільних рішень з питань економічної та соціальної політики, а також для усунення проявів формування асиметричності інформації. Норму цієї статті щодо порядку обміну інформацією слід виключити, оскільки вона не передбачає чітких процедур.

Пропонується при її доопрацюванні визначити:

- терміни подання та ознайомлення з інформацією;
- процедури доведення достовірності інформації;
- оновлення інформації.

Для соціальної підтримки населення законодавством передбачено значну кількість видів субсидій, якими в більшості випадків не можуть скористатися домогосподарства з причин необізнаності та непоінформованості щодо порядку їх отримання (табл. 1).

Пропонується розробити єдиний реєстр субсидій, соцдопомоги та порядок його доведення до громадян, а також порядок завчасного їх повідомлення у разі внесення змін до умов надання субсидій. Інформаційне забезпечення міжсекторальних зв'язків між домогосподарствами та фінансовими корпораціями має будуватися з урахуванням державного впливу, що здійснюється кількома державними регуляторами фінансового ринку (банківського, фондового ринку та ринку фінансових послуг), а також засобів зменшення чинників виникнення асиметричності інформації. Схема міжсекторальних інформаційних потоків наведена на рис. 2.

Наведені на рис. 2 приклади утворення асиметричної інформації є орієнтовними і невичерпними. Проте, при формуванні інформаційної системи ринку інвестицій мають застосовуватися важелі та інструменти державного регулювання, що пом'якшуватимуть негативний вплив інформаційних провалів та недостовірної інформації на фінанси первинних інвесторів – домогосподарств.

Таблиця 1

Окремі положення національного регламенту надання соціальної допомоги населенню

Вид допомоги, субсидії	Нормативно-правовий акт
Субсидії населенню для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива	<p>постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 р. № 848 «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива»;</p> <p>постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2012 р. № 356 «Про встановлення мінімальних норм забезпечення населення твердим паливом і скрапленим газом та граничних показників їх вартості для надання пільг і житлових субсидій за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам»;</p> <p>Методика надання населенню житлових субсидій, затверджена наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України, Міністерства енергетики України, Державної акціонерної холдингової компанії «Укргаз» від 15.04.1998 р. № 58/45/91/73/51/23/10-538</p>
Субсидії для відшкодування витрат на утримання будинків і споруд та прибудинкових територій мешканцям житлових будинків, у яких створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (житлово-будівельні кооперативи)	постанова Кабінету Міністрів України від 13.11.2013 р. № 860 «Про надання пільг та субсидій для відшкодування витрат на утримання будинків і споруд та прибудинкових територій мешканцям житлових будинків, у яких створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (житлово-будівельні кооперативи)»
державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям	<p>Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»;</p> <p>Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 р. № 250</p>
щомісячна грошова допомога малозабезпеченій особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним	Закон України «Про психіатричну допомогу»
допомога на дітей одиницею матерям та допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку	Порядок призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751.
матеріальне забезпечення безробітних	Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»
<p>підвищення розміру оплати праці, стипендій та пенсій громадян, які працювали або працюють на територіях радіоактивного забруднення;</p> <p>оплата додаткової відпустки;</p> <p>різниця між заробітками в разі переведення на нижче оплачувану роботу;</p> <p>середня заробітна плата, що зберігається за працівником у разі звільнення його з роботи у зв'язку з відселенням;</p> <p>компенсація за час вимушеного простою;</p> <p>щомісячна грошова допомога у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства;</p> <p>щорічна допомога на оздоровлення.</p>	Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»
Допомога на догляд для одиноких малозабезпечених осіб, які за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності (крім інвалідів I групи), а також малозабезпеченим інвалідам I групи, які одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності тощо	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» та постанови Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 р. № 261 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд».

Джерело: складено автором.

Наведені на рис. 2 приклади утворення асиметричної інформації є орієнтовними і невичерпними. Проте, при формуванні інформаційної системи ринку інвестицій мають застосовуватися важелі та інструменти державного регулювання, що пом'якшуватимуть негативний вплив інформаційних провалів та недостовірної інформації на фінанси первинних інвесторів — домогосподарств.

Шляхом внутрішньосекторальних потоків (між домогосподарствами, між недержавними асоціаціями,

професійними організаціями, інформаційними бюро, іншими громадськими об'єднаннями) може передаватися інформація про надійність або ризикованість придбання інвестиційних продуктів у продавців, агентів банківської сфери, сфери обігу цінних паперів, страхування, пенсійного недержавного забезпечення, інших фінансових послуг. Таким чином передача набутого досвіду з інвестування, іншої інформації може сприяти формуванню схильності до інвестування, що

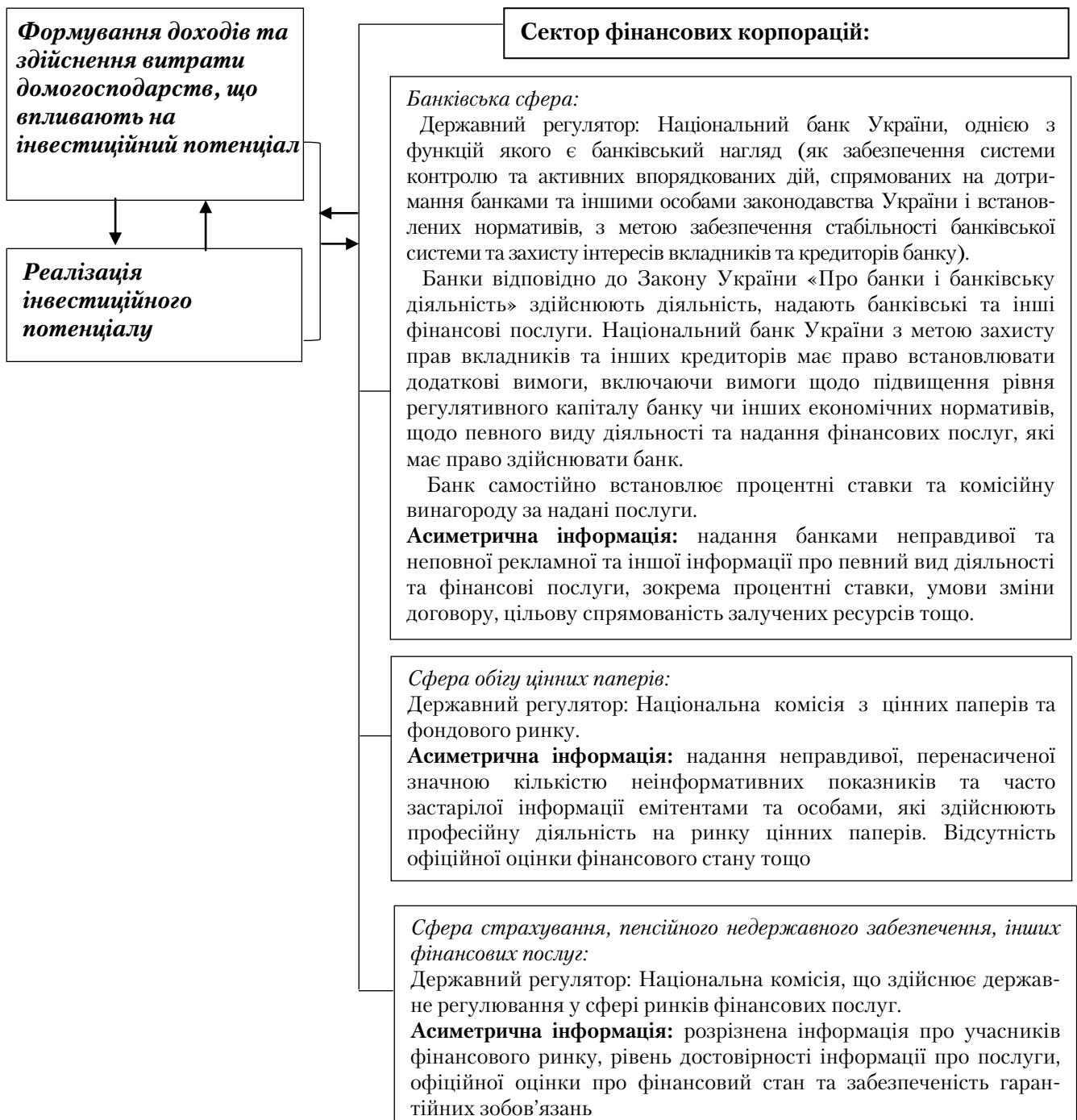

Рис. 2. Асиметрична інформація від міжсекторальної взаємодії домогосподарств та фінансових корпорацій
 Джерело: складено автором

носить суб'єктивний характер. Надання професійних оцінок щодо ризикованості придбання інвестиційних продуктів, а також розподіл відповідальності за прийняті фінансові рішення домогосподарств буде зменшувати асиметричність інформації у міжсекторальній взаємодії.

Для досягнення цієї мети пропонується:

1. У Законі України «Про Національний банк України»: статтю 68 «Публікації» (п. 3, п. 5) викласти у такій редакції:

«3) публікує в офіційних виданнях поточну банківську інформацію, інформацію з питань грошово-кредитної та банківської статистики, яка не належить до державної та банківської таємниці, а також професійну аналітичну оцінку та рейтинги банків за гарантованістю, надійністю, прозорістю, дохідністю банківських програм (окремих ідентифікованих послуг);

5) забезпечує щомісячне інформування громадськості про рішення Правління Національного банку стосовно процентних ставок та умов проведення трансакцій з банками та про факти, які є важливими для осіб, що функціонують на фінансовому ринку (зокрема, порушення банками вимог законодавства, договірних умов при виконанні зобов'язань перед вкладниками-домогосподарствами, а також напрямки розміщення інвестованих домогосподарствами ресурсів у інвестиційні проекти реального сектора), про здійснювану ним політику рефінансування, валютну політику, в тому числі публікує інформацію про: надані банкам кредити (на строк більше 30 календарних днів) з обов'язковим зазначенням суми кредиту, типу наданого забезпечення та дати відповідного рішення Національного банку; здійснення валютних інтервенцій з обов'язковим зазначенням виду операції (купівля/продаж іноземної валюти), обсягу операції, виду валюти та курсу валютної інтервенції».

2. У Законі України «Про банки і банківську діяльність»:

Статтю 54 «Достовірність реклами» слід доповнити новим абзацом такого змісту: «Банк зобов'язаний на постійній основі розміщувати на веб-сайті банку актуалізовану інформацію про всі умови залучення коштів домогосподарств, рівень їх захищеності у розрізі програм (проектів) та їх подальшого розміщення».

Абзац другий цієї статті викласти у такій редакції: «Національний банк України має право застосувати заходи впливу до банків та інших осіб, які поширюють рекламу у будь-якій формі, що містить неправдиву інформацію про їх діяльність у сфері банківських послуг, а також оприлюднювати назви таких банків та спростовувати рекламну інформацію у офіційних виданнях, а також засобах масової інформації, доступних для домогосподарств, інших вкладників».

Відповідні зміни доцільно внести до положень статті 54 «Право клієнта на інформацію» цього закону. Зокрема, п. 5 доцільно викласти у такій редакції:

«Клієнт має право доступу до інформації щодо діяльності банку.

Банки зобов'язані на вимогу клієнта надати таку інформацію:

«5) іншу інформацію та консультації з питань надання банківських послуг, за достовірність і неупередженість яких відповідальність несе банк та відповідні працівники банку».

3. У Положенні про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, затвердженому Указом Президента України від 23.11.2011 р. N1063/2011:

Пункт 165 частини четвертої доцільно викласти у такій редакції:

«165) визначає порядок формування (ведення), забезпечує створення та функціонування загальнодоступної інформаційної бази даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів, порядок доступу до інформації, яка міститься у загальнодоступній інформаційній базі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів. База має включати інформацію щодо професійних оцінок фінансового стану емітентів та мінімальної гарантованості виконання зобов'язань емітента»;

Відповідні зміни слід внести і до пункту 169 (НКЦПФР встановлює склад показників, строки, порядок та форму оприлюднення та розкриття емітентом іпотечних облігацій відповідної інформації. НКЦПФР має розміщувати доступну для домогосподарств інформацію про фінансовий стан, зокрема рівень боргової залежності емітента іпотечних облігацій, професійні оцінки щодо ризикованості або доцільності придбання цих цінних паперів. Консультанти-експерти, що надають такі рекомендації, мають бути незалежними та нести відповідальність за недостовірність висновків».

Пункт 172 доцільно викласти у такій редакції: «встановлює порядок розкриття публічними акціонерними товариствами інформації про свою діяльність на основі міжнародних стандартів фінансової звітності. Визначає порядок підготовки та надання інформації про фінансовий стан акціонерних товариств та рівень доходності акцій. Акціонерними товариствами розкривається інформація щодо напрямів інвестування залучених ресурсів у розрізі окремих інноваційно-інвестиційних проектів».

Частина п'яту (п.50) доповнити нормою стосовно здійснення контролю за достовірністю інформації, наданої емітентами та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів, щодо

фінансового стану емітентів, забезпеченості і гарантованості цінних паперів. Результати контрольних заходів, перевірок та ревізій, проведених відповідними органами, мають розміщуватися в засобах масової інформації та впливати на рейтинг емітентів. Це надасть можливість формувати фінансову історію емітента, а також інвестиційно-позитивні або інвестиційно-негативні зв'язки.

Відповідно до завдань і функцій Рейтингових агентств вони повинні забезпечувати достовірність інформації у сфері обігу цінних паперів. У разі виявлення ознак порушень вимог законів України та/або нормативних актів НКЦПФР щодо них мають вживатися заходи впливу відповідно до законодавства, у тому числі прийматися рішення щодо виключення їх з Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств, анулювання Свідоцтв про включення до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств, виключення міжнародних рейтингових агентств з переліку визнаних.

4. У Положенні про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, затвердженому Указом Президента України від 23.11.2011 р. № 1070/2011:

Потребують конкретизації пункти 27–29, 87 щодо вимог і порядку: 1) розкриття інформації та складення звітності учасниками ринків фінансових послуг; 2) здійснення контролю за достовірністю інформації, що надається учасниками ринків фінансових послуг; 3) проведення внутрішнього аудиту (контролю) у фінансових установах; 4) здійснення контролю за дотриманням законодавства в накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, за достовірністю інформації, що надається та оприлюднюється суб'єктами цієї системи; в частині забезпечення первинних інвесторів — домогосподарств належною інформацією, необхідною для прийняття інвестиційних рішень та реалізації інвестиційного потенціалу.

Пункт 94, яким встановлено обов'язкову норму щодо оприлюднення веб-сайті інформації про розміри страхових тарифів за договорами страхування довічних пенсій за рахунок коштів накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та розрахункові розміри довічних пенсій залежно від пенсійного віку за такими договорами, ставки інвестиційного доходу, що застосовуються для розрахунку довічних пенсій, поточний фінансовий стан страхових організацій, доповнити нормою щодо розкриття інформації про ризикованість або гарантованість виконання зобов'язань за такими договорами, рівень надійності страхування довічної пенсії тощо. Норми пунктів 105–130 потребують уточнення щодо

чіткості визначення процедур оприлюднення інформації, оскільки за діючої редакції мають загальний та формальний характер.

5. У Законі України «Про страхування»:

Пропонується доповнити новими статтями, що визначатимуть регламент формування та забезпечення функціонування дієвої інформаційної системи, оскільки цей закон має регулювати відносини у сфері страхування і бути основою для створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб. При цьому має бути розроблений порядок висвітлення інформації не лише в рамках річної фінансової звітності, яка за значною кількістю показників не відображає для домогосподарств переваг або загроз придбання тієї чи іншої страхової послуги (підписання страхових контрактів). Крім цього, в єдиному державному реєстрі страховиків (перестраховиків) та державному реєстрі страхових та перестрахових брокерів пропонується наводити їх рейтингову інформацію (оцінку), з огляду на:

- 1) забезпеченість виконання зобов'язань за страховими контрактами (різних напрямків та програм страхування);
- 2) рівень боргової залежності страховиків (перестраховиків) і брокерів;
- 3) фінансову історію страховиків (перестраховиків) і брокерів.

При цьому доцільно цю норму узгодити з відповідними статтями Законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про недержавне пенсійне забезпечення», Положення про Державний реєстр фінансових установ, затвердженого розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.08.2003 р. № 41 (у редакції розпорядження від 11.07.2013 р. № 2265), та інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері надання фінансових послуг.

Запропоновані вище зміни відповідають принципам державної регуляторної політики, визначеними Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», зокрема:

- 1) доцільність — обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми;
- 2) адекватність — відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потреби у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив;
- 3) ефективність — забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально

необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави;

4) збалансованість — забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави;

5) передбачуваність — послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати планування їхньої діяльності;

6) прозорість та врахування громадської думки — відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку

фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що при побудові каркасу інформаційної системи ринку інвестицій слід передбачити міжсекторальні інформаційні потоки та регламенти державних регуляторів для забезпечення якісною інформацією агентів ринку, зокрема первинних інвесторів — домогосподарств. Активізація ринкових регуляторів та об'єднання зусиль навколо цієї мети впливатиме на зменшення ризиків інвестування та формування інвестиційно-позитивних зв'язків при реалізації інвестиційного потенціалу домогосподарств.

Література

1. Корнівська В. О. Ринкова асиметрія у фінансово-інституційному просторі Росії і України // Вісник університету банківської справи національного банку України. — 2012. — № 1 (13).
2. Корнівська В. О. Формування фінансової культури українського населення в контексті мінімізації ринкової асиметрії. [Електронний ресурс]. — Доступний з: <nbuv.gov.ua/j-pdf/econprog_2011_4_13.pdf>.
3. Spence A. M. Signaling in Retrospect and the Informational Structure of Markets / A. M. Spence / Prize Lecture, December 8, 2001; Stanford Business School, Stanford University, 518 Memorial Way, Stanford, CA 94305–5015, USA. [Електронний ресурс]. — Доступний з: <http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2001/spence-lecture.pdf>.
4. Антипина О. Н. Асимметрия информации (начало) / О. Н. Антипина // Вестник Московского ун-та. — Сер. 6: Экономика. — 2003. — № 2. — С. 110–125.
5. Антипина О. Н. Асимметрия информации (окончание) / О. Н. Антипина // Вестник Московского ун-та. — Сер. 6: Экономика. — 2003. — № 3. — С. 71–87.
6. Коцьо О. Я. Емпіричний аналіз впливу асиметрії статистичної інформації щодо регіонального споживання домогосподарств України на точність прогнозів / О. Я. Коцьо // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 12(102). — С. 200–209.
7. Теоретико-методологічні основи інвестиційно-інноваційної безпеки національної економіки України: монографія / І. М. Грищенко, В. М. Узунов, М. П. Денисенко, О. О. Бондаренко, В. К. Васенко; ред.: І. М. Грищенко, В. М. Узунов, М. П. Денисенко; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну, Ун-т економіки і упр., Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — К.: КНУТД, 2013. — 463 с.
8. Вдовиченко А. М. Фінансові ресурси населення та їх вплив на інноваційні процеси в Україні / А. М. Вдовиченко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 1. — С. 207–217.
9. Лисенко Р. Монетарний трансмісійний механізм в Україні. Ст. 2. Аналіз дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики / Р. Лисенко, С. Ніколайчук, А. Сомик // Вісник Національного банку України. — 2007. — № 11. — С. 18–24.
10. Осипов А. А. Трансформация сбережений в инвестиции в экономике России. — Тверь: ТФ СЗАГС, 2005. — 120 с.
11. Commission sets out the next steps for stability, growth and jobs / European Commission — Press Release. [Електронний ресурс]. — Доступний з: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-513_en.htm>.

References

1. Korniv's'ka V. O. Rynkova asymetriya u finansovo-instytutsiynomu prostori Rosiyi i Ukrayiny // Visnyk universytetu bankiv's'koyi spravy natsional'noho banku Ukrayiny. — 2012. — # 1 (13).
2. Korniv's'ka V. O. Formuvannya finansovoyi kul'tury ukrayins'koho naselennya v konteksti minimizatsiyi rynkovoyi asymetriyi. [Elektronnyy resurs]. Dostupnyy z: <nbuv.gov.ua/j-pdf/econprog_2011_4_13.pdf>.
3. Spence A. M. Signaling in Retrospect and the Informational Structure of Markets / A. M. Spence / Prize Lecture, December 8, 2001; Stanford Business School, Stanford University, 518 Memorial Way, Stanford, CA 94305–5015, USA. [Електронний ресурс]. — Доступний з: <http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2001/spence-lecture.pdf>.

4. Antypyna O.N. Asymmetryya ynformatsyy (nachalo) / O.N. Antypyna // Vestnyk Moskovskoho un-ta. — Ser. 6: Ekonomyka. — 2003. — # 2. — S. 110–125.
5. Antypyna O.N. Asymmetryya ynformatsyy (okonchanye) / O.N. Antypyna // Vestnyk Moskovskoho un-ta. — Ser. 6: Ekonomyka. — 2003. — #3. — S. 71–87.
6. Kots'o O. Ya. Empirychnyy analiz vplyvu asymetriyi statystychnoyi informatsiyi shchodo rehional'noho spozhyvannya domohospodarstv Ukrainy na tochnist' prohnosiv / O. Ya. Kots'o // Aktual'ni problemy ekonomiky. — 2009. — #12(102). — S. 200–209.
7. Teoretyko-metodolohichni osnovy investytsiyno-innovatsiynoyi bezpeky natsional'noyi ekonomiky Ukrainy: monohrafiya / I.M. Hryshchenko, V.M. Uzunov, M.P. Denysenko, O.O. Bondarenko, V.K. Vasenko; red.: I.M. Hryshchenko, V.M. Uzunov, M.P. Denysenko; Kyiv. nats. un-t tekhnolohiy ta dizaynu, Un-t ekonomiky i upr., Cherkas. nats. un-t im. B. Khmel'nyts'koho. — K.: KNUTD, 2013. — 463 c.
8. Vdovychenko A.M. Finansovi resursy naselennya ta yikh vplyv na innovatsiyni protsesy v Ukraini / A.M. Vdovychenko // Aktual'ni problemy ekonomiky. — 2009. — # 1. — S. 207–217.
9. Lysenko R. Monetarnyy transmisiynyy mekhanizm v Ukraini. St. 2. Analiz diyi transmisiynoho mekhanizmu hroshovo-kredytnoyi polityky / R. Lysenko, S. Nikolaychuk, A. Somyk // Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy. — 2007. — #11. — S. 18–24.
10. Osypov A. A. Transformatsyya sberezhenny v ynvestytsyy v ekonomyke Rossyy. — Tver': TF SZAHHS, 2005. — 120 s.
11. Commission sets out the next steps for stability, growth and jobs / European Commission — Press Release. [Електронний ресурс]. — Доступний з: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-513_en.htm>.

УДК 656.078.1(045)

Ремига Юлія Сергіївна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри логістики
Національний авіаційний університет*

Ремьга Юлия Сергеевна

*Кандидат экономических наук, доцент кафедры логистики
Национальный авиационный университет*

Remyha Y. S.

*Ph.D. in economics, Associate Professor of the Logistics Department,
National Aviation University*

ПРОЕКТУВАННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ ЯК ЕФЕКТИВНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**ПРОЕКТИРОВАНИЕ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ СИСТЕМ КАК ЭФФЕКТИВНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМПАНИИ****DESIGNING OF TRANSPORT-LOGISTICS SYSTEMS AS AN EFFECTIVE COMPONENT OF ENTERPRISE ACTIVITY**

Анотація. У статті відзначено, що спільність комерційних інтересів транспортних підприємств забезпечується можливістю їх функціональної інтеграції за допомогою логістичних принципів управління. Формування логістичної мережі дозволяє підприємствам збільшити прибуток і скоротити витрати всіх видів ресурсів. Автором зазначено, що ефективність співробітництва окремих суб'єктів логістичного ринку можлива за рахунок створення транспортно-логістичних систем в діяльності підприємств. Зроблено висновок, що проектування транспортно-логістичної системи підприємства за принципом синергічного ефекту допомагають досягти взаємовигідної співпраці, конкретних загальних і приватних цілей підприємств, а також найкращого співвідношення між витратами і отриманими результатами.

Ключові слова: проектування, логістична система, транспортно-логістична система, логістичний ланцюг, транспортний ланцюг, синергетичний ефект.

Анотація. В статті определено, що общність комерційних інтересів транспортних підприємств забезпечується можливістю їх функціональної інтеграції з допомогою логістичних принципів управління. Формування логістичної мережі дозволяє підприємствам збільшити прибуток і зменшити витрати всіх видів ресурсів. Автором відзначено, що ефективність співпраці окремих суб'єктів логістичного ринку можлива за рахунок створення транспортно-логістичних систем в діяльності підприємств. Сделано висновок, що проектування транспортно-логістичної системи підприємства по принципу синергетичного ефекту допомагають досягти взаємовигідного співробітництва, конкретних загальних і частинних цілей підприємств, а також найкращого співвідношення між витратами і отриманими результатами.

Ключевые слова: проектирование, логистическая система, транспортно-логистическая система, логистическая цепь, транспортная цепь, синергетический эффект.

Summary. The commercial interests of the community transport companies which enable their functional integration with the help of logistics management principles have been founded in this paper. Formation of the logistics network allows businesses to increase profits and reduce costs of all types of resources. The author noted that the effectiveness of cooperation of individual subjects at the logistics market is possible through the creation of transport-logistics systems in enterprise's activity. It is concluded that transport-logistics system designing of the enterprise on the basis of synergies helping to achieve mutually beneficial cooperation, specific public and private objectives of companies, and the best combination of costs and results.

Key words: designing, logistics system, transport-logistics system, logistic chain, transport chain, synergistic effect.

На сучасному етапі економічного розвитку, українські підприємства переглядають існуючі системи управління, впроваджують нові інформаційні системи управління, проводять реорганізацію бізнесу на основі сучасних методів реінжинірингу, впроваджують спеціалізовані системи підвищення продуктивності праці, управління виробництвом і т.д. Ситуація, що склалася на підприємствах обумовлює необхідність розробки нових концепцій, методичних основ, практичних рекомендацій з проектування логістичних систем як одного з найважливіших умов розвитку вітчизняних підприємств і структурують факторів підвищення ефективності логістичних ланцюгів.

В даний час сформувався кілька концепцій впровадження логістичних систем на підприємствах, однак загальноприйнятої теорії проектування логістичних систем ще не вироблено як в Україні, так і за її межами. В цих умовах проводять діагностичний аналіз, оцінку проблемної ситуації, і порівняння з існуючими уявленнями про те, яким чином має функціонувати логістичні системи, розробляють і впроваджують програму з її реорганізації.

Часто спроби прямого впровадження логістичних систем закінчуються невдало, з дуже великими інвестиціями, що породжує ланцюг інших проблем. Значені обставини загострюють потребу в більш глибокому розгляді процесу проектування логістичних систем, а саме з позицій системного аналізу, системного проектування, спираючись на процес послідовного

«освітлення» «чорного ящика» за допомогою технологій моделювання.

Транспортні процеси є складовою частиною системи логістичного управління підприємством, тому від швидкості, потужності і надійності проходження матеріально-інформаційних потоків по логістичному ланцюгу залежать ступінь задоволеності споживачів, прибуток і оборотність оборотних коштів. Опосередковано якість проектних робіт при створенні логістичних систем на підприємстві визначає рівень розвитку та конкурентоспроможності підприємства в порівнянні з іншими учасниками ланцюга поставок [1, с. 27].

Відомо, що основним принципом логістики є системний підхід, для ефективною реалізації якого потрібна відповідна методологія моделювання процесів прийняття управлінських рішень. Тому в умовах розвитку ринкових відносин для транспортних підприємств основною метою діяльності є якісне обслуговування вантажовласників. В умовах скорочення обсягу перевезень і зростання конкуренції зі сторони інших видів транспорту для отримання прибутку необхідно застосовувати нові технології.

Перш ніж перейти до характеристики даної методології, необхідно зазначити, що в даний час існує тенденція зміни транспортної функції. Ці зміни обумовлені необхідністю застосування таких способів підвищення якості транспортного обслуговування, як доставка вантажів «від дверей до дверей», технологічних маршрутів та інших сучасних способів транспортування. З урахуванням даних тенденцій і в умовах

Рис. 1. Основні функції транспортно-логістичних систем (розроблено автором на основі [2])

зниження обсягів вантажних робіт транспортні мережі можуть виконувати функції регіональних розподільчих центрів, які покликані управляти потоками вантажів на території вузла і брати участь в їх доставці одержувачам.

Послідовне застосування системного аналізу при визначенні цілей транспортно-логістичної діяльності підприємства в межах логістичного ланцюга доставки вантажів і в умовах зниження обсягів роботи приводить до необхідності розгляду більш складної ієрархічної транспортної мегасистеми [3].

На її верхньому рівні розглядаються стратегічні цілі функціонування транспорту на ринку транспортних послуг. Сукупність транспортних засобів різних підприємств утворює транспортно-логістичну систему певного регіону, в межах якого узагальнюються дані по вивченню ринку збуту та потреб клієнтури в транспортних послугах.

Дві групи факторів характеризують особливості роботи транспорту в даний час [2]:

1 – пов'язана зі зміною зовнішнього економічного середовища функціонування,

2 – пов'язана зі зміною внутрішньогалузевих умов їх роботи.

Аналіз ситуації на ринку транспортних послуг, облік факторів, які характеризують особливості роботи транспорту України в даний час, дозволяють виділити пріоритетні напрямки економічної стабілізації і розвитку. Враховуючи особливості технології та експлуатації транспортних засобів, зміна ролі виробничих об'єктів в умовах нестабільних розмірів вантажопотоків вимагає вирішення комплексу завдань з використанням принципово нових методів. Під новими

методами розуміються ті методи, які можуть бути реалізовані в рамках новостворюваних інтеграційних логістичних органів управління – це мультимодальні логістичні центри, логістичні асоціації, регіональні транспортно-логістичні системи, транспортно-логістичні комплекси та ін.

Основні функції транспортно-логістичних систем (ТЛС) на підприємстві графічно можна відобразити наступним чином – рис. 1.

Спільність комерційних інтересів учасників транспортно-логістичного ланцюга доставки вантажів забезпечує можливість їх функціональну інтеграцію. Формування транспортно-логістичних центрів або транспортно-логістичних комплексів дозволяє в підсумку максимізувати прибуток і мінімізувати витрати всіх видів ресурсів кожного учасника процесу руху товару [4].

Сутність логістичної інтеграції полягає в можливості ефективного співробітництва окремих суб'єктів транспортно-логістичного ланцюга заради досягнення конкретних загальних і приватних цілей.

Функціонування ТЛС залежить від певних цілей, відображених в табл. 1. Аналізуючи табл. 1 можна сказати, що кожен рівень управління ТЛС вирішує свої задачі (стратегічні, оперативні і тактичні). Передбачається, що підрозділи, що входять в транспортно-логістичний комплекс, володіють певною незалежністю. Співвідношення між незалежністю і залежністю підрозділів доцільно розглядати з позиції синергії, тобто сумарного ефекту системи. В цьому випадку з'являється можливість ефективно комбінувати поєднання окремих підрозділів або підсистем ТЛС (термінальних комплексів, елементів логістичної транспортної

Таблиця 1

Цілі функціонування транспортно-логістичних систем (розроблено автором на основі [2])

Фінансові цілі	Виробничо-технічні цілі	Технічні цілі
1	2	3
1) виражаються у формі прибутку при рентабельності та ліквідності.	1) виражаються загальною продуктивністю; 2) виражаються продуктивністю окремих підрозділів; 3) виражаються мінімізацією окремих періодів часу в процесі виробництва.	1) виражаються у ефективності технічних параметрів; 2) виражаються у ресурсомісткості виробництва.

ланцюга) з метою отримання більш високого ефекту для всієї системи. Елементами логістичного транспортного ланцюга можуть бути вантажовласники та різні види транспорту, що забезпечують процес доставки вантажів. В цьому випадку особливого значення набувають термінальні системи.

При створенні транспортно-логістичних систем на підприємстві доцільно використовувати функціональний підхід. При його реалізації логістичний ланцюг розвитку будь-якого підприємства матиме вигляд – рис. 2.

Із рис. 2 видно, що реалізація функціонального підходу дозволяє застосовувати нові рішення в області організаційної структури підприємства, зокрема заснованої на ідеях логістичного реінжинірингу, а також врахувати один із головних принципів логістики – це орієнтацію на споживача.

В умовах нестабільного зовнішнього середовища можливий перехід від стратегічного управління до більш ефективного. При цьому повинна досягатися стратегічна орієнтація і синхронізація планів елементів ТЛС та логістичного транспортного ланцюга, що забезпечують реалізацію цілей логістики по транспортно-експедиторському обслуговуванню вантажовласників.

Наявність управлінської структури подібного роду може стати ефективним інструментом знаходження компромісів між інтересами різних видів транспорту (потенційних конкурентів) з метою досягнення найкращого співвідношення між витратами і отриманими результатами і забезпечити оптимальні пропорції елементів логістичного транспортного ланцюга, що входить до ТЛС.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день характерним є розширення сфери дії компромісів [5, с. 169]. Це викликано насамперед тим, що окремі елементи логістичного транспортного ланцюга, як правило, не мають у своєму розпорядженні достатніх ресурсів для забезпечення ефективної роботи. Задача визначення ефективної комбінації використання двох і більше видів транспорту у логістичному транспортному ланцюзі може бути зведена до багатокритеріальної задачі. В даному випадку обґрунтованим можна вважати підхід, при якому знаходиться рішення-критерій, яке наближається до безлічі несумісних оптимумів різних критеріїв, що відображає інтереси різних елементів і видів транспорту логістичного транспортного ланцюга.

Отже, можна сказати, що в залежності від рівня прийняття рішення основними завданнями ТЛС є проектування і вибір оптимальної з точки зору логістичної синергії логістичного транспортного ланцюга доставки вантажів. Очевидно, що з проблемою проектування пов'язана проблема знаходження фінансових ресурсів (інвестицій), тому на рівні стратегічного планування підприємства необхідно вирішувати питання, пов'язані з фінансуванням проекту, порядком залучення інвесторів і т.д.

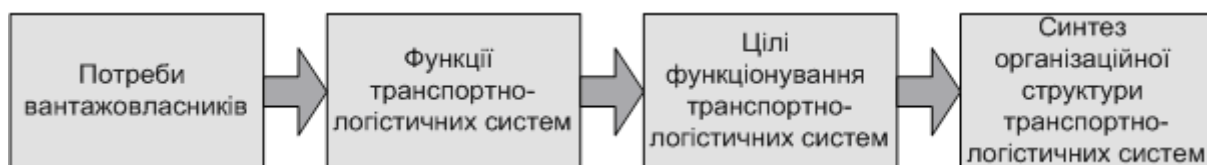

Рис. 2. Ланцюг функціонального розвитку транспортно-логістичної системи підприємства (розроблено автором на основі [1, с. 52])

Література

1. Беляев В. М. Управление процессами в транспортных логистических системах: учеб. пособие [Текст] / В. М. Беляев, Л. Б. Миротин, А. Г. Некрасов, А. К. Покровский; под общ. ред. А. Г. Некрасова. — М.: МАДИ, 2011. — 127 с.
2. Зубрицкая Е. А. Создание и перспективы развития транспортно-логистических систем на предприятии / Е. А. Зубрицкая // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.cs-alternativa.ru>.
3. Кизим А. А. Модель взаимодействия региональных субъектов транспортно-логистической системы при координации логистических центров с виртуальными процедурами. Подходы к оценке стоимости виртуальной транспортной логистики / А. А. Кизим // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.bizeducation.ru>.
4. Панов И. В. Формирование транспортно-логистической системы / И. В. Панов // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua>.
5. Чухрай Н. Формування ланцюга поставок: питання теорії та практики. Монографія [Текст] / Н. Чухрай, О. Гірна. — Львів: «Інтелект-Захід», 2007. — 232 с.

References

1. Belyaev V. M. Upravlenye protsessamy v transportnykh lohystycheskykh systemakh: ucheb. posobyе [Tekst] / V. M. Belyaev, L. B. Myrotyn, A. H. Nekrasov, A. K. Pokrovskyy; pod obshch. red. A. H. Nekrasova. — M.: MADY, 2011. — 127 s.
2. Zubrytskaya E. A. Sozdanye y perspektivy razvytyyya transportno-lohystycheskykh system na predpnyatyy / E. A. Zubrytskaya // [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.cs-alternativa.ru>.
3. Kyzym A. A. Model' vzaymodeystviya rehyonal'nykh sub'ektov transportno-lohystycheskoy systemy pry koordynatsyy lohystycheskykh tsentrov s vyrtual'nymy protseduramy. Podkhody k otsenke stoymosty vyrtual'noy transportnoy lohystyky / A. A. Kyzym // [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.bizeducation.ru>.
4. Panov Y. V. Formyrovanye transportno-lohystycheskoy systemy / Y. V. Panov // [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.sworld.com.ua>.
5. Chukhray N. Formuvannya lantsyuha postavok: pytannya teoriyi ta praktyky. Monohrafiya [Tekst] / N. Chukhray, O. Hirna. — L'viv: «Intelekt-Zakhid», 2007. — 232 s.

Сіренко Світлана Сергіївна

викладач кафедри менеджменту соціокультурної діяльності ХДАК, аспірант кафедри менеджменту і адміністрування Харківської державної академії культури, м. Харків

Sirenko S. S.

Post-graduate of Management and Administration Department of the Kharkiv State Academy of Culture, the city of Kharkiv

ЗАХОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА КУЛЬТУРНИХ БЛАГ

Анотація. Доводиться актуальність створення інституційних та правових засад вдосконалення державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ. Пропонуються заходи, спрямовані на реалізацію реформи культурної сфери. Зокрема щодо зміцнення потенціалу української культури, розробки стратегії її розвитку, впровадження економічної політики на конкурсних засадах, вдосконалення фінансування закладів культури за рахунок бюджетних коштів, а також вдосконалення моделі приватно-державного партнерства.

Ключові слова: державна економічна політика, культурно-економічний простір, виробництво культурних благ, культурно-економічна стратегія, інноваційна політика.

Аннотация. Доводится актуальность создания институционных и правовых принципов совершенствования государственной экономической политики в сфере производства культурных благ. Предлагаются мероприятия, направленные на реализацию реформы культурной сферы. В частности относительно укрепления потенциала украинской культуры, разработки стратегии ее развития, внедрения экономической политики на конкурсных принципах, совершенствование финансирования заведений культуры за счет бюджетных средств, а также совершенствования модели лично-государственного партнерства.

Ключевые слова: государственная экономическая политика, культурно-экономическое пространство, производство культурных благ, культурно-экономическая стратегия, инновационная политика.

Summary. There is actuality of creation of institute and legal principles of perfection of public economic policy in the sphere of production of the cultural blessings. Measures, directed on realization of reform of cultural sphere, are offered. In particular in relation to strengthening of potential of the Ukrainian culture, development of strategy of its development, introduction of economic policy on competitive principles, perfection of financing of establishments of culture due to budgetary facilities, and also perfection of model of privately state partnership.

Key words: public economic policy, in a civilized manner economic space, production of the cultural blessings, in a civilized manner economic strategy, innovative policy.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття стає очевидним, що світова культура як духовна основа людського життя не менш, ніж моральні, етичні цінності, зазнає серйозної кризи. Економічний прагматизм, витіснення гуманітарного начала із суспільного життя, перетворилися у повсякденну практику і політику.

Нинішні умови демонструють зростаючу загрозу для Української національної культури, яка виходить перш за все від комерціалізації культурних процесів, спекулятивного пристосування культури для величезних мас споживачів за допомогою новітніх технологій.

Актуальність створення інституційних та правових засад державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ полягає в тому, що зміни в системі управління культурною сферою відбувалися і продовжують реалізовуватись здебільшого без чітко визначеної мети. Упродовж усіх років державної незалежності в культурній сфері здійснювалися трансформації, які супроводжували перехід від авторитарного устрою до плюралістичного суспільства. В результаті цих змін культура поступово та частково позбавилася негативних рис радянського зразка. Водночас, накопичувалися негативні явища. Зокрема, необхідно

вказати такі: не завжди ефективна комерціалізація культурної діяльності та, як наслідок, недоступність культурних благ для широких верств населення; використання правлячими політичними угрупованнями закладів культури, творчих колективів і культурних агентів у своїх корпоративних цілях, зокрема з метою зміцнення власного іміджу; нерозуміння та ігнорування проблем розвитку сучасної культури державними управліннями і бюджетне фінансування за т.зв. «залишковим принципом»; відсутність цивілізованого лобізму інтересів культурної сфери у центральних органах влади, зокрема у парламенті, і, як наслідок, фрагментарне та хаотичне нормативно-правове забезпечення культурної сфери; відсутність ефективної економічної політики в сфері культури: бюрократизм і політичний корпоративізм; деструктивні впливи іноземних, зокрема проросійських, культурних та інформаційних трендів; низький рівень соціальної привабливості праці персоналу закладів культури, низький рівень заробітних плат і соціальна незахищеність; відсутність державної культурної інформаційної політики, яка би мала супроводжувати актуальні культурні процеси в Україні. Аналіз негативних тенденцій, які супроводжували транзит українського суспільства від авторитарної моделі до демократичної, показує, що їх причину необхідно шукати, передусім, у сфері культурних і гуманітарних цінностей. І досі залишаються недостатньо актуалізованими пошуки світоглядних орієнтирів розвитку держави і суспільства. Поза увагою політичного класу залишається визначення конкретних інституційних та соціокультурних перетворень, які мають забезпечувати цей розвиток. Відсутнє розуміння того, що становлення демократичних та ринкових відносин не обмежується виключно проблемами виникнення нових інститутів. На жаль, творці державної політики не звертають увагу на те, що успішна модернізація суспільства безпосередньо залежить від забезпечення сталого культурного розвитку. Нині перед політичним класом постало завдання зупинити негативні тенденції і приступити до конструктивної роботи щодо створення засад розвитку виробництва культурних благ. Пріоритетним напрямом має бути створення інституційного та правового підґрунтя державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ. Під цим поняттям розуміється використання новітніх досягнень науково-технічної сфери та управлінської діяльності у створенні та розповсюдженні культурних благ з метою підвищення соціально-економічного потенціалу суспільства.

В умовах економічної кризи і низької конкурентоздатності економіки, очевидно, що інноваційна складова державної економічної політики в сфері ви-

робництва культурних благ має стати національним пріоритетом розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Послідовні підходи до удосконалення існуючих механізмів державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ розглядаються в працях багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, зокрема, таких як В. Андрущенко, Л. Бабій, О. Гриценко, Л. Губерський, І. Дзюба, М. Жулинський, В. Карлова, А. Леонова, Б. Парахонський, Ю. Рубан, М. Стріха, Г. Чміль, С. Чукут та ін.

Однак в публікаціях що з'являються в Україні досі не існує сформованих методичних підходів до вдосконалення державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ та існують протиріччя у деяких аспектах та визначеннях основних понять, що зумовлює доцільність дослідження проблеми.

Мета статті. Визначити сутність впровадження методичних підходів до вдосконалення державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ.

Виклад основного матеріалу

Стратегія модернізації України має базуватися на розвитку інноваційної складової державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ, яка б об'єднувала гуманітарну, соціальну та економічну складові. Ефективність функціонування демократичних інститутів залежить, передусім, від рівня осмисленості суб'єктами політичної діяльності інтересів суспільства [1]. Це можливо лише як результат цілеспрямованої культурної діяльності. Інакше державні та суспільні інститути перетворюються на засоби задоволення особистих і корпоративних інтересів. Варто актуалізувати відому тезу, що демократія — це, передусім, культурна проблема. Водночас доводиться констатувати, що сучасній управлінській еліті та політикуму бракує демократичної культури.

Реалізацією стратегії держави в галузі культури займається Міністерство культури України. Основними завданнями Міністерства культури України є: забезпечення реалізації державної політики у сфері культури і мистецтв, державної політики з питань охорони культурної спадщини, національної музейної політики, підготовка пропозицій щодо основних напрямів державної мовної політики та участь у її реалізації, здійснення відповідно до законодавства державного управління і контролю у сфері охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, музейної та бібліотечної справи, кінематографії, забезпечення реалізації прав громадян на свободу літературної та художньої творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких

процесів, забезпечення доступності всіх видів культурних послуг та культурної діяльності для кожного громадянина, створення умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, розвитку міжнародного культурного співробітництва, захист інтересів вітчизняних творчих працівників і творчих спілок, а також закладів, підприємств і організацій, що діють у сфері культури, створення умов для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури у сфері культури, організація її матеріально-технічного забезпечення.

На сучасному етапі нормативно-правова база державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ перебуває в стадії реформування і вдосконалення [2]. Разом з позитивними здобутками в цій сфері, є певні прогалини. Порівняно із законодавством інших країн законодавство України в галузі культури є досить широким і специфікованим по різних сферах. Загалом Верховною Радою України ухвалено понад 300 нормативно-правових актів, що стосуються питань культури. Такий широкий масив законодавчих актів має в багатьох випадках неузгоджений та суперечливий характер.

Щодо основних проблем незаконодавчого характеру державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ, то, як підкреслюється в Концепції державної політики в галузі культури, сучасний стан розвитку української культури і духовності характеризується розмиванням і поступовою маргіналізацією культурних і духовних цінностей у суспільному житті, руйнуванням цілісної мережі закладів, підприємств, організацій та установ культури і цілісного інформаційно-культурного простору, неефективним використанням наявних культурних і творчих ресурсів [5].

Утворився й дедалі збільшується розрив між так званою офіційною культурою, що фінансується з бюджету, і незалежною та орієнтованою на сучасні потреби культурною діяльністю; стала хронічною проблема неадекватного фінансового забезпечення галузі культури; суттєво погіршилася економічна структура видатків місцевих бюджетів на галузь культури; розрізнені культурні заходи так і не склалися в єдину програму послідовного культурного розвитку [3].

Для подолання системних негативних явищ у державній економічній політиці в сфері виробництва культурних благ необхідно, зокрема, розв'язати такі проблеми:

- «залишковий принцип» ставлення до культури у суспільстві та державній політиці;
- відсутність цілісного інформаційно-культурного простору і мережі партнерських зв'язків на вертикальному і горизонтальному рівнях;

- відсутність середньо- і довгострокових програм культурного розвитку;
- відсутність визначених державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою;
- невідповідність кадрів до господарських відносин у ринковій економіці;
- соціальна незахищеність працівників культури;
- недостатня участь України в європейських і світових культурних проектах [3].

Завдання державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ полягає в тому, що держава має взяти на себе функцію формування умов для культурно-ідеологічного діалогу, забезпечуючи тим самим комунікацію між суб'єктами, котрі висувають альтернативні цінності та ідеї [4]. Підтримка різних культурних проектів та формування конкурентного креативного середовища, в якому ці проекти реалізовуватимуться, сприятиме становленню національно-культурної ідентичності.

Можна сформулювати наступні завдання державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ:

1. Виробництво відповідних умов для чималого залучення представників громадянського суспільства до виробництва культурних благ. Це – базовий рівень культурної політики, який безпосередньо націлений на роботу із населенням, напрям, який сприяє становленню інститутів громадянського суспільства, підвищенню культурного рівня громадян та вихованню почуття патріотизму. Мета цієї діяльності полягає у всебічному розвитку різноманітних навчальних закладів (зокрема, шкіл мистецтв), підтримці роботи будинків культури та аматорських художніх колективів, поширенні культурного туризму, пропаганді культури через засоби масової комунікації. У цю сферу також входять завдання організації різноманітних клубів за інтересами, залучення учнівської молоді до творчої діяльності, проведення виставок, підтримка краєзнавчих програм, пропаганда та збереження культурної спадщини, підтримка народних культурних традицій. Щодо сказаного, то основна робота має здійснюватися структурами місцевого самоврядування і органами регіональної влади. Перед ними стоять завдання подолання негативних тенденцій відчуження пересічних громадян від культури, особливо від національних традицій. Серед пріоритетних завдань цього рівня є забезпечення доступності різних верств населення і соціальних груп до культурних благ.

2. Поновлення матеріально-технічної бази виробництва культурних благ. Напрямок спрямований на модернізацію обладнання, технічне переоснащення, комп'ютеризацію, ремонт будівель та комунальної інфраструктури, яка обслуговує заклади культури. Ця

робота здебільшого є прерогативою центральних і регіональних органів влади. Матеріальний базис української культури, за винятком деяких об'єктів, перебуває у незадовільному стані, що загрожує втратами історичних і культурних пам'яток. Для вирішення проблем, пов'язаних із оновленням матеріально-технічної бази, потрібні цільові державні програми. Враховуючи необхідність залучення величезних фінансових ресурсів для їх реалізації, тут не обійтися без залучення спонсорських ресурсів на основі приватно-державного партнерства.

3. Розвиток інституційної спроможності органів управління виробництвом культурних благ до реалізації інноваційної складової державної економічної політики. Цей рівень економічної політики складається із двох частин. Перша спрямована на адаптацію органів управління закладами культури до сучасних вимог. Це передбачає необхідність підвищення якості менеджменту, повсюдне впровадження нових управлінських технологій, викорінення бюрократизму в роботі органів влади, оновлення управлінських кадрів тощо. Вітчизняні заклади культури багато в чому відстають від зарубіжних за такими критеріями як ефективність управління, використання новітніх маркетингових та інформаційних технологій. Тому необхідно опанувати нові ефективніші методи управління, щоби сфера культури стала інвестиційно привабливою. Друга частина пов'язана із встановленням відкритості управління. Зокрема, через налагодження продуктивної співпраці органів управління із мистецькою громадськістю, експертами та інститутами громадянського суспільства у формуванні державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ. Відкритість роботи органів управління створює умови, які забезпечують розвиток культури на основі плюралізму і демократичності.

4. Запровадження методів наукового аналізу культурного процесу і визначення стратегічних напрямів державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ. Напрямок спрямований на розробку програмних документів, впровадження яких дозволяє забезпечити розвиток культурної сфери. Водночас — це системна законотворча робота щодо створення нормативно-правових актів. Зокрема, розробка ініціатив, націлених на забезпечення економічної самодостатності закладів культури та інтеграцію української культури у світовий інформаційний простір. Серед пріоритетних завдань цього напрямку є робота по вивченню кращого зарубіжного досвіду функціонування закладів культури і визначення шляхів його імплементації у вітчизняну практику.

Таким чином, на часі реалізація низки важливих заходів щодо вдосконалення державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ:

- впровадження системних реформ у культурній сфері, в результаті яких має бути сформована державна економічна політика на засадах інноваційного розвитку націлена на всебічний розвиток людини. Для цього необхідно, передусім, провести деполітизацію культурної політики і унеможливити практику, коли політичні сили залучали заклади культури для створення власного реноме або для досягнення групових меркантильних цілей;
- оптимізація чинної системи бюджетної підтримки закладів культури. Ця підтримка має базуватися на прозорих і раціональних засадах. Зокрема, її необхідно позбавити від впливу суб'єктивних чинників, коли, умовно кажучи, існували «улюбленці» та «ізгої» у розподілу бюджетних коштів;
- новій управлінській еліті необхідно усвідомити ключову роль культурної політики у формуванні стратегії соціально-економічної модернізації — успішний інноваційний розвиток культури створює належний ціннісно-смісловий базис модернізації;
- необхідне оновлення матеріально-технічної та інфраструктурної бази закладів культури, яка нині перебуває у незадовільному стані. Враховуючи масштаби «старіння» основних фондів, очевидно, що обмежених бюджетних ресурсів недостатньо для їхнього оновлення. Тому необхідні новації у діючу модель приватно-державного партнерства з метою підвищення інвестиційної привабливості сфери культури і залучення до неї спонсорських ресурсів;
- кардинальні зміни в кадровій політиці з метою унеможливлення поширення нетипових стосунків, бюрократизму і низького рівня менеджменту.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Існуючий стан культури в Україні вимагає нових політичних підходів, програм і механізмів їх реалізації. Культурний розвиток держави та її окремих регіонів повинен бути визначений одним з пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування У зв'язку з цим можна визначити такі цілі та пріоритетні завдання державної економічної політики в сфері виробництва культурних благ:

- розробка та затвердження довгострокової програми культурного розвитку України, а також сприяння розробці середньострокових регіональних програм культурного розвитку;
- залучення громадськості до процесів управління та контролю в галузі культури;
- створення ефективної моделі фінансового та матеріально-технічного забезпечення культурного розвитку;

- розробка, затвердження та впровадження державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою;
- реалізація комплексу освітніх, культурно-мистецьких програм і проектів для дітей та молоді;
- підтримка та розвиток культури на селі;
- участь України у міжнародних культурних проєктах, здійснення комплексу інформаційно-куль-

турних заходів для ознайомлення світової громадськості з культурними цінностями України.

Втілення цих та інших орієнтирів має вкрай важливе значення для України, адже культура є важливим компонентом розвитку держави та окремої особистості. Утвердження культурної самобутності є основним елементом незалежності й національного розвитку.

Література

1. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права: моногр. / Брижко В. М., Гавловський В. Д., Калюжний Р. А. та ін.; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного. — Ужгород: ІВА, 2003. — 240 с.
2. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / [Н. Р. Нижник (заг. ред.), В. М. Олуйко (заг. ред.)]. — Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2002. — 352 с.
3. Карлова В. Державне управління у сфері культури на регіональному і місцевому рівні: пошук ефективних моделей / В. Карлова // Вісник НАДУ. — 2004. — № 2. — С. 234–242.
4. Культурна політика в Україні. Аналітичний огляд / за ред. О. Гриценка. — К.: УЦКД, 2007. — 160 с.
5. Рубан Ю. Концептуальні засади гуманітарного розвитку України: стратегічні пріоритети державної політики / Ю. Рубан // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 3. — С. 5–10.

References

1. Vstup do informacijnoi kulturi ta informacijnogo prava: monogr. / Brizhko V. M., Gavlovskiy V. D., Kalyujnii R. A. but other; at the editor of M. I. Shvecya, R. A. Kalyujnogo. — Uzhgorod: IVA, 2003. — 240 s.
2. Dergavne upravlinnya v Ukraine: naukovi, pravovi, kadrovi ta organizacijni zasadi: navch. posib. / [N. R. Nizhnik (zag. editor), V. M. Oluyko (zag. editor)]. — L.: Vid-vo of Nac. un-tu «Lvov. politekhnik», 2002. — 352 s.
3. Karlova V. Derzhavne upravlinnya u sferi kulturi na regionalnomu i miscivomu rivni: poshuk effektivnih modeley / V. Karlova // Visnik NADU. — 2004. — № 2. — S. 234–242.
4. Kulturna politika v Ukraine. Analitichnij oglyad / for editor of O. Gricenko. — K.: UCKD, 2007. — 160 s.
5. Ruban Yu. Konceptual'ni zasadi humanitarnogo rozvitku Ukraine: strategichni prioriteti dergavnoi politiki / Yu. Ruban // Strategichni prioriteti. — 2009. — № 3. — S. 5–10.

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

Сборник научных статей

Выпуск 7

Глава редакционной коллегии — д.э.н., профессор *Тарасенко И.А.*

Киев 2015

Издано в авторской редакции

Адрес: Украина, г. Киев, ул. Павловская, 22, оф. 12
Контактный телефон: +38(067) 401-8435
E-mail: editor@inter-nauka.com
www.inter-nauka.com

Подписано в печать 14.10.2015 Формат 60×84/8
Бумага офсетная. Гарнитура PetersburgC.
Условно-печатных листов 11,16. Тираж 50. Заказ № 279.
Цена договорная. Напечатано с готового оригинал-макета.

Напечатано в ООО «Спринт-Сервис»
г. Киев, ул. Почайнинская, 28б
Свидетельство: Серия ДК №4365 от 17.07.2012
Контактный телефон: +38(050) 647-1543